EENIGE ZEEUWSCHE OUDHEDEN, UIT ECHTE STUKKEN

OPGEHELDERD EN IN HET LICHT GEBRAGT.

[Ermerins, Jacobus]

V. 1.

EERSTE STUKJE.

TE MIDDELBURG,
BY WILLEM ABRAHAMS,
MDCCLXXX.

DE DRUKKER AAN DEN LEZER.

Mogelyk is 'er geen der Nederlandsche Provincien, welke meer gebrek heeft aan bizondere Plaatsbeschryvingen dan *Zeeland*. Geen Stad in Holland tot Asperen toe, of het heeft zyn Historieschryver, en wy hebben 'er geen hoe genaamd. Dit deedt my besluiten een Proeve te nemen, of de uitgave van dit kleene Stuk, de Lust kon ontfonken, zoo, my dees en geene kundige Liefhebberen der Zeeuwsche Oudheden en Geschiedenissen, iets wilden doen geworden, om dit begonne Werk voort te zetten: ik beloove geen kosten nog moeite te sparen om het aan 't ligt te brengen. Dezelve hand die my dit eerste verschaft heeft, vleid my met de hoop, om het van meerder te laten

volgen: wilden anderen dat zelve doen, misschien dat het een bundel wierdt, die Zeeland geen oneer aandeedt, en dienen zou tot een grondslag om over de Zeeuwsche Geschiedenissen nieuw licht te verspreiden. Het plaatje des Toorens en Dorps van Zandyk nog niet gereed zynde, dagt ik de uitgave daar niet om te moete vertragen, dan zulks hope by het tweede Stukje te laten volgen.

De Schryver verkiest zyn naam te verbergen, om redenen my onbekend: Ik wensch myne Lezeren heil, en beveel my hun gunstig aandenken.

Middelburgh
22 *Mey* 1780.

HET

HET DORP EN HEERLYKHEID VAN ZANDYK IN WALCHEREN.

Zandyk, een Ambachts-Heerlykheid in Walcheren, paalende tegen de Stad Vere; voorts ten Oosten aan den Stroom van 't Veer-gat naa het Sloe loopende; West aan de Heerlykheden Gapinge en Schellach; Zuid aan de Heerlykheden Kleverskercke en Poppekinderen Dorp, en Noord aan den Stroom het Veer-gat genaamd.

Deze Heerlykheid is groot by der Hemels-breede, volgens de *verheuinge* gedaan by *Andries van Hamerstede* in den Jaare 1565, 1812⅝ Gemeten 77½ Roeden; daar af men respondeerde ten Comptoire Bewesten Schelde by de breede 1239½ Gemeten 102 Roeden, ende men korte

zoo in vrye Landen als Leenen ende Vroonen 49 Gemeten 26$\frac{1}{2}$ Roeden, volgende den Velthoek ofte Overlooper derzelver heueninge, comt t'zamen 1288$\frac{1}{3}$ Gemeten 128$\frac{1}{3}$ Roeden, blyft 523$\frac{1}{2}$ Gemeten 29 Roeden, daar af getogen voor Clerkloon 20 Gemeten, blyft zuiver over Ambacht 502$\frac{1}{3}$ Gemeten 99$\frac{1}{8}$ Roeden. (*a*)

Ao. 1630 wierd deze Heerlykheid groot bevonden 1764 Gemeten 77$\frac{1}{2}$ Roeden ſchotbaar Land, en 121 Gemeten, 278$\frac{1}{3}$ Roeden vrye Landen, dus zamen 1886 Gemeten 56 Roeden. (*b*)

Dat Zandyk door Heer Wolphert van Borsſele omtrent Ao. 1280 zoude bedykt, gebouwd en vervolgens om dat het een kwaad Leen was, door gem: Heer aan Grave Floris de V. geſchonken, en van die weder als een goed onverſterflyk Leen uitgegeven is, verhaald de Chronyk-Schryver *Reygersberg*, en op die zyn gezag alle welke naar hem van deze Heerlykheid gewaagd hebben: Dan ik voor my kan nog het een of ander gelooven, en meene reeden te hebben, dat algemeen aangenoomen gevoelen te beſtryden.

En

(*a*) Getrokken uit de Rekeningen van den Rentmeester *Jacob Campe* Ao. 1572.

(*b*) Volgens den Overlooper van de Oostwatering Ao. 1630 gemaakt by *Elias Vincentſen*, en *Cornelis Adriaan Willeboortſen*, ter Griffie van Vere berustende.

En wel *Eerst*, om dat ik vermoede, Zandyk van ouder oorsprong als Ao. 1280 is, dat zeker schynt; als men gelooven wil dat de Stad Vere, zoo veel nader aan de Stroom dan Zandyk gelegen, reeds Ao. 954 (volgens Alting (*c*)) zou bekend geweest zyn. Dit is zeker dat Ao. 1247. *Symon van Zandyk* bekend is geweest, die toen overleden zynde, de Thienden die hy van de H: Kerk en van den Abt van Middelburg onder den titul van Leen bezat, vermits hy geen wettige Erfgenamen naliet, weder aan dezelve Kerk gekomen zyn, als uit twee Graaflyke Brieven, de eene van *Willem* Roomsch Koning in 't Jaar 1247. de xij kalende van January de vyfde Indictie; en de andere ten volgende Jaare 1248. daags naar St. Jacob, van *Floris* vollen Broeder van Heer Willem Roomsch Koning &c. gegeven, blykende is. (*d*) Is 'er nu voor Ao. 1247 eenen Simon van Zandyk bekend geweest, zoo is het niet van grond ontbloot, dat men vermoed dienzelven Simon, Heer van Zandyk geweest is, als men considereert; dat geslachtnamen in die vroege tyden niet dan by Edelen gevonden wierden, en het al reeds ge-

(*c*) Oudh. en Gesticht van Zeel. 1 Deel p. 205.
(*d*) Medegedeeld door den Heere Verheye van Citters.

genoegzaam bewezen is, dat voortyds elk steene Huis, Slot, Kasteel, Dorp en kleene Stad, zyn byzonderen Heer had uit Edelen geslachte (*e*) en die weer hun namen van dezelve ontleenden, of aangegeven hadden.

Ten *Tweeden*, om dat by den Graaflyken Brief van de Gravinne Beatrix Ao. 1282, Zandyk reedts een *Ambacht* word genoemd, en Heer Wolphert van Borsfele, daar in gezegt word, een *Veste* ende *Wooninge* te hebben. Was het een Ambacht, en bevond zich daar in een Veste, of Riddermatig Huis, dan was het ook lang voor dien tyd bekend geweest, ergo doen niet eerst bedykt.

Dat het voor die tyd een kwaad Leen was, en nu een goed Leen wierd, zegt Reygersberg wel, maar bewyst het niet, en meene dat den Hoogen Adel (daar de Heeren van Borsselen toe behoorden) hun goederen zoo wel door giften van de Keizers als de eerste Graven verkregen hebben, en dat de laatsten hun vermogen dagelyks ziende toenemen, eerst de Keizers hun gehoorzaamheid opzeiden, en daar naar de Ridders die minder magt en goed dan zy hadden, onderwierpen, en dwongen haar goe-

(*e*) W. te Water, Voorr. voor 't Hoog Adelyk en Adelryk Zeeland p. 132.

goederen over te geven, om die weder als Leenen te ontfangen, welk by andere gelegenheid meene bewezen te hebben. (*f*)

Dat dit Dorp eerder dan Vere van een Parochie Kerk is voorzien geweest, is niet onwaarschynlyk, dan den tyd wanneer die zoude gesticht wezen, geheel onzeker. Althans Reygersberg verhaald, dat hier in 't Jaar 1365. de eerste Procesſien en Ommegangen begonnen zyn te doen: Ook dat deze Kerk, als de Moederkerk van Vere, van de Kerk aldaar, een Jaarlyksche Rente trok; ja dat die van Vere, de Polder en andere byliggende Dorpen en Buurten alhier hun Sacramenten haalen, en den Doop ontfangen moesten. Is dit zoo, dan zoude men den oorspronk en aanleg dezer Zandyksche Kerk al zeer vroeg te zoeken hebben, waar van my nergens buiten op gemelde Schryver eenige byzonderheden voorgekomen zyn, dan dat zy ouder dan voorgemelde Jaar is, mag men veilig stellen, wyl Ao. 1323 den Deken en 't Capittel van St. Pieter te Middelburg, onder anderen ook het Voor-

(*f*) In een Verhandeling over de vrye Heerl. van Duinbeek M. S.
Item over het recht van zyn Hoogh. tot de Zeedriften. M. S.

Voorstanderschap dezer Kerk, aan den Grave overdroeg, als in 't Charterboek van Mieris 2. D. p. 306. te zien is.

Wanneer men de groote dezer Kerk wilde afmeten naar den hoogen zwaaren Tooren, die alleen daar van overgebleven is (gelyk de nevenstaande Plaat uitbeeld) dan zouden die al vry aanzienlyk moeten geweest zyn; dan ik vermoede dien Tooren dus hoog en zwaar is aangelegd, om tot een Zeebaken te dienen, dog dat de Kerk in proportie van dezelve kleener is geweest: althoos het beloop van het Kerkhof nog in wezen, zoo wel als de merken aan den Tooren, waar uit men de hoogte der spanning van het dak der Kerk kan afnemen, schynen dat duidelyk genoeg uit te wyzen.

Hoe het zy, deze Kerk schynt in een goede en treffelyke stand te zyn geweest, want Ao. 1504 bestelde Kerkmeesters van Zandyk aan *Pieter Waghenens*, Klockgieter te Mechelen, het *ghieten van drie Klocken van goeden accoorde*, waar van de zwaarste wegen moest 1400 ℔, de tweede omtrent 1000 ℔, en de derde omtrent 800 ℔, en zulks in plaats van twee oude Klocken die 1674 ℔ gewicht hielden, en aan gemelde Klockgieter geleeverd wierden. (g)

De-

(g) Het Contract hier van is ter Griffie van Vere.

Berkeij, ad viv. del. L. Brasser, sculpsit.

ANDYCK.

Dezelve Kerk was ook niet zonder eigendommen, waar uit apparent een gedeelte van haar onderhoud gevonden wierd: Zy bezat 105 Gem. 201 R. Lands in het Ambacht van Zandyk zelve gelegen (h) buiten en behalven 3 Gem. 84 R. Lands in Ellewoutsdyk, die den 25 Sept. 1571 met bewilliging der Magiſtraat van Vere verkogt zyn. (i) Ook is zy van geen zilvere Ornamenten van binnen onvoorzien geweest, want vinde in de Rekeninge van *Walraven van den Braamſloot* als Ontfanger van geannoteerde goederen d'Aº. 1572, 73 en 74. de volgende post verantwoord:

„ Item ontfangen vuyt handen van Jacob
„ Adriaensſz J^c^ xxxj oncen ſileurs gecoemen
„ vuyt de voirſz kercke van Sandyck eñ 't
„ ſelfde vercocht voor vyff Schellingen eñ
„ vier grooñ d'once fst ouer de voirſz J^c^ xxxj
„ oncen.

xxxiiij ℒ viij ß viij g̃.

Vinde de volgende Perſonen gemeld die binnen deze Parochie als Pastoors en Vice Pastoor gediend hebben

Ao.

(h) Cohier van Taxatie Ao. 1543 gemaakt.

(i) Register van bezegelde Brieven met de letter B. fo. 183 ter Griffie als voren.

Ao. 1472. Heer Willem Gillisz.
Ao. 1515. Heer Jan Adriaensſz. van der Capelle, die te gelyk Canonyk van Zandenburg was: vinde hem Ao. 1519 nog gemeld alleen met de naam van Jan Adriaensſz.
Ao. 1526. Mr. Aert Adriaensſz.
Ao. 1546. Heer Thomas Fredericxz.
Ao. 1563. Heer Sebastiaen Rutgersſz.

Den Pastoor dezer Parochie genoot de helft der Lammer-tienden binnen deze Heerlykheid, terwyl de andere helft een eigendom was, van het Capittel van St. Pieter te Middelburgh.

Het onderhoud der Kercke zoo veel het gebouw betroff, wierd door *Kerckmeesters* bestierd, en als zoodanige, vinde

Ao. 1504. Cornelis Willemsſone, ende Merten Bertelmeeusſone.
Ao. 1520. Jacob Wolfaertz *ouer Kerckmre*, Gilleyn Willemsſz, Wm. Jacobsſz, Gillis Wolfaartsſz en Henric. Bouwensſz.
Ao. 1566. Jacob Adriaensſz.

Dit Kerkgebouw zal in vollen luister gebleven zyn, en zyn naderende Val eerst aangekondigt wezen, ten tyde der Beeldſtorming, wel-

welke te Middelburgh den 22 Augustus 1566 voorviel (*k*) dat op een Donderdag is geweest, wanneer dat kwaad wel tot deze Parochie niet dadelyk oversloeg, maar de schrik daar voor zoo veel vermogt, dat *men 't goet van de Kerk salveerden*, wanneer eenen *Job ..... en Cornelis de Ram 't samen met henl. tween het groot Crucifix, dwelc bouen d'Oxale kinck vuter yssere oogen geheilen en van bouen neder geworpen hebben, sulcx dat vut het Cruce splinters waren gebroken, mair 't beelde en was nyet in sticken, dan was geborsten, — eene van Amsterdam — (die binnen drie dagen dair nair wech ginck) heeft den eenen arm van 't voirn. beelde metten voet afgestooten ē gebroken, dair op driemaal trappende.* (*l*)

Dan ten Jaare 1572. wanneer Vere 's Prinsen zyde gekoren hadt, en de Spanjaards die Stad trachte te herwinnen, is het genoegzaam zeker dat dit Dorp van Zandyk, zoo wel als zyne Kerk zal verwoest en afgebrand wezen, offschoon my daar van tot hier toe geene byzonderheden voorgekomen zyn. Deze Kerk is zedert niet herbouwd, maar schynt omtrent den

(*k*) A. 's Gravezande tweede Eeuw-gedacht. pag. 39 en 40.

(*l*) Verkl. te vinden in 't Certificatieboek A. ter Griffie van Vere.

den Jaare 1584. de overgeblevene Muragie daar van afgebrooken, en ten gemeenen nutte gebezigd te wezen: altans ik vinde in een Rekening van *Pieter Reygersbergh*, wegens 't opmaken van 't groote Bolwerk genaamd *Orange*, achter het Archenaal, ten Jaare 1585 gedaan, (*m*) deswegen de volgende post in uitgaaf:

„ Item al noch betaelt Lamen Jansſz met
„ zyn hulpe, van dat hy gement heeft van
„ Sandyckſche kercke tot op het voorn. Bolle-
„ werck Orangne, den nombre van een hon-
„ dert negen duyst Zeeuſchen Steen, elck
„ duyst twee Schell. gr. comt ter ſome van
„ thien Ponden achtien Schell. enz."

Zedert vinde, rakende deze Kerck, niets aangeteekend.

Deze Parochie en Heerlykheid, had voor de Troubles een eigen gerecht, alzoo my de namen van diverſe Baillius, Schepenen en Clerck van Zandyk zyn voorgekomen: te weten.

Bailliuws.

Ao. 1481. *Pieter Willemsſz.*
Ao. 1494. *Wolfart Domisſz.*

Ao.

(*m*) Ter Griffie van Vere voor handen.

Ao. 1496. *Jan Heynricxz*, die te gelyk Rentmeester van Zandyk was.

Ao. 1545. *Pieter Cornelisſz*, oud 54 Jaaren die genoemd word, Schout van Zandyk.

Schepenen.

Ao. 1356. *Harnoud Poowels ſone.*

Jacob Pieters ſone.

Pieter Symons ſone: als uit een originele Tranſportbrief blykende is; dan of te dezer tyd Zandyck niet meer dan drie Schepenen hadt, is onzeker, daar in de volgende Eeuwen altoos zeeven Schepenen voorkomen, en worden nog Ao. 1570. Schout en Schepenen dezer Parochie vermeld; wanneer *Cryn Wittez* hier Clerck was: gelyk Ao. 1513. *Cornelis Wolfaertsz* als Clerck voorkoomt.

Dat dit Gerecht in vroeger tyden zoo wel de hooge als middelbare en lage Jurisdictie heeft geoeffend, ſchynt men te mogen beſluiten; eerst om dat hier een Bailliuw aan 't hoofd was, waar door men in dien tyd niet anders als een Crimineel Officier verſtond: ten anderen, om dat Heeren die Ridders en Banrotzen waaren (gelyk die van Borſsele van der Vere) in alle hunne Heerlykheden de hooge Juſtitie lieten uitvoeren, waar van my, met opzicht van den Vrouwen Polder blyken zyn

voor-

voorgekomen; dan de Archiven van Zandyk apparent by de verwoesting haar Ao. 1572. getroffen, vernield, en niets daar van overgebleven zynde, kan men niet anders dan gissingen hier omtrent maken.

Tegenwoordig behoord deze geheele Heerlykheid in het lyfstraffelyke onder de Stad Vere, als behoorende tot derzelver Resfort, volgens de bekende verdeeling door Prins Willem de 1ste Ao. 1574. omtrent het gantsche Platte Land van Walcheren gemaakt.

Dan met opzicht tot het laage rechtsgebied, word zy in *Zandyk-binnen* en *Zandyk-buiten* onderscheiden.

Zandyk-binnen, zynde 300 Gemeten naast en tegen Vere gelegen, met welk Hertog *Philips van Burgundien*, 20 April 1439, Heer Hendrik van Borsfele toestondt, zyne Stad Vere te mogen vergrooten. Al wie hier binnen gezeten is, word in genoegzaam alles gehouden als in de Stad te woonen; en heeft geen andere Rechter in Civil zo wel als Crimineel dan de Magistraat van Vere; het Dorp van Zandyk zelve is binnen deze 300 Gemeten.

Zandyk-buiten, al het geene zynde, welk van deze Heerlykheid, buiten voorgemelde 300 Gemeten, gelegen is, behoord in het burgerlyke onder het Collegie der Landvierschaar

te

te Vere, geordineert by Prinse Willem de I., by het zelve Previlegie waar by Hoogst-De-zelve op 11 Maart 1574, de Stad Vere zitting en stem ter Staatsvergadering gaf, zynde ook wegens deze Heerlykheid althoos een Schepen in deszelvs Vierschaar, die door de Regeering van Vere uit een der opgezetenen verkooren, Jaarlyks word gecontinueert of verandert na welgevallen.

De volkrykheid en welvaart dezer Parochie voor de Nederlandsche Troubles, is daar uit af te nemen, dat hier diverse *Gildens* zig bevonden, zoo vind men van een *Sacraments-Gilde* gewaagd, dat 4 Gemeten 180 R. Lands, ook van een *St. Anna-Gilde*, het welk 3 Gemeten 90 R., en van een *St. Maertens-Gilde*, welk 3 Gemeten 120 R. Lands ten eigendom hadden, alles binnen deze *Heerlykheid* gelegen.

De tegenwoordige bevolking is genoegzaam op te maken, uit het getal der Persoonen van wat ouderdom of sexe, wel den 12 January 1748 opgenomen wierden, tot betaling des 50 Penning of zoo genaamde Liberale Gifte, wanneer 'er bevonden zyn,

Zandyk-binnen 253 en
Zandyk-buiten 163

te samen —— 416 Menschen.

Anno 1670. beliep de huisstatting over deze geheele Heerlykheid £ 67 vls., en Ao. 1598 bevonden zig hier 100 Huizen; dan Ao. 1642 waaren die tot 114 aangegroeid.

Deze Heerlykheid is ook van een *Molen* voorzien geweest, waar van nog den Molenberg over is, en de weg waar die stond, nog de *Molenweg* word genoemd. Zy hadt recht van Dwangmalerye, zoo dat alle Parochianen, daar hun koren moesten laten malen, uitgenomen die van 't Gasthuis, 't welk doen even buiten Vere stond, die haar optie hadden van Bamisse tot Meye, alleenlyk haar koren buiten of binnen de Stad te mogen laten breeken en malen, en voorts van Mey tot Bamisse, waren dezelve gehouden haar koren op den Zandykse Molen te laten malen. Welke Molen in de algemeene verwoesting die het Platte Land van Walcheren Ao. 1572, 73 en 74 troff, is afgebrand, zedert op nieuws opgericht, Ao. 1670 nog £ 31 : 5 : 8 vls. in huur deedt: dan zedert schynt vervallen, en afgebroken te wezen, zonder dat my den juisten tyd wanneer die jongst is gesloopt gebleken zy.

Al van den Jaare 1539 of 1540 af, heeft deze Parochie een Steene Weg van en naar de Stad Vere gehadt, die Heer *Maximiliaan van Bourgondien*, korts naar zyn hulding als Heer,

hier ziet laggen, dat die schynt in de Troubles d'Ao. 1572 en vervolgens veel geleden, en eindelyk een slegten staat gekomen te zyn, zoo dat de Ingezetenen dezer Heerlykheid daar zeer over klaagden, en de Regeering van Vere sedert aan Prinse Willem Octroi verzogten, om tot het herstel en onderhoud van dien te mogen heffen, van ieder Wagen en Paarden, voor ieder reize rydende over deze Steenwech eene groote vis, voor den tyd van zeven Jaaren, zonder dat my den uitslag gebleken is; sedert is, in de laast voorgaande eeuw, deze Steenweg tot Middelburgh verlengd, zoo, dat de passagie tusschen laastgemelde Stad en Vere, midden door deze Heerlykheid en Dorp is loopende.

Binnen deze Heerlykheid was gelegen het vermaarde en aanzienlyk. Kasteel *Zandenburg*, de Woonstede en het Hof der oude Heeren van Vere, de weinige overblyfsels daar van te zien, bewyzen genoeg hoe uitgestrekt en prachtig dit geweest is; dan dewyl het zelve, in zyn oude en latere stand, wel een afzonderlyke beschryving verdient, zal men als nu daar van geen verdere melding maken; maar liever aanmerken, hoe zich voor de Nederlandsche beroertens tusschen het Dorp Zandyk en de Stad Vere, bevond een Capelle der *Hei-*

 li-

lige [illegible] toegewyd, [illegible] Junii 1504 gefondeert by Gheyle [illegible], die [illegible] hoemde [illegible] Gheyle; wier Testamentaire Executeuren, op den 3 Maart 1530 [illegible] styl van den Hove van Utrecht, in presentie van Burgemeesters en Schepenen van Vere, [illegible] Kerkmeesters van Zandyk overgaven in vryen eigendom ,, de somme van Zes en dartich

,, pont gr. vls. eens in Gelde [illegible] nu [illegible] [illegible]

,, loop heeft, een zilueren vergulden kelck

,, wegen viij Onchen xvj Ingelschen, twee

,, tenen pullekens, een paesbort, een dobbel

,, Ornament, twee dwalen, een Misseboeck

,, en een zilueren monstrancie, wegen [illegible] On-

,, chen xv Ingelschen; Item een stick lants

,, groot vyf gture luttel meer oft min liggen

,, in de voersz prochie van Zandyck — Welcke

,, voersz penn. mitgereyde en stick lants die

,, voersz gebroeders tsamen opgedragen heb-

,, ben — en dat metten laste en op te Con-

,, ditien — te weten, dat de kerkmeesters van

,, Zandyck altyt ten tyde zynde tot eewigen

,, dagen sullen doen celebreren twee eewege-

,, missen alle weken, binnen d'Capelle van d'

,, heylige driuoldicheyt staen op ten Zandyck-

,, schen Wech by der voersz Geyle gefondeert

,, zonder emermeer achterlaten offt versumen,

,, mitsgaders de selue Capelle onderhouden in

,, in-

„ rake, tafel, misgereyde en al des ten Altare
„ behoeften sal, nyet uutgesteken van Ornamen, wyn, broot, wasch, kelck &c."
Welke Kapel ongetwyfeld in de verwoesting d'Ao. 1572. al mede het Lot des Oorlogs heeft ondergaan: althans hetzelve is, naar de Stad Vere de Spaansche Regeering was afgevallen, ten profyte van den Lande publicq verkogt; uitwyzen de post deswegen te vinden in de Rekening van *Janis Smit* Gecommitteerde wegens Vere, tot te verkoopinge van de geestelyke Landen, Erven en Boomgaarden onder de Oostwateringe in Walcheren, verkogt binnen gemelde Stad in den Jaare 1576 op fo. 21 luidende:

„ Ontfangen van Mr. Lucas Mayert, de
„ somma van drie ponden thien Scell. groote
„ vlaems over den Coop van 't Cappelleken
„ mettet erfken rontsomme gelegen, eertyts
„ gefondeert by Schipper Geyle gestaen by
„ der Vere aen den Sandycksse Steenwech &c."

Men heeft nog aan te merken, dat binnen dit Ambacht vier Vliedbergen of Terpen te vinden zyn, die bewyzen, hoe deze streek Lands, zelfs voor haare bedyking niet onbewoond is geweest.

Deze Heerlykheid is zoo wel als Vere de eigendom, ja het Stamgoed van de Heeren

van Borssele, (die zich Borssele van der Veer of van Zandyk genoemd hebben), geweest. Want toen die tak van dat Doorluchtig Huis geen Mans Oir over hadt, ging zy door huwelyk van Vrouwe Anna van Borssele met Philips van Bourgondien aan dezelve over, wiens kleinzoon Maximiliaan van Bourgondien Ao. 1558 overleden, geen kinderen maar een bekommerden Boedel agterlatende, kwam Zandyk met de Stad Vere en appendentien door koop aan Koning Philips de II. van Spangien Erfheer en Vorst der Nederlanden, de schuldeischers bekwamen geen genoegzame voldoeninge, schoon op bevel van gemelde Koning veele der Dominiale goederen van dit Marquizaat zyn verkogt en vervreemd, en wel met opzicht tot Zandyk.

„ De Brouwery achter 't parck met alle de „ gereedschappen daer toe dienen met alle haer „ geuolch ende toebehooren, mitsgaders met drie „ een half Gemeten Cix Rt Lants.

„ Item de Dwanckmalerie metten Wintmolen met den . . . Lants.

„ Item den Etdyck beginnende van 't Gasthuys van der Vere totten Dyck van den „ Heyligen Geest en totten Cleewaertskercschen Dyck.

 Waar

Waar naar ten Jaare 1581 het Marquisaat van Vere, en daar onder speciaal Zandyk andermaal by Decreet zyn verkogt, en gekomen in het Doorluchtig Huis van Orange en Nassau, waar in het nog heden geposſideert word, en zyne tans gelukkig regeerende Hoogheid Prinſe Willem de V. van Orange hier den wettigen Heer is, die deze Heerlykheid, zoo wel als Hoogst Deszelfs andere Domeinen binnen de Stad Vere en Dependentien van dien, door eenen Rentmeester laat beſtieren.

EENIGE

ZEEUWSCHE OUDHEDEN,

UIT

ECHTE STUKKEN

OPGEHELDERD EN IN HET
LICHT GEBRAGT

TWEEDE STUKJE.

TE MIDDELBURG,
BY WILLEM ABRAHAMS,
MDCCLXXXI.

KUNDIGE LEZER!

Dit tweede ſtukje hoope ik zal een genoegſaame blyk wezen, dat men voornemens is deze begonnen arbeid voort te zetten. Het gezigt van den Tooren van Zandyk by het eerſte Stukje toegezegt, is werkelyk by den Plaatſnyder, den Konstſchilder *Perkois* heeft de teekening gemaakt: het kaartje van Zeeland eerst door Reigersberg ter weereld gebragt, nu by deze beſchryving van den Vrouwen Polder, op nieuws beloofd uit te geeven, is mede onder handen, weshalven een iegelyk zig mag verzekerd houden, het een en ander, zoo ras maar doenlyk volgen zal, en men geenzints zal abuſeeren van 't vertrouwen, dat men meer en meer zoekt aan te kweeken, om alle weldenkende te noopen uit hunnen voorraad iets toe te brengen, waar door deze onderneming bevordert, en wetenswaardige oudheden de vergetelheid ontrukt worden.

Verschoo[illegible] de misslagen die in deze zig mogten opdoen: Terwyl men enkel naar waarheid zoekt; gebeurd het niet zelden dat de schaduw voor het lichaam word genomen; dat is bekennen dat men zig geenzints eenige onfeilbaarheid vermeet, en dat men zomtyds reeds werkelyk dwaald, als men meend voor de dwaaling te vlugten. O zwakke Stervelingen!

HET DORP EN HEERLYKHEID VAN DEN VROUWEN-POLDER IN WALCHEREN.

De *Vrouwen-Polder* in het Noorden van Walcheren, paalt ten Oosten tegen het Veer-Gat, West tegen de Duinen van Oost-Kappelle, Zuid tegen de Heerlykheden van Oost-Kappelle en Serooskerke, en Noord tegen het zoo genaamde Bree-Zand of de Noord-Zee.

Het meest bewoonde Deel dezer Heerlykheid bestaat in vier onderscheidene Polders, als de eigentlyke *Vrouwen-Polder*, *Beexhoek-Polder*, *Gerste-Polder* en *Noorder Nieuwland-Polder*. Daar men nog kan byvoegen de Polder genaamd *Ooster-Nieuwland*, die, mede tegen het Veer-Gat gelegen, ten Westen en Zuiden de Heerlykheden van Serooskerke en Gapinge heeft: alle uit Aanwassen of buitengebleeven

Landen van Walcheren, in later tyden dan gemelde Eiland in 't drooge gelegd, en daarom onder de naam van Polder bekend geworden: daar in nog later tyd eene Kerk ter Eere der Maagd *Maria* gesticht, de bynaam *van Onze Lieve Vrouwen-Polder*, nu enkel *Vrouwen-Polder* van afgekoomen is.

Deze Heerlykheid is schotbaar Land bevonden (*a*) groot te wezen 546 Gem: 91 Roeden

Het Ooster Nieuwland in deze Heerlykheid -	82 —	37 —
dus geheel groot -	638 Gem:	128 Roeden

Terwyl de Duinen en Vroonlanden tot deze Heerlykheid behoorende, geen minder getal van Gemeten zullen uitmaken.

Dat deze Heerlykheid of voorgemelde Polders A° 1340 eerst zouden bedykt wezen, zoo de Schryver der tegenwoordige Staat van Zeeland aangeteekend heeft (*b*), (zeker op het gezag van Gargon, die in zyn Walcherse Arcadia 2. D. p. 234. het zelfde meld) is bezyden de waarheid. Dan de laatste heeft zyn misslag van den Chronykschryver Reigersbergh niet ge-

(*a*) Volgens den Overlooper van de Oostwatering A° 1630. gemaakt by *Elias Vincentsen* en *Adriaan Willeboortsen*, ter Griffie van Vere berustende.

(*b*) 2. D. p. 242.

geleerd, dewyl die hier in naauwkeurig en ten vollen geloofbaar is.

Voorgemelde Jaar van 1340. is niet het tydstip dezer Bedycking, maar wel van het Stichten haerer Parochie-Kerk, gelyk straks nader staat gemeld te worden; het blykt immers dat deze bedycking vroeger dan A° 1340., aangevangen is: want A° 1338 gaf Graaf Willem de 3. aan Wolphaert den 2. van Vere, het voorrecht, dat hy nog zyn nakomelingen te Vere, nog *NB.* op *de Polder* in geene manieren bekommert, of om schuld dezer Heerlykheden mogten belast worden (*c*), en 't geen nog hooger gaat:

Heer *Wolphaart van Borsselen de* 1. van die naam Heer van Vere enz. die A° 1299. te Delft jammerlyk het leven liet, wordt reeds *Heer van die Polders van Noord-Walcheren, Sandyck, ende van 't Dorpken van der Vere* genoemd (*d*): Dit kunnen geen andere dan deze Polders geweest zyn, en is dus hier uit evident dat die bedyking zo niet al *voor* immers in den tyd van opgemelden Heere Wolfert; en dus ten minsten voor A° 1299 reeds moet hebben plaats

(*c*) Mieris Charterboek 2. D. p. 603.

(*d*) Reigersberg Chron. v. Zeel. vermeerd. door Boxhorn 2. D. p. 603.

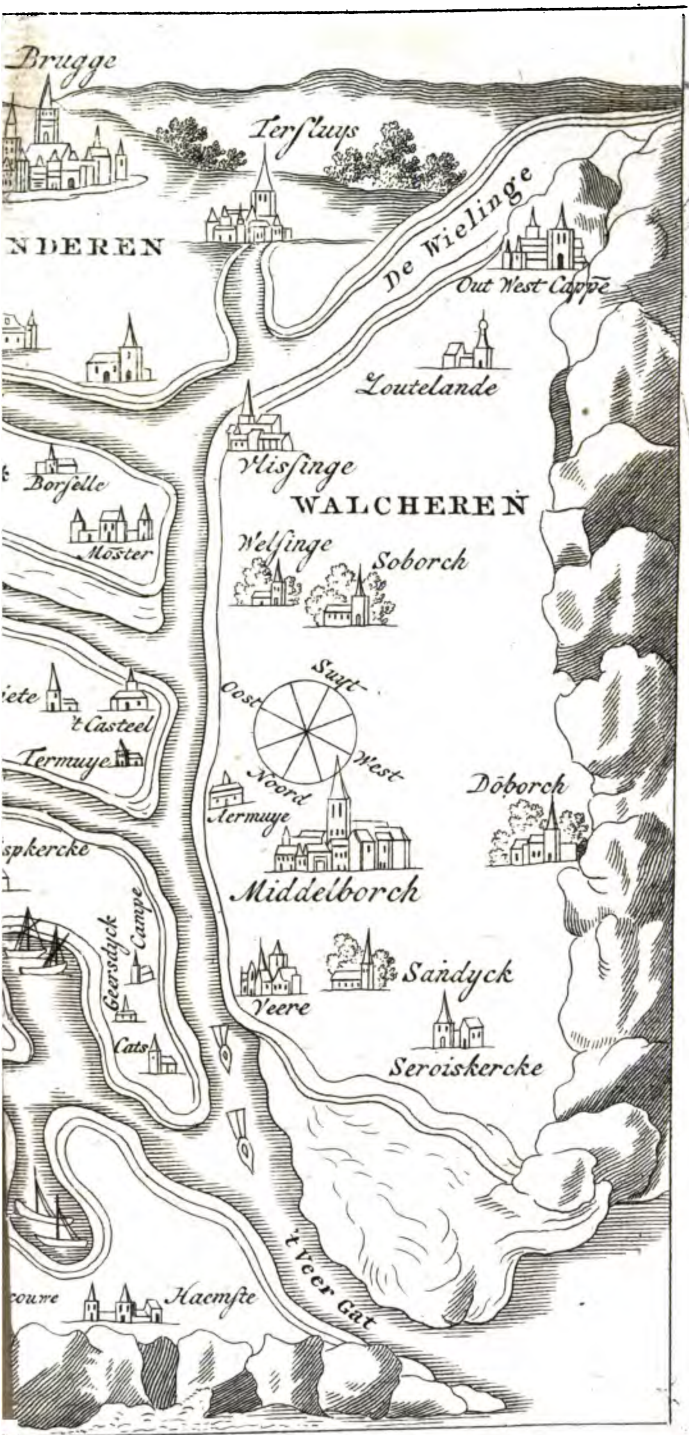
plaats gehad. Wie de tegenwoordige Situati
van deze Heerlykheid kent, kan niet begrype
hier Dyken en Polders te vinden, daar ha
geheele lengte van het Veer-Gat af tot aan h
gebied van Oost-Kappelle toe met hooge
breede Duinen is bezoomd, en Walcheren a
dees zyde het minst voor de Zee te vreez
heeft.

Dan men zie met aandagt op het nevensgaan
Kaartje hoedanig Zeeland omtrent A° 12
omtrent gelegen was, en men bemerkt ra
hoe de plaats waar deze Heerlykheid nu g
vonden wordt, toen een Schor schynt gewe
te zyn, gelegen buiten den Ringdyck van W
cheren; dat geen Duinen hier toen waren
en het Land van Schouwen zeer ver Walchere
aan dees zyde dekte, zoo dat het Vaarwate
nu de *Roompot* geheeten, maar eene tamely
wydte hadt: Dat hier lang voor deze bedyckin
aanvang nam geen Duinen, en nog Voorla
buiten den Ring-dyk van Walcheren te vind
was, is daar uit te besluiten, dat Koni
Willem den 16 January 1251 aan de Abt
van *Rynsburg* gaf „ *tot hoeren vryen wille, en*
vryheyt, om te bedycken het nieuwe Landt by Os
cappelle (*e*). Ingevalle Oost-Kappelle Duine
had

(*e*) Mieris Charterb. 1. D. p. 261.

¦o. te vinden in den eerſten druk der
ːrsberch.

[la]adt gehadt, konde men om geen bedycking [d]enken, en dus bevestigt de echtheid van de [h]ier bygevoegde Kaart, die, om dat dezelve [n]iet gevonden wordt als by den eerſten druk van Reigersberg's Chronyk, raar geworden is, [t]e meer verdient heeft op nieuws gemeen gemaakt te worden (*).

Het koomt my voor dat ſedert Schouwen voor het woeden der zee heeft moeten wyken, de Duinen aan dees zyde zyn opgekomen, naar mate die van Schouwen ingekrompen hebben: zoo dat de Noorde winden mogelyk de voornaamſte oorzaak zyn, dat het geen die van de Schouwſe Duinen afneemen, hier dezelve aanwasſen, nog tegenwoordig vooral aan de Noord-Oostzyde der Vrouwen-Polder neemen dezelve geſtadig in hoogte en breedte toe.

Dat den aanwas der Duinen hier langſaam is, geweest, kan men ook daar uit opmaaken: Dat A° 1555. door een hooge Vloed de Dycken aan deze Heerlykheid zoo waren ontrampo-neert, dat de Regeering van Vere in naam van

(*) Misſchien dat tyd en lust wel eens opzettelyk een Verhandeling zullen voortbrengen, ter opheldering der oude Landkaarten in 't gemeen, en van Zeeland in 't bizonder, wanneer het blyken zoude, dat zoo men die in alles als Echt niet kan aanneemen, ook in alles niet te verwerpen zyn.

van hunnen Heer, by twee onderscheidene Publicatien van den 5 October deszelven Jaars, bevolen, *omme den grooten noot ende last dier Es benoordere de Polder aen den Dyck die heel deur es, ende t land in grooten noot ende dangier staat —— alle den Gilde broeders van St. Joris, St. Bastiaen ende St. Barbare, midsgaders allen den Arbeyders ende Gildebroeders van St. goede lieve Gilde, dat zy van stonden aan trecken aen den Polder, dragende met hun lieden schoppen ende spaden, om aldaer te helpen aen den Dyck* enz.

De aloude gesteldheid van dezen Oord, beschouwd, en opgeheldert hebbende, zal men den afgebrooken draad der Geschiedenis hervatten.

Ao 1340, wanneer deze Heerlykheid al bevolkt ja sterk bewoond moet geweest zyn, verwierven die opgezetenen van Paus Clemens de 5. en den Bisschop van Utrecht Johannes den 4. vryheid om een Parochiekerk te maken, daar Heer Wolphaert van Borsfele, toenmalige Heer van Vete en deze Heerlykheid, haar eene bekwaame plaats toe aanwees (*f*). Te meer door dien de bewoonders tot hier toe hun Sacramenten te Zandyk moesten haalen, en

(*f*) Reigersb. vermeerd. door Boxhorn 2 D. p. 147.

en zulks hun om de afgelegenheid zoo verdrietig als moeilyk zal geweest zyn. Wat de bygeloovigheid van die tyd zoo omtrent het bouwen dezer Kerk, als op welk eene wyze die aan een Mirakuleus Mariebeeld geraakt zy, heeft de goeden Reigersberg zoo wydloopig aangeteekend, dat wy den Lezer, die des onkundig mogt wezen, liever derwaarts wyzen, als zulke kost op te warmen, die in verlichter Eeuwen moeilyk te verduwen geworden is.

Dat het gerucht der Wonderwerken die hier zouden geschied wezen groot was, en zich alom had verspreid, is zeker, en blykt genoeg daar uit, dat A° 1416 de Lands Vorst Hertog *Willem van Beyeren* met den Keizer *Sigismundus* en een stoet van hoogen Adel, hier een Bedevaart afleiden, het welk laastgemelde Schryver ook niet verzuimd heeft breede Aanteekening van te doen: zoo min als hoe Hertog *Philip van Bourgondien* hier A° 1437 een wasse Kaars van 100 ponden gewigt offerde, zoo als A° 1524 die van het Admiraalsschip van Vere deden, wanneer zy daar het beeltenis van haar Schip heenen brogten; ook was het een spreekwoord geworden onder de *Bartoenen* (g) *Le Polder a fait grand myrakel.* Deze

(g) Versta hier door de Brittanjers, uit welke Fransche Provincie, te dier tyd veel handel op Vere gedreven wierd,

Deze Kerk dan aan de Moedermaagd toegewyd en van alomme bezogt zynde, zal in Heerlykheid en Rykdom toegenoomen wezen: geen wonder dat zy in de omkeering des Lands A° 1572 zoo wel als het geheele Dorp een prooi van baldadige Krygers waarschynelyk zal geworden, en verwoest weezen, geen Aanteekeningen wanneer of hoe zulks geschied zy, zyn my daar van voorgekoomen.

Toen dit Kerkgebouw in fleur en de Roomsche Godsdienst hier nog de heerschende was, wierd 'er jaarlyks op den *dach van onser Vrouwen hemelvaart*, eenen plechtigen ommegang gehouden, waar in het wonderdadig Marien Beeld rond gedragen wordende, de toevloed van volk daar ongemeen was. Dit moet de Polder buitengemeene welvaard toegebragt hebben, dan dit alles verviel door de verwoesting die Kerk en Dorp beide door den Oorlog ondergingen: de Kerk bezat voor de troubles wel 130 gemeten Lands in Eigendom: zoo mede *een Boomgaard, liggende rondsomme in zyne bevrydinge groot thien gemeten en een quartier*. Die A° 1576 ten behoeve van den Lande, binnen Vere verkogt is aan *Jan Hacco*, Koopman aldaar, voor

wierd, en dus deze Kerk van hun Schiplieden bezogt en zeer bekend zal geweest zyn.

voor £ 145 vls. Nog heeft deeze Kerk den Eigendom gehadt van *de Dyckettinge van binnendyck van Polder* —— *streckende van Dorpe tot aen 't cleene steenen heulken neffens 't ooster nyeuwe Landt, groot in de Lenghde ende in de breedde iiij m: xc R:* welke mede ten laastgemelde jaar verkogt zyn aan *Richard Barradot* voor £ 14 : 12 : 9 vls.

Als na de overgaaf van Middelburgh, de Spanjaarts zoo wel als de Roomsche Geestelykheid dit Eiland geheel geruimd hadden, zullen de verdreeve Inwoonders zoo veel die overig waaren, hunne verbrande Wooningen, ten deele hebben opgetimmerd, ten minsten die welke zoo wel de hervormde Godsdienst als de nieuwe Regeeringform toegedaan waaren, waar voor al vroeg een Loots of houte Kerk schynd opgeslagen te zyn geweest: want vinde dat A° 1591. *het oude hout van de omme gewayde Kercke van den Polder benoorden der Vere*, ten behoeve van den Lande, is verkogt voor £ 33 : 3 : - vls. (*h*).

Of

(*h*) Rekening van Walrayen van den Braemsloot Ontfanger Generaal van het Extraordinair van de Gemeene Sake binnen Walcheren, van primo January tot ultimo September 1591. ten Griffie van Vere berustende.

Of een diergelyke Loots naderhandt weer opgeslagen zy schynt my waarschynelyk toe, dan dat die niet zeer geschikt was ter oeffening van den Godsdienst, die hier zeer gebrekkig waargenoomen wierd, waarom deze Gemeinte ten Jaare 1610 en 1611 zeer ernstig zoo by de Regeering van Vere als het Clasfis van Walcheren aanhielden, ten einde ordre wierd gesteld, zoo op een geregeld Kerkbestuur dezer Parochie, het bedienen dezer Gemeinte, als op eenen vasten Leeraar, daar nu reeds de meeste Dorpen in Walcheren mede voorzien waaren.

Die hier het meest in yverde was eenen *Jan de Bare*, die waarschynlyk de notabelste dezer Heerlykheid geweest is. Diverse Requesten en Brieven ten dezen einde by hem gesteld, zyn getuigen van zyn godvrugt en onvermoeide poogingen om den Polder een Kerk en Leeraar te doen hebben; en die welke zig daar tegen het meest verzette was *Petrus Moerman*, Predikant te Serooskerke, die gaarne gezien hadt de Inwoonders dezer Parochie kerkelyk by hem gebleeven waaren.

De poogingen van *Jan de Bare* zyn niet vruchteloos geweest, want A° 1622 is den Bouw der tegenwoordige Kerk door publicq gezag begonnen, en A° 1623 voltrokken,

waar

waar toe bevoorens reeds eenen vasten Leeraar was bestemd; men acht den Lezer geen ondienst te doen met hier de Lyst derzelver tot heden te laten volgen, zoo als de Heer *Jacobus de Schoezetter*, waardig Predikant te Vere, die zoo uit de Staate Notulen als Classicale Acta heeft getrokken, en opgegeeven.

„ Aldaar is tot den Jaare 1618 (mits de ruïne
„ van de Kerke) geen ordinair Minister aan-
„ genomen, maar wierd bediend door die van
„ Vere.

„ Mr. *Theodorus Saal*, Proponent, by Acte
„ van 20 November 1618, vertrokken na
„ Arnemuiden.

„ Mr. *Christoffel Aleman* (*i*), geroepen van
„ 't Retranchement, by Acte van 30 Juny 1640,
„ overleden.

„ Mr. *Willem Saal*, Proponent, by Acte
„ van 17 July 1653, overleden.

„ Mr. *David Larcher*, Proponent, by Acte
„ van 22 Augustus 1659.

„ Mr. *Gerard van der Port*, Proponent, by
„ Acte van 12 January 1674, vertrokken na
„ Londen.

„ Mr. *Daniel Beukelaar* de Jonge, by Acte
„ van 25 Maart 1681.

„ Jo-

(*i*) Vinde hem elders *Pieter Alleman* genoemd.

„ *Johannis de Visscher*, Proponent onder
„ 't Classis van Rynland, by Acte van 14 April
„ 1685, overleden.

„ Mr. *Johan van Arxhouck*, Proponent, by
„ Acte van 12 December 1713, na Vere vertrokken.

„ Mr. *Isaac Schorer*, Proponent, by Acte
„ van 2 April 1723, vertrokken na Maas-
„ tricht.

„ Mr. *Daniel Scheurwater*, Proponent, by
„ Acte van 7 Juny 1728, overleden.

„ Mr. *Gerard Step*, Proponent by Acte van
„ 9 February 1741, vertrokken na Ysendyke.

„ Mr. *Johannis Albertus Bierman*, beroepen
„ van Catz, by Acte van 3 October 1744,
„ overleden.

„ Mr. *Jan Te Water*, Proponent, by Acte
„ van 6 July 1758, vertrokken na Wemel-
„ dingen 1765.

„ Mr. *Arnoldus Braam*, beroepen van Katten-
„ dyke, bevestigd 9 February 1766, ver-
„ trokken na Ysendyke 1768.

„ Mr. *Henricus van Nimwegen*, beroepen
„ van Kleverskerke 1769, vertrokken voor
„ Adjunct Predikant na Lommel 1775.

„ Mr. *Bernardus Sandyk*, beroepen van Ysen-
„ doorn, bevestigd 6 Augustus 1775, over-
„ leden.

„ Mr.

„ Mr. *Nicolaas Olyphant*, Proponent, be-
„ vestigd 18 Augustus 1776, vertrokken na
„ Yersiken 16 Augustus 1780.

„ Mr. *Willem Te Water*, Proponent onder
„ 't Classis van Walcheren, beroepen 15 Octo-
„ ber 1780.

Voorts bestaat de Kerkenraad dezer Gemeinte uit vier Ouderlingen en vier Diaconen.

De Armen geniet een groote vls. te ponde van alle publicque Verkoopingen, zoo van roerende als onroerende Goederen, daar van ik vinde zy alreeds A° *1619* in posseslie waaren.

Het beroepen van Predikanten en Schoolmeesters geschied hier door een Collegium Qualificatun, bestaande buiten den Predikant, die als Director daar toe is benoemd, uit den gewoonen Kerkenraad, benevens eene Gedeputeerde van wegen Zyne Hoogheid als Marquis van Vere, en een Gedeputeerde uit de Regeering dier zelve Stad als Hals-Heeren.

Dat deze Parochie een eigen Magistraat heeft gehadt, bestaande in een Bailliu en seeven Schepenen, daar van zyn my de onbetwistbaarste blyken voorgekoomen.

Als Bailliuws vinde ik gemeld

A° 1477. *Adriaan Willemssone.*

A° 1526. *Marten Adriaen Pieterssz Duim.*

A°

A° 1529. Mr. *Sebastiaan Spangaert*, Licentiaat in de Rechten: die ik ten zelven Jaare, zoo wel als A° 1530, 31, 32, 33 en 34. op de Lyst der Schepenen van Vere vinde vermeld.

Als Schepenen

A° 1470. *Colin Domis z̄*
M̄tin Jansz̄
Jan Jantz̄
Mathys Jansz̄
Jacop Willemsz̄
Gillis t Sysz̄
M̄tin Cornelis.

A° 1567. *Willem Broeke*
Marten Adriaen Martens z̄
Coppe Leyns.

Dat de Wet aldaar Hoog, Middelbaar en Laage Justitie oeffende, blykt daar uit: dat op 23 Juny 1526. de volgende Verklaaringen voor Schepenen van Vere zyn gedaan (*k*).

„ Piet Domisſ. out omtrent lxvij jaen woen̄
„ ē geboren in de Poldē seedt, dat hy alle zyn
„ daghen heeft gehoort dat de Poldē hoorde
„ toe den hee̅n v̄an Veere es vry leen van
„ d̄ Veere, ēn hebben de hee̅ van d̄ Veere
„ hoo-

(*k*) Origineel te vinden in een Depositieboek ter Griffie van Vere.

„ hooghe leeghe ẽ middel, eñ en berecht D
„ nyemant noch van 's Keysers noch nyemant
„ anders weghen dan de Officieren van d heeñ
„ van d Vere, eñ alsser jemant van crimen
„ gevangen wordt, wordt geexecuteert van
„ myns heeñ wegen van d Veer, als hy gesien
„ heeft tot tween oft drien in zyn leuen eñ
„ noch onlancx in t jaer xix In Maerte van
„ een die men noemde pieter de Cossere van
„ *Brouwershauen* die in den Pold diefte com-
„ mitteren byd balliu geuangen eñ by Justitie
„ geexecuteert wordt, heeft oick wel ge-
„ weten in zyn jonge tyt dat de Rentmre van
„ Bewesterschelt een quiam in den Poldẽ wed
„ leuen moeste, eñ en heeft de Rentmre van
„ 's Keysers wegen noch nyemant anders in
„ d Poldẽ eenich bewint oft bedryf noeyt
„ gehadt, Oick es de Poldẽ gedoteert van
„ veel schoon puilegien als vry van tollen
„ gelyck eñ met die van d Veere metter seluer
„ heel anex.

„ Adriaen Symonssz out Lxxj jaeñ geboren
„ ẽ opgehouden in d Pold seedt als voe, Dat
„ by tiden van hẽr Henrick van Borssele Graue
„ van Granpré heẽ van de Veẽ van de Pold etc.
„ een man genaemt Symon pierssz gejaecht was
„ van den Rentmr van Zeelant bewesterschelt

„ ẽ

„ ẽ geuanghe in de Heerlich' van đ Poldẽ eñ
„ gevoert te Middelb̄, mer wordt van Middelb̄
„ weđ vry geleuert in de Polđ als ond myn
„ heē, ẽ is geled in de lx jaen̄.

„ Claes Adriaensfz out lxvj jaēn geboren
„ van Oostcappel heeft in de Pold verkeert
„ meer dan L jaen̄ feedt, dat hy oick gefien
„ als vōe, ẽ heeft oick geweten dat een poort
„ van Middelb̄ in de Poldẽ gearrefteert was
„ van fchuld hy fcreef an die van Middelb̄ om
„ hulpe dat zy hem vut fcryuen wilde, mer
„ eñ costen ẽ moest zoe by rechte voldoen
„ p̄tye.

Het is dan niet zonder grond geweest, als men in de befchryving der Heerlykheid Zandyk ftelde, dat de Heeren van Borsfele van der Vere, als Ridders en Banrotzen, overal in hun Heerlykheden het Hooge Gerecht lieten uitoeffenen, dan wierden met den aanvang der Oostenrykfe Regeering onder Keyzer Maximiliaan omtrent den jaare 1485. eerst befchuldigt, deswegen tegen de Hoogheid en Souverainiteit van den Prinfe dezer Lande te misdoen, en dat A° 1526 voorfz. verklaaringen ingewonnen zyn, is zeker mede uit oorzaak geweest, dat den doenmalige Heer van der Vere *Adolph van Bourgondien* daar in op nieuws geturbeert wierdt.

Men

Men twyffelt niet of die uitsteekende Rechten zyn aan de Heeren van der Vere met opzicht tot deze Heerlykheid gebleeven tot het overlyden vrn Heer *Maximiliaan van Bourgondien* A° 1558. Tegenwoordig oefend de Magistraat van Vere hier de Jurisdictie als een Deel van hun bekend Resfort uitmakende: terwyl het burgerlyk Rechts-bestuur behoord aan het Collegie der *Lands Vierschaar* binnen even gem: Stad, waar in uit de opgezetenen dezer Parochie Jaarlyks een *Keur-schepen* by de Regeering van Vere, word verkooren of gecontinueert na welgevallen. Dit goed trof het zelve Lot als alle andere Heerlykheden die in 't bekommerde Sterfhuis van Heer Maximilaan van Bourgondien gevonden wierden: zy wierd verkogt en de doenmalige Lands Vorst Koning *Philips* van Spanjen bekwam den eigendom, die onder specieuse voorwendzels A° 1561 al het geen daar aan Los en Verkoopbaar was by perceelen veylde en te gelde deedt maaken: als aan

„ *Adriaan Lucx* (*l*), Die geheele onver-
„ sterfelicke Lammerthienden met heuren aan-
„ cleven gelegen binnen en onder de heerlic-
„ heyt

(*l*) Vinde hem van A° 1557 onder de Schepenen van Vere, wierd A° 1566 Burgemeester dan naar A° 1568 vinde hem niet meer op de Regeerings Lyst dier Stad.

" heyt ẽ vryheyt van den Polder en zoe lancx
" streckende de Dycken en buyten schorren
" totter Vere toe, met vryheit van schote,
" Lote, Waterpenn Dyckpenn en andere als
" wylen den Marquis van Vere die beseten
" hadt; sonder gehouden te wesen dezelve Lam-
" merthienden te verheffen of Ypenssen.

" Item aen den zelven, de geheele onver-
" sterfelicke erffel corenthienden mit hueren
" ancleuen gelegen binnen ẽ onder de heerlic-
" heyt ẽ vryheyt van den Poldre, mitsgaders de
" Corenthienden van een polderken genaept
" t'oister nyeuwlant met alle vryheden pree-
" minentien ẽ andere ongelden sulcx als wylen
" den Marquis vander Vere dezelve ptien on-
" derhouden gebruykt en beseten heeft ge-
" hadt, sonder gehouden te wezen de voorsz:
" corenthienden te verheffen ofte verpens-
" sen (*m*). Item aan *Joos Oliviers* (*n*). De
" Dwanck-

(*m*) De Heer Mr. Wilhelm Schorer J. A. Fs. Oud-Burgemeester en Raad der Stad Vere, en wegens dezelve Gecommitteerde Raad en Raad ter Admiraliteit van Zeeland, is thans Eigenaar en bezitter der voorsz: *Lammer*- en *Korenthienden* over deze geheele Heerlykheid; die de eerste orinigeneele Traransport-brieven dezer perceelen in handen hebbende, heeft vergund men dezelve hier agtewoordelyk byvoegde, gelyk geschied is onder de bylagen A en B.

(*n*) Vinden deze Ao 1562 het eerste als Schepen te Vere, wierd Ao 1565 Burgemeester en laast Ao 1571 waar naar hy onder die Magistraat niet meer voorkoomt.

„ Dwanckmolerye met den Wintmolen met
„ alle deszelfs vervolgen toebehooren, staen-
„ de binnen der voorsz: heerlicheyt van de
„ Poldre, vry wesende naer ouder gewoonte.
„ Aan *Adriden van Campen*, de Dyckettinge
„ van ijc gemeten preter ijc R. van Dyck leggen
„ tusschen den ouden Polder ē de noort Pol-
„ der, noch de gorsfettin van den ouden Wa-
„ terganck by den Dyck Zuydt en Noordt
„ achter Corn: Willemsz ē t Schorre ald
„ met zyne aenwasse ē geuolge totter ereke
„ toe metten schenkeldyck. Item de volgen-
„ de partien ē pareeelen van Landen. Den
„ ouden Polder genaempt den Kercken block
„ groot Lviij 5 m Lij R. waer inne nyet be-
„ grepen en es 't Kerckenlant groot wesen
„ vyf m Lviij R., noch ooc de huysinge met
„ heurī Hofsteden ē Vroonen gelegen binnen
„ den rynck van den Dorpe. Item den Pol-
„ der gelegen tusschen beyde de straten groot
„ xlv m xviij R.

„ Item het block genaempt 't Westeynde
„ groot Lix 5 gemeten Lxxxviij R., alle drie
„ deze pceelen van blocken streckende t eynde
„ over malcanderen gelegen binnen dese ge-
„ mercke, Oist off t Dorp van de Poldre,
„ West off ē noort off den Dyck genaempt

 „ den

„ den Noortdyck ē Zuydt off den Dyck daer
„ de Meulen op ſtaet. Item noch eēn Polder
„ groot xxj gemeten cxxviij R daer inne niet
„ begrepen est Kerckenlant groot t zelve Ker-
„ kelant vj gemeten C R binnen deſe gemerc-
„ ken Oist off onſe L. Vrouwen Dyck gele-
„ gen en St. Anne Schor, noort off den Dyck
„ genaempt de Noortdyck, west off de voorſz
„ vj m̄ C R Kerkelant, ē zuydt of de Ker-
„ kendyck in den Poldre. Item de helft van
„ een Polder genaemt den Noortpolder groot
„ weſen de zel helft Lj gemeten xxxvj 5. R,
„ van welcken Polder bouwen Lenaertsſz de
„ helft gemynt heeft, gelegen in den voorſz
„ Polder binnen deſe gemercken, Oist off de
„ Schenkeldyck noird off de Duynen, west
„ of telſen bosch, ē zuydt off den dyck ge-
„ naempt den noortdyck. Item nog een Pol-
„ der genaempt de Geerstpolder groot xxviij
„ 5 m̄ ciij R gelegen binnen deſe gemercken,
„ Oist off den Meeldyck, noort off de Zee-
„ dyck, West off de Dyck genaempt den
„ Noortdyck, gelegen de voorn̄ parceelen van
„ Landen, Schorren en Dyckettinge binnen
„ der Heerlicheyt van onſer L. Vrouwen Pol-
„ der benoorden der Veere, vry weſende de
„ ſelve p̄ceelen van Landen Schorren ē Dyc-

„ ket-

„ kettinge van Schot Water-gelt Dyckpenn
„ ē andere ongelden naer ouder gewoonte;
„ wel verstaende enz.

„ Item aen den zelven de Dyckettinge daer
„ neffens gelegen, streckende van Bierdyck
„ aff tot der Galgenolle, gelegen binnen dese
„ vier gemercken, Oist off de zelve Galge-
„ nolle, Zuyt off de Dyck delue, West off
„ de Dyck van Myn heere van Melissant,
„ metten Polder van t Oister Nyeuwelant,
„ ē noirtoff de bierkreke, vry wezende de
„ voorn Dyckettinge ē Schorre van Schot Wa-
„ tergeld Dyckpenn ē andere ongelden naer
„ ouder gewoonte.

„ Aen Adriaen Lucxz de Dyckettingen van
„ de Galgenolle totte Wintmolen van der
„ Veren Oist off den zeluen Wint-molen
„ Zuydt off het muele Water ē d'Ambacht van
„ Zandyck West off t zel Ambocht ē Noort
„ off de Galgenolle; vry wezende als vooren.

Niet tegenstaande het ontleden en vervreemden van zoo veel Thienden, Landen, Schorren en Dycken dezer Heerlykheid, bleeven de schuldeisschers van wylen Heer Maximiliaan van Bourgondien onvoldaan, weshalven het Marquisaat van Vere, daar onder ook dees Heerlykheid op 29 Juny 1581 op nieuws moest

worden geveylt; in de Conditien van welke gezegt word.

„ In den eersten sal den Cooper over de
„ voorsz Stede vander Vere, met die Heer-
„ lyckheyt van den Polder dien annex en soo
„ verre haer de Jurisdictie der selver van outs
„ streckt, hebben en volgen alle Hooge mid-
„ dele en laege Jurisdictien mettet Recht van
„ den Zeedrift, ende alle alsulcke preeminen-
„ tien en vryheden als die oude Verly brie-
„ ven dat bescheyden en uytdrucken. ——
„ Den Cooper sal ter saecke van Heerlyckheyt
„ van den Polder boven de Gerechticheden
„ en prerogativen hier boven verclaert, oock
„ volgen die Domeynen en goeden hier nae
„ volgende, ende eerst. het Bierstal ende t
„ recht van den opslach in de Bierkreke, noch
„ die Oost en Westduynen, in voortyden in
„ pachte genomen by Pieter Jacobz, Adriaen
„ Jaspersz ende Cornelis Molenbaes mette
„ twee huyzen daer toe behoorende, mitsga-
„ ders die Else Schaerbossen en andere plan-
„ tagien daer inne en benefens gelegen, met
„ alle alsulcke andere Domeynen en Gerech-
„ tigheden, als wylen die overleden Heere
„ Marquis daer inne hadde off competeeren
„ mochte, uytgesondert die partyen van goe-

„ de-

„ deren die naerderhant by de Co: Mat ver„ coft zyn, ende in de sententie van den „ voorsz Hove van Hollant van date den „ xij May lxxxj gespecificeert staen die buiten „ deese vercoopinge blyven sullen (*o*). Men weet hoe Prince Willem van Oranje de I. genaamd, Hoog loffelyker Memorie, toen kooper van de Stad en Marquisaat van Vere, daar onder deze Heerlykheid, gebleven is; en die nog heden in dat Doorluchtig Huis by den thans veel Geliefden Heere Prince Erfstadhouder gepossideert word: die den Lieven Vrouwen Polder, by Hoogst Desselfs Bailliu en Rentmeester te Vere, op een speciale Acte als substitut Ambachts-heer laet bestieren.

Dat deze Heerlykheid voortyds van een Molen is voorzien geweest, blykt niet alleen uit voorgem: perceelen verkogte Domeinen, dat die zoo wel als het Recht van Dwangmalerie aan Joos Oliviers A° 1567 is overgegaan, maar nog klaarder dat die Molen A° 1572 door die van Vere, zeker op hooger Last, is afgebroken, en de Materialen daar van

(o) Brieven van Decreet van Stad en Magistraat van Vere in dato xxix Juny 1581 MSS.

van vervoert (*p*) Waarschynlyk dat men vreesde die den Vyandt in verscheyde opzichten zoude dienstig zyn en daarom best achte te sloopen: Zy is zedert nimmer herbouwd.

Dit Land na de Overgaaf van Middelburg A° 1574 in rust en van alle Oorlogs-geweld bevryd zynde, is het platte Land allengs weder bevolkt: zoo dat A° 1580 binnen deze Parochie weder in het Cohier van den 100 penn: aangeslagen waaren 28 Huizen, *behalven diverse Erven, daar van de Eigenaars verstorven en verbystert waaren, en nog desolaat en onbetimmert lagen*, die A° 1598 tot 34, A° 1607 tot 39 en A° 1642 tot 43 aangegroeid waren.

De Huisschatting die over deze geheele Heerlykheid A° 1670 geheeven wierd, beliep £ 16 vls. 's jaars.

Wanneer ten Jaare 1748 hier alle perzoonen van wat ouderdom of sexe wierden opgenomen, tot betaling van den 50 penning of Liberale-Gift, bevond men die te beloopen 246 Zielen.

Binnen deze Heerlykheid en wel in het Dorp van den Vrouwen-Polder, bevond zig een

(p) In de Rek: van David Zomer voor wylen zyn Broeder Hendrik Zomer van Paasschen 1572 tot Aug. 1573 ter Griffie van Vere berustende, vind men deswegen diverse posten in uitgaaf.

een Klooster van Monniken *Regulieren* genaamd, welke A° 1452 wanneer Oud-Armuiden door Grond-braaken dagelyks afnam, door Heer *Hendrik van Borsfele*, Heer van Vere enz. van daar herwaarts is getransporteert, gefundeert ende gesticht (*q*).

Waar in de goederen en inkomsten van dit Klooster bestaan hebbe, of hoe groot het getal der Geestelyke bewoonders daar van geweest zy, is my nergens gebleeken; maar wel dat zy eenige Jaarlyksche Rente en proeven van de Heeren van Vere genooten, waar van eene volgende Quitantie my voorgekoomen is.

„ Ic broeder bouwe hughe z̄ priest ēn procu-
„ rator van den reguliere in onser lieuer
„ Vrouwen polder kenne dat Ic ontfanghen
„ hebbe van Jan hughe z̄ lantmeter, als Rent-
„ meester van myns hēen vā der Veere een ß
„ gl Vlaams als van myns hēen voorsz. heer
„ vaders saligher gedachte Jair ghetide, Item
„ noch viij gr van een ander Jair ghetide, Item
„ noch vj ß vj gr vā die papelicke ēn costerie
„ proue van xxvj ghemete lants te wetē elc
„ ghemet iij gr, die fine van dē heelen ghelde
„ voirnoemt xxvij ß ij ℔ betaelt als van den
„ Jare

(*q*) Boxhorn op Reegersl: 2. D. p. 234.

„ Jare van lxxxij. In kennysse der waerheyt,
„ soe hebbe. Ic broeder bouwe hughe z pater
„ en procurator voirnoemt deze quitan ge-
„ schreuene met myn selfs handt, op onse
„ lieue Vrouwe dach natiuitatis ano miiij
„ lxxxiij. (*r*.)

Zy zullen voorts een deel van hun bestaan gevonden hebben in het schryven, binden en beschilderen van Boeken, wyl de Druk-konst of schoon bekend, echter zoo ras niet algemeen genoeg geoeffend wierd, om Kerken, Schoolen, en de Geleerden van de benoodigde boeken terstond te voorzien.

Dit blykt uit eene originele verrekening tusschen dit Klooster en den Heer van Vere d'A° 1474, (*s*.) waar in de volgende posten voor uitgaaf worden gebragt.

„ Eerst va twee antissanale te scriue en te
„ bind. - - - - xvj ß gr.
„ noch va twee souts ghesr. en
„ ghebond. - - - - - ß gr.
„ noch va een briuier te bind. - iiij ß gr.
„ noch van twe boecke te bind. en te
„ vlichte die my he toebehoren - ß gr.
„ Noch voor my Vrouwe een boec

in

(*r*) Ter Griffie van Vere MSS.
(*s*) Idem.

„ in frasceis ghebond. en vlicht
„ . . . . ij ß iiij ₰ gr.

Dit Klooster schynd onder het oppertoe-zicht van 't Klooster Syon in Holland (aparent dat by Delft doen in wesen was) gestaan te hebben, en door slegt bestuur in groote schulden gekoomen te weesen, het welk den Overste en Capittel van 't evengem. Klooster Syon te meermalen was verthoond, dan die daar aan geen herstel hebben weten toe te brengen, zoo dat A° 1552 niet meer dan drie Religensen overig waaren, *hubrecht Jans z*, *Claas Jacobsz en Geleyn Cornelisz.* wanneer de doenmalige Heer van Vere Maximiliaan van Bourgondie, met consent van hunnen bovengem. Overste, het zelve *metten goeden daer toe behorende en Appendentien van dien*, aan zich heeft genoomen, *ome alle 't selue by ons geemployeert te worden ad alias pias causas off anders zoe wy na State van d ouergebleuen goed en na gelegentheyt der saken beuinden sullen oirboir en wel gedaen te zyne*: terwyl de zelve Heer de drie evengemelde Regulieren, ten einde die *nyet en soude verloren gaen*, eene Lyfrente heeft toegelegt van vier ponden vls. ieder, Jaarlyks, (*u*). Daar na behoorde dit Klooster in eigendom

(*u*) Blykende by den brief daar van geregistreert in een

dom aan Heer *Philips van Bourgondien*, Ridder, Heer van Fontes etc. Bailliu van Vere, naar wiens overlyden het A° 1567 is verkogt aan Joncheer *Jeronimus de Rollé*, Bailliu van Vere, voor £ 35 : 18 : — vls. (*v*.) Zeker een geringe som, maar waarschynlyk zal dit Klooster reeds sterk in verval zyn geweest. De Heer Rollé sneuvelde A° 1573; wanneer dit Gebouw in de algemeene verwoesting welke deze Heerlykheid reeds getroffen had, gedeeld hebben, en dus ook afgebrand en geplondert zal wezen: hoe het zy, de grond daar van het zy met veel of weinig overblyfzels van 't oude Klooster gebouw, is naderhandt een eigendom geweest van den Heer *Samuel Conink*, gedeputeerden in hun ho: mo:, broeder van den doenmaligen heer Bailliu van *Vere*; die het voor zyn lustplaats hield. Tegenwoordig bestaat het in arbeiders wooningen welke geen de minste blyken of teekens dragen van den ouden staat waar in dit gesticht zich eens gevonden heeft.

Te-

een Regifter van allerhande Brieven, Testamenten, Donatien enz. geteekend A. fo. Cxix. ter Griffie van Vere.

(*v*) Regr: van Transporten en Verbanden begonnen A° 1566 Fol. lxxiiij & seqn, ter Griffie van Vere.

Tegen het Veer-gat in het Oosten dezer Heerlykheid bevind zich het zoogenaamde Fort of Schans *den Haak*, thans eigenaartig, *de Battery aan den Haak* genaamd.

De Schans welke zich eertyds hier bevond, en waar van de duidelykſte teekenen nog overig zyn, is A° 1588 op bevel van 's Lands Staaten gebouwd (*w*) na dat te vooren reeds 1579 geordonneert was hier een Wagthuis te ſtellen, al ras moet deze ſterkte in verval gekoomen zyn, want A° 1604 vonden 's Lands Staaten by Reſol. van 29 July goed „ dat een „ Huys opgeſlagen zoude worden op den „ Haeck, in de plaatſe van het oude Fort, „ of daer omtrent, om aldaer te logeren, en „ zoo veel mogelyk te cureren, de Soldaten „ van de repartitie van Zeelant die met de „ Peſte beſwaert zyn.

By het aangaan der eerſte Engelſche Oorlog met Kromwel, wierd door Heeren Gecommitteerde Raaden; omtrent dit Fort eene Inſpectie geordonneert, waar van de Memorie of het Verbaal nog voor handen is: dan of de

wer-

(*w*) Als uit drie onderſcheidene brieven van Heeren Gecomm: Raaden aan de Regeering van Vere van 4, 11 en 25 Febr, 1588 genoeg blykende is.

werken daar by goedgevonden, gemaakt of tot stand gebragt zyn, is my niet gebleken; maar wel, dat by het opkoomen der Oorlog met Frankryk en Engeland, Ao 1670, de Duinen hier zoo zeer toegenoomen waaren, dat die over dit Fort heerschten, waarom Heeren Gecomm: Raaden by Staats besluit van 27 October der zelven Jaars gemagtigd wierden die te *doen afhalen en planeeren:* zoo mede Inspectie te doen neemen, *hoe en op welke manier dit Fort in betere Defentie zoude konnen werden gebragt* enz. Ik twyffele niet of het een en ander zal ter uitvoer gebragt wezen, vermits de bewaaring van dezen Oord in Oorlogstyden althoos de aandagt van 's Lands Staten, zoo wel als der Regeering van Vere heeft bezig gehouden, althoos by Resol: van Heeren Gecomm: Raaden dato 10 Augustus 1673 moest een Compagnie Borgers van Vere en de Compagnie van Capteins *Nicolaas de Vis* van Tholen, naar den Polder marcheeren, om aldaar af te wagten de nadere ordres en beveelen zyns Excellentie den Heere Veldmarschalk *Wirtz.* In de zoogenaamde Succesfie Oorlog tegen Frankryk die met de Vrede van Utrecht eindigde, zal deze post altoos wel bezet en verseekerd genoeg geweest zyn; het gevaar was ook niet groot; de Zeemacht des

Vy-

Vyands kon tegen die van Groot-Brittannien en dezen Staat niet opwegen. Het zelve had plaats in den Oorlog van Ao 1747, of schoon den Vyand meester geworden van geheel Staats-Vlaanderen, dit Eiland van na by dreigde; omtrent het Breede-Zand wierd een Corps trouppen geleegerd, en deze Battery aan den Haak in staat gebragt, zoo en gelyk die nog heden te zien is. Tegenwoordig nu men bedagt is het inkoomen der Zee-gaten te beveiligen, word zy met ander Geschut voorsien; dan terwyl die door het gestadig aanwasschen der Duinen regts en lings door der zelver hoochten beheerscht worden van agteren ongeslooten blyft, is het een post waar het gevaarlyk is Geschut en Ammunitie te vertrouwen, ten waare die dadelyk door trouppen kon gesouteneert worden, waar toe een gewoone bezetting niet bestand zoude wezen.

Men heeft aan deze Schans of Battery een Lantaarn, welke, het geheele Jaar door, des nachts verlicht is, tot dienst der Zee-vaard, en waar van de bezorging de Regeering van Vere aanbevolen is: ook is hier een Mast opgericht om des noods, door het ophaalen eener Vlag, by dage, seinen te konnen doen.

Deze

Deze Heerlykheid van den Vrouwen-Polder heeft nevens de Stad Vere van Hertog Willem van Beijeren *des donredachs na Sinte Valentyns-dach Ao* 1349 tol vryheid verkregen door alle zyne Landen (*x*). Een Voorrecht in die tyd zeer aanmerkelyk, en waar op buiten *Westkapelle* en *Westhoven* geen plaatsen ten platten Lande, van Walcheren roemen mogen.

De Verwoesting die de Nederlandsche troubles hier te weeg brachten, zoo wel als het gevaar der Zee, moet deze Heerlykheid vry lang gedrukt hebben, want de Ingelanden alhier hebben van Ao 1584 tot Ao 1592 kwytscheldíng van twee derden in den dobbelen C. penning genooten. Zy versogten over de Jaaren 1593 en 1594 gelyke vrydom, dan welk de uitslag was; is my niet gebleeken: dan vinde nog een gelyk versoek over Ao 1597 te zyn gedaan; dat hun afgeslagen wierdt.

Buiten en behalven de Heerlyke Rechten, die Zyne Doorl: Hoogheid de Heer Prince van Orangen, als Ambachts-Heer hier geniet, en hier vooren verhaald zyn, bezit hoogst dezelve den Eigendom van alle de Duinen en Landen daar aan paalende die onder de naam van *Vroonen* bekend zyn, waar van hier en daar gedeel-

tens

(*x*) Rode Statut boek fol. 81. ter Griffie van Vere.

tens tot Bos zyn aangelegt, en Jaarlyks een voordeeligen kap; uitleeveren, voorts zyn de vroon landen zeer bekwaame Weiden. Alles word in eerst en tweede party *Oost-Duinen* onderscheiden, die twee Pagt-hoeven uitmaaken, waar van die ten Oosten, *de Orange-Zon* genaamd, eene *Berg-Schuur* heeft, om gestrande goederen te kunnen opleggen, en geredde Scheepelingen te huisvesten,

Twee Lusthoven vercieren deze Heerlykheid, als *Twistvliet* en *Elzenoord*, van de eerste is thans Eigenaar de Heer *Jan Byleveld*, Schepen en Raad der Stad Vere: de laaste behoord toe den Heer *Petrus Jacobus Mathyssen.* Men wil dezen Oord voor de gezondste van geheel Walcheren gehouden hebben: dit is zeker, het hier vry Wild-ryk, en tot de Jagt zeer geschikt is: dan by eene *Ordonnantie ende Placaat* van Zyne Hoogheid den 22 December 1684 gearresteert, is aan een iegelyk verboden, „ onder wat pretext het oock zoude „ mogen zyn, eenige Conynen in of omtrent „ Onse Duynen ende Waranden, als mede de „ Bosschen, Plantagien, Wey ofte Teel-Landen, Ons ofte oock andere toebehoorende, „ omtrent de voorschreve Waranden gelegen, „ te schieten uyt te graven, met Stricken,

E „ Net-

„ Netten of andersints, hoe het oock soude
„ mogen wesen, te vangen, te berooven,
„ ofte dooden, op de verbeurte van vier
„ Ponden Vlaams voor yder alsoo gevangen
„ ofte gedoodt Conyn, boven het Roer,
„ Netten, ofte ander Instrument tot het
„ vangen ofte dooden van de Conynen ge-
„ bruyckt enz.

BY-

BYLAGEN.

A.

Wy Willem Broeke, Marten Adriaen Martens z ende Coppe Leyns Scepenen der Prochie ende Heerlicheyt van Onser Lieuer Vrouwen Polders benoorden ter Vere, Oirconden dat huden voor ons gecompareert es In zynen propren persoone Joncheere Philibert van Seroeskercke Raedt ende Rentmeester generael van Zeelant bewester Schelt, De welcke ons gethoont heeft zekere copie van de opene Lren van commissie gegeuen en verleent Mr. Adriaen Numan Raedt ende meester van der Rekeningen In Hollant, Ende Loys Rattaller commissaris aldaer onder 't Zegel van de Co. Mat. Mitsgaders eene Missiue van myne heeren van de financien der Co. Mat. Inhoudende commissie op den comparant, Daer aff copien autentycken hier duer gesteken gesegelt ende getransfigeert zyn, vuyt crachte van welcke comissien, ende voorts vuyt crachte van twee zitdagen openbaerlick gehouden binnen der Stede van der Vere, daer van den eersten

 was

was op den tweeden ende den anderen op den xvjen Augusti beyde Lestleden, De voornoemde Rentmeester van wegen der Co. Mat. getransporteert gecedeert ende ouergedragen heeft, Transporteert cedeert ende Draecht ouer In Rechten vryen eygendom mits desen Tot behouff van Adriaen Lucx z̄ dyckgraue zynen erfuen ende nacomelingen oft andere actie oft transport van hem crygende, Die geheele onversterffelicke erffelicke Corenthienden mit hueren ancleven gelegen binnen ende onder de heerlicheyt ende vryheyt van den Poldre voirschreuen, Mitsgaders de corenthienden van een polderken genaempt t oisternieuwlant met alle Vryheden preeminentie ende exemptien van schote Lote Water peningen ende andere ongelden sulcx als wylen de Marquis van der Vere hooger memorien de zelue partien onderhouden gebruyct ende beseten heeft gehadt, Sonder gehouden te wesen de voorzs. Corenthienden te verheffen off verpensen. Ende dit voor zekere somme van penningen daer van de comparant In der qualiteyt als bouen bekende te vollen verneucht ende betaelt te zyne Den lesten peninck metten eersten, Gelouende de zelue comparant van wegen zyne Mat. In d̄ woordt van een Doorluchtich Prince den voornoemden

den Adriaen Lucx z̄ zynen erfgen ende na-comelingen oft actie van hem namaels crygende altyt Recht garrant te wesen t allen Rechten van de voorscreven corenthienden ende exemptien bouen verclaert, Des toirconden hebben wy Scepenen voornoemt Onze Zegelen hier an gehangen Op den zesten Aprilis ā xv^e zeuen en feftich stilo curie Hollandie voor Paesschen. (op de plycke geteekend) van Werchter.

(de geannexeerde Copien van voorenstaande Transport-brieff luyden als volgt)

Phls by der gratie Gods Coninck van Castilien van Leon van Arragon etc. Allen den genen die deze Jegenwoordigen zullen sien saluyt. Alzoe Wy ouermidts den coop by ons gedaen van den Steden van Vlissingen ende der Vere in Zeelant mit andere partyen van domeynen t samentlycken toebehoirt hebbende wylen onsen neue den Marquis van der Vere, Heeren Maximiliaen van bourgoingnen. Ende nadyen Wy by voorgaande Informatien ende besoingnes van zekere Comissarissen van onsen wegen daer toe gecomitteert beuonden hebben eenige partyen van Ambachtsheerlicheden ende andere Landen In den voorn coop be-

begrepen dienlyck te zyne tot onsen proffyte vercocht te worden om de peningen daer aff comende te employere daer men t zelue tot onsen meerderen proffyte beuinden zal te behoiren. SOE EEST dat wy by desen angesien ende hier op gehadt t aduys van onsen Lieuen ende getrouwen die hooft tresorier gnael ende gecomitteerde van onsen domeynen ende financien, hebben by deliberatie van onse zeer Lieve en zeer beminde Zustere die Hertoginne van Parme en van plaisance, voor ons Regente ende gouuernate In onse Landen van herwerts ouere, Gecomitteert en geauctoriseert, Comitteren ende auctoriseren by desen Mr. Adriaen Numan Raedt ende Rekenmeester van onser Camere van den Rekeningen in Hollandt, Ende Loys Rattaller comissarys der seluer camere, Omme te procederen tot vercoopinge In t deel oft geheel van alle zulcke partyen van Ambochten, heerlicheden ende andere Landen gelegen en begrepen onder den voorsz coop, Ende den coopers van eenige ambochtsheerlicheden van heuren coop te doen hebben behoirlycke brieffuen onder onsen grooten Zegel tot huerlieden contentemente en meeste versekerheyt, Ende aengaende de coopers die eenige Landen coopen zul-

zullen zal den zeluen van heuren voorsz coop, behoirlycke ende absolute brieffuen geleden ende gepasseert worden voor de Wet ende gerechten daer onder die voorsz Landen gelegen zullen zyn, tot contentemente en verſekerheyt als voiren, Alles volgende dordinantie ende conditien daer aff zynde, ende hen ten dage van de vercoopinge voirgehouden, ſtellende de zelue coopers mits dien in actuele ende Reale poſſeſſie zoe als t behoiren zal. Ende voirts beroerende de andere reſterende partyen blyuende aen ons gereſerueert en vuyter huyre, ende In pachte weſende zullen die voorsz comiſſariſſen de zelve wederome van nyeuws In t openbaer den meeſt dair voiren biedende verpachten mitsgaders ooc vercoopen de muebelen behoirende op den huyſe van Zouburch, Alles tot onſen meeſten oirbaer en proffyte, alſt Doenlyck weſen zal, daer toe wy den zeluen comiſſariſen Insgelycx geauctoriſeert hebben, ende auctoriſeren midts deſen nyetegenſtaende eenige ordinantien, Reſtrictien, geboden oft verboden Deſen contrarierende, den welcken wy den zeluen nyet en willen prejudicieren In eeniger manieren. Want ons alzoe gelieft. Des toirkonden hebben Wy onſen Zegel hier aen doen hangen,

 ge-

gegeuen in onse Stadt van Andwerpen den xvij^en Dach van Julis In t Jaer ons heeren Duysent vyf hondert zeuen en tsestich, van onsen Rycken, Te wetene van spaengnien Sicilien etc, t xij^te Ende van Napels t xiiij^te Op de plycke stont geschreuen By den Coninck. Ende onderteeckent, Douerloupe. Onder stont geschreuen Gecollationeert Jegens de originaelen opene brieffuen ende daer mede beuonden t accorderene By my ende geteeckent Wallerandt. (laager stont) Gecollonneert ende beuonden accorderende metter Copie autentycque By my Andries van Werchter Secretaris der Stede van der Vere (geteekend) Van Werchter.

(andere copie.)

Les Chefs tresorier gnal et comis des finances Du Roy, Tres chier S^r et especial amy estants aduestis que faictes Difficulte de comparoir par deuant Les escheuins de La Vere Polre et Sandyck pour au nom et de la part de sa Ma^te passer Les Lres de vendition faicte par le mre des comptes en Hollande Numan, daulcunes parties Illecq, vous excusant sur ce que ne seriez a ce comis, Nous navons peu obmectre de vous faire cestes Requerant, et

peant

neant moins de La part de sa Mate ordonnant a certes que postposant auttres affaires ayez Incontinent a comparoir par deuant Les dts escheuins et passer Les d Lres, ensuyuant La Requisition que vous en a faict Le Secretaire de La Ville de La Vere, Ayant despesche Les d'Ltres, affin que Le payement de La dte vendition ne soit Retarde, A quoy vous auctorisons par cestes parou ny faictes aulcune faulte come quil soit. A tant tres chier Sr. et especial amy ntre Sr. vous ait en sa garde, De Bruxelles au bureau des d finances Le xvj. De Mars 1567 soubs signe Reyngout. Sur Le Dos estoit escript. A nre Treschier Sr. et especial amy Phillebert van Seroiskercke conseillier du Roi nre Sr. et Recepueur gnal de Zelande au quartier de bewesterschelt.

Collonnee et trouvee concorder auec lorginale missiue. Par moy Adrien van Werchter Secretaire de la Ville de la Vere (singné) van Werchter.

B.

Wy Willem Broeke, Marten Adriaen Martens, Ende Coppe Leyns Scepenen der prochie ende Heerlicheyt van onser lieuer Vrouwen pol-

dre benoorden der Vere. Oirconden dat huiden voor ons gecompareert es In zyne propre persoone Jonckheer Phillibert van Zeroiskercke Raedt ende Rentmr generael van Zeelant bewesterschelt. De welcke ons gethoont heeft sekere copie van de opene bren van commissie gegeuen en verleendt mr adriaen Numan Raedt ende mr. van den Rekeninghen In Hollant Ende Loys Rattaller commissaris aldaer onder 't segel van de Co. M: , Mitsgaders eene missiue van myne Heeren van den financien der Co. Mat Inhoudende commissie op den comparant, daer af copien auctentycken hier duer gesteken gesegelt ende getransfixeert zyn. Vuyt crachte van welcke commissien, Ende voorts vuyt crachte van den twee zitdagen openbaerlick gehouden binnen der Stede van der Vere, daer van den eersten was op den tweeden ende den andren op den xvje augusti beyde lestleden, de voorn Rentmeester van wegen der Co. Mat getransporteert gecedeert ende ouergedragen heeft, transporteert cedeert ende draecht ouer In Rechten vryen eygendom mits desen Tot behouff van adriaan Luycx z zynen erfuen ende nacomelingen oft andre actie oft transport van hem crygende, die geheele onversterffelicke erffelicke Lammerthien-

i den

den met hueren aencleuen gelegen binnen ende onder de heerlicheyt ende vryheyt van den poldre voorschreuen, ende zoe lancx strec-kende de dycken ende buyte schorren totter Vere toe, mit alle vryheden preeminentien ende exemptien van Schote lote Waterpenninghen, en Dyckpenninghen ende andere ongelden, sulcx als wylen de Marquis van der Vere hooger memorien de selve Lammerthienden gebruyckt ende beseten heeft gehadt, sonder gehouden te wesen de voorsz Lammerthiende te verheffen oft verpensen. Ende dit voor zekere somme van penninghen daer van de comparant In der qualiteyt als bouen bekende ten vollen verneucht ende betaelt te zyne den lesten penninck metten eersten, Gelouende de comparant van wegen zynder Mat In d'woordt van een Doorluchtich Prince den voorn adriaen Luycx z zynen erfuen ende nacommelinghen oft actie van hem namaels crygende altyt Recht garandt te wesen Allen Rechten van den voorsz Lammerthienden ende exemptien bouen verclaert.

Des toirconden hebben wy Scepenen voir. noemt onse zegelen hier aen gehangen op den zesten aprilis xve Zeuen en sestich

stilo

ſtilo curiæ Hollandie voor Peeſchen (op de plycke geteekend (van Werchter.

(De copien aan deſe laaste Transportbrieff geannexeert, waaren van de zelve inhoud als aan de eerſte, hier vooren opgegeeven.)

EENIGE ZEEUWSCHE OUDHEDEN,

UIT

ECHTE STUKKEN

OPGEHELDERD EN IN HET LICHT GEBRAGT.

DERDE STUKJE.

TE MIDDELBURG,
BY WILLEM ABRAHAMS,
MDCCLXXXI.

DE HEERLYKHEID VAN SCHELLACH IN WALCHEREN:

Het geflacht der Heeren VAN BORSSELE VAN SCHELLACH of van LATERDALE: en het Huis van LATERDALE binnen VERE.

Schellach, eene Heerlykheid in Walcheren, palende Oost tegen de Heerlykheid Zandyk, West tegen de Heerlykheid van Brigdamme, ten Zuiden tegen het Ambagt van Noord-Monfter, en heeft ten Noorden de Heerlykheden van Zandyk en Gapingen.

Haare uitgeftrektheid is hemelsbreete 915 Gem: 255 R. dan fchotbaar maar

	792½	Gem:	13 R.
Vrye Landen - -	2½	——	101
Dat famen uitmaakt -	795	Gem:	120 R.

 en

en ſteenſchietens wierd zy oudtyds gerekend op 785 Gem: 270 R. Zy wierd voortyds in *Oud-Schellach*, *Heeren Ambacht*, *Reynare Ambacht* en *Poppekinderen-Dorp* onderſcheiden, als my uit eene oude overloper der Oostwateringe van Walcheren d'A° 1559. gebleken is. Deze laatſte benaaming, namentlyk *Poppekinderen-Dorp* is nog overgebleven, en van den Schryver der *tegenwoordige Staat van Zeeland*, voor een bizonder Ambacht gehouden, daar het zelve echter niet als zoodanig ter Steen-Rolle bekend is, of ſchoon deszelfs groote in den overlooper der Oostwatering d'A° 1630. op 221 Gem: 101 Roeden ſchotbaar Land word bepaald. Ik ben met Gargon eens dat die benaaming van de Deenen afſtamd, zoo wel als die van *Popkensburg*, *Poppendamme*, *Poppekerke* en *Poppenroeden-Ambacht*, die men elders in Walcheren aantreft: ook dat de naam van *Poppe* die een bekend geſlacht onder de Landzaten voerd, van dezelve oorſprong is. Men wil dat op dit deel dezer Heerlykheid, te weten het zoo genoemde Poppekinderen-Dorp, oudtyds wezentlyk een Dorp te vinden was, waar van men nog de plaats aanwyst, hoe het zy, alles is nu onder Schellach verſmolten, en maar voor een Ambacht en leen bekend.

Haar

Haar naam, oorspronk en oudheid is beide niet te bepaalen, zoo min als dat het Edele Geslacht van Schellach haar naam van deze Heerlykheid, of die de haare aan dat Huis medegedeelt heeft.

Voor de Nederlandsche Troubles was hier een Dorp met Kerk en Molen. Van de Kerk waare ten tyde doen Smallegange zyn Chronyk schreef nog stukken muurs, verwelven en een gedeelte van den Tooren te zien, als de plaat daar van in die Chronyk pag. 662 uitwyst.

Alle het zelve is in de algemeene verwoesting des platten Lands van Walcheren Ao 1572-1574. omgekoomen, zoo dat niets dan het Kerkhof overgebleven is, en laatst Ao 1758, de Fondamenten der Kerk, die 16 Roeden gronds in 't vierkant bevattede, zyn uitgegraaven, wanneer men onder de puinhoopen de Klok, welk ten deele vergaan was gevonden heeft, zoo wel als eenige oude Muntspecien, dan waar van my geene voorgekoomen zyn.

Aan welke Bescherm-Heilige deze Kerk toegewyd was, heb ik nergens aangetroffen: maar wel dat op den 22 Maart 1323. de Deken en Capittel van St. Pieter te Middelburg het voorstanderschap daar van, en van eenige andere Kerken in Walcheren, aan den Graaf

 heb-

hebben opgedragen (*a*), de Kostery en Schoole ſtond oudtyds ook ter begeeving van den Grave, volgens een brief van Hertog Philips, getekend 19 Mey 1436. (*b*)

Deze Kerk heeft in Zandyk 3 Gemeten, 150 Roeden Lands bezeten. (*c*)

Tegenwoordig zyn de opgezetenen dezer Heerlykheid in het kerkelyke aan Vere onderworpen, waar over niet lang geleden verſchil ontſtaan zynde, zulks by eene Reſolutie van Heeren Gecommitteerde Raden dezer Provincie, dato 28 Augustus 1777. genoeg beſlist is: den Armen van Vere geniet ook uit dien hoofde, eene groote te ponde van alle de meubile Goederen, welke publicq verkogt worden.

Het getal der Huizen binnen dit Ambacht was A° 1580, niet meer dan 15, dat A° 1597 tot 18, A° 1598 tot 19, A° 1642 tot 20 aangewasſen was, waar van de Jaarlykſche Schatting A° 1670, £ 16 : 2 : - vls. bedroeg.

Dat der Opgezetenen zal nimmer heel groot zyn geweest. Wanneer A° 1572 de Stad Middelburg een opontbod van 188 Perſoonen uit haar Resſort deedt, om aan de verſterking van Arnemuiden te arbeiden, moest Schellach daar toe

(*a*) Mieris Charterb: 2 D. pag. 306.
(*b*) Tegenw: St: van Zeeland, 2 D. pag. 244.
(*c*) Cohier van Tauxatie d'Ao. 1543 ter Griffie van Vere.

toe drie Man leveren (*d*). En wanneer A° 1748, alle Persoonen van wat ouderdom of sexe wierden opgenomen tot betaling van den 50 Penning, wierden hier bevonden in 't geheel te wezen 87 zielen.

Den Moolen die benoorden de Kerk heeft gestaan, nimmer herbouwd zynde, maken de Opgezetenen gebruik van den Moolen te S^t. Laurens.

Dat Schellach voortyds een eigen Gerecht, bestaande uit Schout en Schepenen heeft gehadt, is ongetwyfeld: ik vinde A° 1521 als Schout vermeld:

Marten Jacobz, Prochiaan in der Gapinge.

En als Schepenen:

A° 1562. Cornelis Leyns
Ingel Regulier
Anth^s Wm Dancairtssz
Pieter Roels
Aret Mathyssz

A° 1569. Inghel Piers z
Pieter Roels z
Andries Jans z
Michiel Willems z
Mels Adriaens z

Dan

(*d*) 's Gravezande, tweede Eeuwgedachtenis der Middelburgsche Vryheid, pag. 499.

Dan die hadden geen hoog Rechtsgebied, het zelve wierd door den Heer Hoog Baillia en Rentmeester Generaal Bewester-Schelde gehandhaaft: tot dat deze Heerlykheid A° 1574. onder het bekende Resfort van Vere gekoomen zynde, die Stadt hier de Hooge Jurisdictie oeffend; en in het burgerlyke is gebragt onder de Lands Vierschaar binnen Vere, in welk Collegie Jaarlyks door de Regeering dier Stad een uit de Opgezetenen van Schellach, tot *Keur-Scheepen* op nieuws wordt aangesteld, of gecontinueert naar welgevallen.

Het is zeker dat het Edel Geslacht van *Schellach*, de oudste bezitters dezer Heerlykheid zyn geweest. Dat die (men weet niet hoe of wanneer) aan een Basterd tak van het Huis van *Borsfele* is gekomen, van die aan de Graaflykheid vervallen, en van wegens dezelve is verkogt, en zy een eigendom eerst der Stad Middelburg, en zedert aan het Geslacht van *Boudaan* gekomen is.

Den oudsten Heer van Schellach die ik vermeld vinde, was *Arnout* die A° 1356 getuige was over een brief, waar by Willem Rape van Oostcappelle, zekere gedeelten Ambachts in Oostcappelle, aan den Abt en 't Convent van 't Vrouwe Klooster in Middelburg heeft verkogt en afstaat.

Voorts

Voorts vinde ik van dit Geslacht vermeld, zonder te bepalen of zy al of niet bezitters dezer Heerlykheid zyn geweest.

Jan Hendriks Zoon van Schellach, die op 17 Maart 1424. door den Hertog van Braband wierd gemaakt, zynen voorspraak in 't Land van Zeeland, op een wedde van 24 Nobelen en één Rok 's Jaars (*e*).

Ao 1474. leefde *Hendrik* en *Jan van Schellach* Gebroeders „ die met *Boudin van Nispen* „ ter cause van Jonkvrouw Jacob zyn Wiue „ roerende van d besterfte van *Pieter van Schellach* voorsz Hendrik en Jans Broeder, een Comporis aangingen, waer by zy hun onderling verschil aan de uitspraak van goede mannen stelden (*f*).

Ao 1490. leefde *Pieter van Schellach*, wiens Zegel was *d'argent a 7 coquilles de geules*, 3, 3, *en* 1, *au chef d'or*, *charge d'un Lion de Sable*, en zyn *Cimier is geweest un Lion issant* (*g*).

Ao 1562. leefde te Vere *Magdalene Adriaens van Schellach*, benevens haar Broeders *Adriaen van Schellack* en *Jan van Schellach*, Joncvrouwe *Adriana van Schellach* was Ao 1571 in Huwlyk met

(*e*) Mieris Charterb. 4 D. p. 750.

(*f*) Regr. van verbande, A. fo. xxiiij ter Griffie van Vere.

(*g*) Te Water Hoog Adelyk en Adelryk Zeeland, pag. 170.

met *Anthoine Paulles*, Bailliu van de Bosschaagen van Halle (*h*). Dit alles zynde wat ik van het Geslacht der Schellachten hebben konnen opspeuren; weet ik zoo min wanneer het zelve een einde heeft genoomen, als hoe of wanneer deze Heerlykheid van hun is vervreemd, dit is zeker, dat zy het Patrimonium van een basterdtak van den Huize van *Borsfele*, die onder de naam van *Borsfele van Schellach* of *van Laterdale* bekend was, heeft uitgemaakt, en die zoo strak afzonderlyk zal gedagt worden.

Den laatsten bezitter dezer Heerlykheid en ook het laatste manlyk oir van evengemelde Borsselse basterdtak, was Heer Maximiliaan van Borssele van Laterdale A° 1577. zonder kinderen overleden zynde, verzuimde die zyne Erfgenamen welke uitlandig waren, deze Heerlykheid te verheffen, waar door zy in den Boezem der Graaflykheid wederkeerde, en van wegen 's Lands Staaten A° 1603 of 1604 met andere vervalle Ambachten, Tienden en Landen is verkogt: zy wierd ter groote als hier vooren is vermeld, met de grond van 200 ℔. schotbaar Land in den Meulenblock daer de Meulen op plach te staan, geveyld, en daar van

(*h*) Regr. van gezegelde Brieven met de letter B. ter Griffie van Vere.

van bleef Kooper voor de Stad Middelburg, derzelver Burgemr. de Heer *Johan Veth*, voor £ 567 vls. den hoop, waar af Heeren Gecommitteerde Raaden brieven van Verly hebben gedepecheert op de naam van gem: Heer Johan Veth, met *Ambachts Recht en de Ambachts gevolge, ende voorts al dat den voorsz Ambachte toebehoort ende schuldich is te volgen*, dato 16 January 1604. tegen welke breede extensie in de Verly-Brief die van Vere hebben geproteſteert, *dat ingevalle in tyden en wylen uit cragte van dese breede extensie jegens hare gerechtigheyt daer van sy niet en verſtaan te sulle wycken yetwes werde gepretendeert en dat het Lant van Zeelt. daer door zoude mogen comen in eenige schade, dat sy willen ontledicht en onschuldich syn in alle 't voorsz. Vsouckende dat haer proteſtatie werde aangeteekend en hen daer van Acte gegeven naer behoeven.*

De Stad Middelburg bleef hier van in het bezit tot Ao. 1680, wanneer zy deze Heerlykheid verkogt aan de Heer *Hendrik Boudaen Courten*, aan wiens Geslacht en Nazaten dit goed nog behoord, wordende thans bezeten by Jonckvrouwe *Sofia Maria Boudaan.*

Men zie nu uit dit eenvoudig verhaal, hoedanig deze Heerlykheid van tyd tot tyd van eigenaaren is verwisseld, zonder dat dezelve immer tot het bekommerde sterfhuis van Heer

Maximiliaan van Bourgondien, Marquis van Vere enz. heeft behoord, veel min dat die by Decreet van den Hoogen Raade te Mechelen zoude verkogt wezen (*i*) als Smallegange met zoo veel woorden als onwaarheden verhaald, waar in hem den Schryver der *Oudheden en Gestichten van Zeeland* 1. D. p. 259. en Gargon in zyn *Walcherse Arkadia* 1. D. p. 199 nagevolgt hebben.

Het Wapen dezer Heerlykheid zoo als Smallegange het in zyn Wapenkaart der Landen en Heerlykheden Bewesten - Schelde opgeeft, koomt niet over een met het geen men hier vooren gesteld heeft, dat Pieter van Schellach die A° 1490 leefde, heeft gevoerd: nog minder met het geen Smallegange in zyn Chronyk in de Plaat van Schellach op pag. 662 heeft gesteld; waar door naar myn gedachten eene twyffeling ontstaat, welk het eigenlyke Wapenschild is geweest, daar het Gerecht dezer Heerlykheid, ter bekragtiging hunner publicque Acten, zig oudtyds van bedient heeft.

De zoogenaamde Veerse Watergang, en de Straatweg tusschen de Steden Middelburg en Vere, doorsnyden dit Ambacht: binnen welke ook

(*i*) Smallegange, Chron. v. Zeel. pag. 662.

ook twee Vliedbergen of Terpen gevonden worden, die ten bewyze ſtrekken hoe deze ſtreek Lands zelfs voor de bedyking van Walcheren bevolkt is geweest, en voor de hooge Zeevloeden te vreezen hadt.

De Lustplaats die den Heer van Schellach binnen dit Ambacht, en wel ter plaats of omtrent waar voortyds het Dorp was, pleeg te hebben, is zedert weinig Jaaren geſloopt, en niets dan een gemeene pagt-hoeve van overig gebleven.

HET

HET GESLACHT DER HEEREN VAN BORSSELE VAN SCHELLACH OF VAN LATERDALE.

Geene andere Tak van het Doorluchtig Borssels Huis zullen wy hier verhandelen, dan die door bastaardy daar uit voortgekoomen, en zich met den bynaam van *Schellach* of van *Laterdale* bekend heeft gemaakt.

Den eerste van dien is Heer *Paulus van Borssele*, die gezegt word basterd van Heer *Hendrik* de 2 Heer van Vere, te zyn geweest (*k*) zonder dat de naam zyner Moeder word gemeld, nog ook niet den tyd zyner geboorte, maar wel dat hy Bailliu van Vere was.

Ao

(*k*) Smalleg. Chronyk v. Zeel. p. 393. W. te Water, Hoog Adelyk en Adelr. Zeel. p. 71.

A° 1470 was hy reeds Captein in de Vloot, over welke zynen Broeder Heer *Wolphard van Borſele* Heer van Vere, het gebied hadt, en A° 1472 ſchynt hy zelfs eene Oorlogsvloot tegen de Franſchen geboden te hebben (*l*) hem wierd A° 1480, wanneer Heer Wolphard even gemeld, uit vreeze voor den Eersts-Hertog *Maximiliaan* uit Vere geweken, door zynen Broeder de bewaaring dier Stad, waar van hy reeds Bailliu was, aanbevoolen, en hoe hy zich daar in kweet, is elders wydloopig aangeteekend (*m*). A° 1486 verleende *Jan Pethorst* en *Diderick Pynnick*, Capteinen van zekere Schepen van Oorloge in dienst van Frankryk, ten zynen verzoeke vry paspoort en geleide, aan een Karveel-Schip groot 80 Vat, toebehoorende *Romeyn Jacobz* om vry heen en weer Frankryk te kunnen navigeeren. A° 1489 trof hy Accoord met *Anthonis Janſz van der Grade*, voor een groot ſchilderſtuk, waar voor £ 36 vls. betaald moest worden, waar in behalven de Maget Maria, het Kindeken Jezus, den Apostel Paulus: Heer Paulus den Bailliu, nevens zyne Gemalinne en hunne Zoonen en Dogteren na 't leven afgebeeld moesten wezen.

Welk

(*l*) Boxhorn Chron. 2. D. p. 262.
(*m*) Idem 2. D. p. 300.

Welk ſtuk heeft moeten dienen voor de Kapel, die dezen Heer en Vrouw, niet lang daar na en wel A° 1495 in de Kerk te Vere hebben gebenificeerd, en *Ste Pauwels Kapelle* is genaamd geweest, waar aan zy tot het onderhouden van zekere dienſten die daar in moesten gedaan worden, eens in gelde hadden gegeeven £ 127 vls. (*n*).

Dezen Heer is omtrent A° 1504 overleden, word ook Ridder, Heer van Schellach en Laterdale genaamd, en had ten huwlyk Vrouwe *Aleyt van Haerlem* (*o*) hebbende de volgende kinderen naargelaten:

Martina van Borsſele, getrouwd met Heer *Joost Beloys*.

Adriana van Borsſele, getrouwd met *Jan die Baenst*, Heere van Sint Joris.

Hendrik van Borsſele, Bailliu van Westkapelle.

Aleyt van Borsſele.

Anna van Borsſele.

Huberte van Borsſele (*p*).

Deze Heer Paulus van Borsſele was Ridder der ordre van Schotland, en waarſchynlyk die ge-

(*n*) Copie van de Fundacie van Ste. Pauwels Capelle, ter Griffie van Vere.

(*o*) Smalleg. Chron. p. 393.

(*p*) Regr. van Verband, C. p. 265. ter Griffie van Vere.

geweest welk door den Koning van dat Ryk is beleend, met het Land en Heerlykheid van *Lauderdale*, van welk heerlyk goed Lauderdale de naam van Laterdale afkoomt, en overgebragt is op het Huis welk hy binnen Vere bezat en tot zyn Wooning hield. Overleden zynde, wierd zyn Zoon Heer *Hendrik van Borsfele* Ridder, Heer van Laterdale, Baillu der Stede Vere op 29 November 1505. die by die waardigheid nog voegde die van Lord Corservateur der Privilegien van de Schotse Natie, en daar in gezegt wordt groote diensten gedaan te hebben, en is den 22 April 1526 overleden, zonder dat my de naam zyner Huisvrouw is voorgekoomen, maar wel dat hy een Zoon naliet mede *Hendrik* geheeten, welke zyn Heer Vader zoo wel in de waardigheid van Baillu te Vere, als in die van Lord Conservateur voorsz. opgevolgd is, dan reeds den 14 January 1533 deze weereld verliet; van welker Aliantie mede geen gewag vinde, offchoon hy twee Zoonen naarliet, Jonckheeren *Philips van Borsfele* en *Wolfart van Borsfele*, welken Philips van Borsfele zynen Vader als Heer van Lauderdale opgevolgd zynde, ik als Edelman van den Heer *Maximiliaan van Bourgondien*, Marquis van Vere enz. Vinde vermeld, die in deszelfs faveur den 11 February 1541. aan den

den Koning van Schotland eene Misſive deedt afvaardigen, waar by aan die Majeſteit remonſtreerde, hoe de Grootvader van dezen Philips van Borsſele, zoo wel als zyn Vader en Broeder altoos in poſesſie waaren geweest van het Land en Heerlykheid van Lauderdale in het Burggraafſchap van Berwick, volgens de Verly-Brieven hun daar van verleend geweest; dan dat dezen Jonker Philips ter oorzaak van verſcheide Oorlogstroublen en andere beletzelen, gelyk als het overlyden van zyn Broeder en Moeder enz. verzuimd had, tydig verhef daar van te doen, biddende den Koning hem dat verzuim te remitteeren, en te mainteneeren by voorſz. posſesſie, uit overweging van de goede en loffelyke dienſten der voorzaten van Jonker Philips die nog in versſcher Memorie waaren omtrent de Schotſe Natie te Vere enz. Dan welk voorſchryven waarſchynlyk weinig gebaat heeft, alzoo men van dat Schotſe goed Lauderdale naderhand niets meer vind gewaagd, en deze Jonker Philip in April 1547 is overleden, zynde in Huwlyk geweest met *Philippine de Rentid, Dame de Diſque & de Frescotte*, waar van een Dogter overbleef *Anna van Borsſele*, getrouwd geweest aan *Guy du Bois*, Schildknaap, Heer van St. Remy, van welke mede een eenige Erfdogter overbleef

Mi-

Michiele du Bois, die in Huwlyk trad met *Denys de Faussart*, *Escuier Seigneur de Bourg Rouge & de Rebehen*, zonder van verdere afkomelingen iets meerder vermeld te vinden.

Joncheer Philips van Borsfelen geen manlyk oir agter gelaten hebbende, zullen zyne Leengoederen op deszelfs Broeder Joncheer Wolfard van Borsfele overgegaan wezen, en die Heer van Schellach en Laterdale geworden zyn, dan vinde geen bedryf, Huwlyk of sterftyd van hem aangeteekend, alleenlyk dat den zelven een Zoon Joncheer *Maximiliaan van Borsfele* naarliet, die Heer van Schellach en Laterdale wezende, onder de Edelen van Zeeland ter dachvaart Ao 1571 verscheen, en elders omstandiger beschreven word (*q*). Deze dan ter oorzaake van den ommekeer in Lands en Kerk-bestier Zeeland verlatende, diende de Spangiaarden en stierf den 12 October 1576 binnen Gent, ongehuwd en zonder kinderen.

Joncheer Maximiliaan van Borsfele moet zyne Ouderen vroeg verlooren hebben, want vinde hy Ao 1559 onder voogdye was van *Jacob Campe* Schepen der Stad Vere, welke in die qualiteit aan den Pastoor van Schellach ver-

(*q*) J. W. te Water, Redenvoering over het Geslacht van Borsfele, p. 46 en 47 in notis.

vergunde *vrye magt omme allesints binnen den bedryve van de voorsz Ambachts Heerlicheyt* (Schellach) *te jagen alderhande Wilt als hasen, patrysen en diergelycke 't zy met honden, met vogelen off oic met Instrumenten in wat manieren dattet zy.*

Deze Borsselse Tak aldus een einde neemende, zyn haare Leengoederen by gebrek van tydig verhef en opzicht, of wel door dien de laatste bezitter 's Lands vyanden dienden, van Staaten wegen aangeslagen, en als geconfisqueerde en geannoteerde goederen in naam van hoogstdezelve geadministreert geworden; dezelve bestonden zoo volgt:

in Poppenkerck	134	Gem:	75	R. Amb:
in Westcappel en Wentkensdorp	212	——	25	——
in Serboudewynskercke - - -	376	——	89	——
in Domburg buiten	348	——	48	——
De Heerlykheid van Schellach - -	915	——	105	——

Alles by den breede (*r*).

Dit de Stamgoederen van deze Borsselse Tak geweest zynde, wanneer die als verhaald is, aangeslagen waaren, wierden A° 1594 gereclameert, door of van wegen voorgemelde Mi-

(*r*) St. Not. v. Zeel. d'Ao. 1599.

Michiele du Bois, die den overleden Heer Maximiliaan van Borsfele noemde haaren *Couzin germain:* welk verzoek in handen van Walraven van den Braamfloot (*s*) Rentmeester van de geannotteerde goederen in Walcheren, gefteld zynde, heeft die daar favorabel op berigt, dan offchoon den uitflag daar van my niet gebleken zynde, en de verzochte handlichting fchynt toegeftaan te wezen (*t*), zoo is het echter zeker, dat deze goederen ten behoeve der Graaflykheid zyn verkogt, als hier vooren onder Schellach reedts aangeteekend is.

Of de Heeren tot deze branche behoorende ten einde toe, het wapen van Borsfele gevoerd hebben a la barre d'argent, charge d'un filet de geules, gelyk den eerfte dezer Heeren, Paulus voor verhaald, heeft gedaan, kan men by gebrek van bewys niet bepalen; zoo mede niet of zy nog andere Alliantien hebben gehadt als in Zeeland, met van den Abeele, Bloys, Schenger, en buiten deze Provincie, met Haerlem, Renty, Lauryn, du Bois Sieur de St. Remy, Rebehain in Vrankryk, Bauterfon en Baenst.

HET

(*s*) Vinde hem Ao. 1572 als Schepen van Vere, en Ao. 1573 als Burgemr. vermeld; Ao. 1580 wierd hy Raad; Ao. 1582, 83, 84, 85, 97, koomt hy weder als Schepen voor, is Ao. 1598 met 'er woon na Utrecht vertrokken.

(*t*) Zie St. Not. van Zeel. d'Ao. 1600. van 16 Juny, 1, 6 en 29 July.

HET HUIS VAN LATERDALE BINNEN VERE.

Dit oude Graaflyke Slot, welk gevonden wierd binnen de Stadt Vere, ſtond op den hoek der Wagenaar- en Balliuw-Straaten, is oorſpronkelyk *Magdalon* genaamd geweest, gelyk de Chynſen der Erven op dit gewezene huis gebouwd, door den Rentmeester van des Heere Marquis Domeinen te Vere, nog onder die naam verantwoord worden. En is eerst *Laterdale* genoemd, naar dat het een bezitting der Basterdtak van Borsſele, bygenaamd Laterdale, geworden is. Uit zyne eerſte naam Magdalon, gisſe ik dat het geſticht zy door Grave Floris de Vierde, die ten Gemalinne hadt *Machteld*, Dogter van *Hendrik* Hertog van Braband, en het naar zyn Vrouws naam Magdalon heeft genoemd; welke Grave Floris de Vierde A° 1234 overleden is: of mogelyk is het door die Vorſtin zelfs geſticht, en heeft naar het omkomen van dien Graaf, haar tot een

een woonplaats verstrekt, en zoude dus niet te onrecht de naam van Magdalon hebben bekomen.

De oudtste Keure van Zeeland door *Floris* Momboor van Holland, A° 1260 te Vere verleend, zyn meer als waarschynlyk op dit Huis gegeeven, en dus was het een verblyfplaats van den Landheer, en men wil dat in den Jaare 1290 dezelfde Floris doen de vyfde Graaf van die naam, eenige tyd daar op zyn residentie zoude hebben gehouden (*u*). Ja het koomt my vry aanneemlyk voor zoo niet zeker, dat Vrouwe *Margarita* Keizerin enz. den 24 September 1346, dit Slot aan de Doenmalige Heer Wolfard van Borssele Heer van Vere, geschonken of ter leen gegeeven heeft, want in den brief daar van (*v*) zegt zy verleent te hebben aan *Heere Wolfarde van Borsele, Here van der Veere, onse lieven Neve, die veste te Vere, arve ende Ambacht ende renten, die daer binnen gelegen zyn, t'ëenen rechten arve lene, hem ende sinen nacomelingen.* Dit te willen houden voor een bevestiging in het Erfleen van Vere, zoo als de Heer Mieris doet, koomt my geheel bezyden de waarheid voor. In deze brief word van geen bevestiging gesprooken, maar wel van

(*u*) Tegenw. St. v. Zeel. 2. D. p. 174.
(*v*) Mieris Chârterb. 2. D. p. 729.

van een nieuwe gift, en dat was *die veste te Vere* welke veste (gelyk te dier tyd alle Riddermatige Sloten genoemd wierden) geen andere dan dit Huis Magdalon kan geweest zyn: welke gifte, den Heer van ter Vere te dezer tyd te noodiger zal geweest zyn, aangezien het om dezen tyd was dat Vere eerst met muuren en grachten is gesterkt, die aan dees zyde waar dit Graaflyk Slot lag, niet te voltrekken waaren, zonder het zelve in of uit te sluiten: in beide gevallen zoude tegens de Graaf hebbe konne misdaan worden, waarom den Heer van Vere reeden hadt om deze gift verzoek te doen, die hem apparent duur genoeg te *staan* zal gekoomen zyn. Het is denkelyk dat door het omwallen der Stad, dit Slot veel van zyne buiten cingels en mogelyk zyn gracht aan eene zyde, en dus zyn oudtste aanzien verlooren heeft, want deszelfs gelegenheid genoegzaam tegen Stads Wal doet dat zeer waarschynlyk voorkomen, dan by gebrek van oude afteekening en aanteekening, kan dit met geen volle zeekerheid bepaald worden: de bevestiging van dit Leen, zoo wel als van Zandenburg en geheele Heerlykheid van Vere, volgde eerst by eene brief van Hertog Willem van Beijeren, gegeven te Middelburg den 14 January 1350. waar by dit alles voor goede en onsterffelyke Leenen worden verklaard.

Het

Het Huis Magdalon of Laterdale dan een eigendom der Heeren van Vere geworden zynde, kunnen die het voor een Logement of van haar talryk Geſlacht, of van aanzienlyke gasten doen dienen hebben, tot dat Heer *Hendrik* de 2. Heer van Vere, het zelve aan zynen basterd Zoon *Paulus* ſchonk, zonder dat den tyd dezer gifte veel min eenige acte daar van my immer voorgekomen is: andere willen dat Heer Wolfard de V. van Borsſele, Heer van Vere het aan zynen evengenoemden Broeder heeft afgeſtaan, beide kan waar wezen, dan van het een is zoo min als van het ander bewys voor handen: hoe het zy, dit is zeker, dat gemelde Heer Paulus basterd van Borsſele, Eigenaar en Bewoonder van dit Huis is geweest, en zyn beeltenis in een der kamers nog Ao 1547 in ſchildering te zien was. Zyn Zoon Heer Hendrik van Borsſele volgde zynen Vader in deze eigendom op, gelyk het by die zyn overlyden, de bezitting en Woonſtede wierd van eenen anderen Heer Hendrik van Borsſele Ao 1533 geſtorven, die zoo wel als de twee voorige Heeren Bailliuwen van Vere geweest zynde, aan de ſtraat nevens en tegen over dit Huis gebouwd, de naam van *Bailliu-Straat* hebben medegedeelt.

Deze laatſte Hendrik wierd van zyn Zoon Joncheer *Philip van Borsſele* opgevolgd, die in

April 1547 op dit Huis overleden zynde, het zelve by mangel van een mannelyke nazaat, naarliet aan zynen Broeder *Maximiliaan van Borsfele*, die waarfchynelyk de laatfte bewoonder daar van zal geweest zyn, en gelyk reedts verhaald is, A° 1576 te Gent geftorven is.

Het is denkelyk dat dit Huis naar 't opkoomen der Nederlandfche beroertens in verval is geraakt, offchoon nog lang brûikbaar is gebleven, want het fchynt dat A° 1570 den Grave *van Bosfu* hier op gelogeert is geweest: altoos men vind in de uitgaaf der Rekening van *Jacob Campen*, zoo van de fortificatie als van der Communie der Stede van der Vere over A° 1570. de volgende posten verantwoord:

„ Adriaen Simons thimmerman betaelt zes
„ Schell. vyff groon vls. ouer de leueringe van
„ LXXV voeten zolder bert ende twee capra-
„ vens by hem geleuert aen 't huys van La-
„ terdal voor logys van mynen heere den
„ Graue van Boffu, volgende atteftatie en
„ quitañ &c.

„ Robbert Adriaens z̄ Scrinwerker eñ diuer-
„ fche Dienaers betaelt vyff Schell. drie groon
„ vls., ouer haer luyden arbeyt van.... zekere
„ Lit de Camp ende andere huysraet die eenige
„ goede lieden geleent hadden in 't huys van
„ Laterdael tot behouf van mynen heere den
„ Graue van Boffu en den zeluen huysraet

„ we-

„ wederomme thuys beſchikt als 't blyct by
„ de atteſtatie van den Scaffer &c.

In de omkeering dezes Lands A° 1572 wierd het Gasthuis even buiten de Zandykſche Poort verwoest, en de zoogenaamde Tafel van de Heilige Geest raakte in geen minder disordre, waarom voor de huisvesting der armen en ellendige moest gezorgt worden: dit Huis van Laterdale was ledig en van zynen Eigenaar verlaten, die diende tegen zyn Vaderland, en dit was grond genoeg om het zelve ten gemeene nutte aan te ſlaan, en de arme kinderen &c. daar te logeeren, dat geduurt heeft tot A° 1587. wanneer het door of van wegen Prince Mauritz, voor zeeven Jaaren van den Rentmeester der geannotteerde goederen in huur is genoomen tegen £ 25 : vls. 's Jaars, en doen is gerepareert en bekwaam gemaakt tot een *Hof voor zyn Excellentie.*

In hoe verre gem: Prins hier al of geen gebruik van heeft gemaakt, is my nergens gebleken, maar wel, dat wanneer gem. huur geexpriceert was, den Rentmr. voorſz. gelast wierd, dit huis andermaal ten voordeele van den Lande te verhuuren, van welke Last de Regeering van Vere by Misſive van 5 April 1595. de *Heeren van Rade van zyner Excie Reſideren in 's Grauenhage* kennis gaven, dit niet tegenſtaande bleef het tot 's Princen gebruik

tot A° 1600. dan wierd van Lands wegen onderhouden, als my uit een Rekening van den Rentmr: *Walraven van den Braemsloot* d'A° 1591 gebleken is door de volgende post:

„ Betaelt Robert Trostyn Schaildecker bin-
„ nen Vere de somma van £ 23 : — : 4 vls.
„ over het derde seuende Jaer van onderhou-
„ den te hebben het Schailledack van den ge-
„ heelen huyse van Laterdale gestaen binnen
„ der Stede van der Vere genaempt Magdalon
„ wesende het Logement van zyne Excell.
„ vschenen lichtmisse 1591. blyckende &c.

Dit afzonderlyk gebruik van 't Huis Laterdale hield op, zoo dra 's Lands Staten by Hoogst Derzelver Acte van 6 Juli 1600 aan *Jaques du Bocquet*, Heere van Cormont ende Flescot, als Procuratie hebbende van Jonckvrouwe *Michelle du Bois*, Weduwe wylen *Denys du Faussart*, Heere van Sinte Remys ende Rebehem, dewelke Dogter en Erfgenaeme was van *Guy du Bois*, ende Jonckvrouwe *Anna van Borsſele*, eenige Erfgename van wylen Joncheer Maximiliaan van Borsſele Lauderdale, handlichtinge van alle de Heerlyke Goederen binnen Walcheren gelegen, en laastgemelde Heer toegekomen hebbende, verleende, dit goed dan vry van alle aanspraak wezende had weder een eigenaar, wiens gemachtigde zig des weinig scheen te bekreunen, zoo dat het nu verla-

laten en apparent reedts in een diep verval zal geweest zyn, wanneer het in der nagt van den 30 Augustus 1602. door den brand wierd verteert, zonder dat my de oorzaak van dien is voorgekomen; dit gebouw bleef in zyne ruinen leggen, niet tegenstaande de Regering van Vere by Misfive van 21 October 1603. aan bovengemelde Monsieur du Carmont doen zig onthoudende te St. Quentin, schreef en verzogt, dat hy ordre stellen mogt om dit Huis te herbouwen, of wel de plaats en thuin aan een ander te verkoopen enz. dan dit had geen gevolg, waarom zulk schryven den 12 January 1604 wierd herhaald, met byvoeging, dat zoo hy geen ordre stelde op den herbouw of verkoop, deze Regeering de Materialen en ook de plaats daar van, zelve zouden doen verkoopen: dit is al mede vrugteloos geweest, zoo dat A° 1615. dit afgebrand Huis nog in Steenhoopen lag, dat de Magistraat deedt besluiten hunnen Marckgrave Prince Mauritz hooger Memorie te verzoeken, zynen Rentmeester te ordonneeren, de ledige Erve daar van, in 't geheel of ten deele uittegeven en te verkoopen, om te worden betimmert, daar Hoogst Dezelve op goed vond, de Erven van het Huis Laterdale naar voorgaande affectie van Billietten in 't openbaar te doen verkoopen enz.

enz. (*w*). Dit schynt te dier tyd geen voortgank te hebben gehadt, want Prince *Fredrik Hendrik* gl. gedachtenis, heeft eerst by Acte van 28 December 1645. den doenmaligen Rentmeester der Domeinen te Vere Mr. *Leonard Pool* geauthoriseert, „ Omme dezelve Erve „ by gewillige persoonen te laten betimmeren, „ mits Jaerlycx in zyne Rekeninge te brengen „ en verantwoorden de Chynsen.

Vervolgens is die Erve afgedeelt in vyftien perceelen, waar van de vier eerste door *Josias Nebbens* wierden betimmert, met eene Brouwery de Witte Lely genaamd, (reedts lang te niet gegaan) op een grond Chyns van £ 1 : 4 : — 's Jaars.

Zie daar het einde van dit voorheen Graaflyk Huis, waar van geen de minste overblyffels, of uitterlyke teekenen meer van te vinden zyn, en een bewys opleevert hoe den tyd en samenloop van zaaken alles vernietigt, en waarom zoude dit Slot meer geluk hebben dan zoo veele Gestichten, daar ook alleen de gedagtenis van is overgebleven.

(*w*) Origen. Remonstr. van wegen de Magistr. van Vere aan zyne Excellentie gedaen Ao. 1615. ter Griffie van Vere.

EENIGE ZEEUWSCHE OUDHEDEN,

UIT

ECHTE STUKKEN

OPGEHELDERT EN IN HET LICHT GEBRAGT.

VIERDE STUKJE.

TE MIDDELBURG,
BY WILLEM ABRAHAMS,
MDCCLXXXII.

KUNDIGE LEZER!

Dit vierde Stukje hoopt men aan de verwagting zal voldoen, de goedheid van den Edelen Ambachtsheer van Oostkapelle, die alle zyne bescheiden tot deze Heerlykheid behoorende, wel heeft willen laten gebruiken, en die van den Eerw: Heer Casparus de Mol, die wat het Kerkelyke betreft, zynen arbeid niet gespaard heeft, hebben deze beschryving dus volledig gemaakt.

Eindelyk mogen wy aan onze belofte voldoen, en het gezicht der Tooren van Sandyk hier mede uitgeeven, zy behoord tot het eerste Stukje en diend op Pag. 101 ingevoegd te worden. Het kaartje van Reygersberg in het tweede Stukje toe gezegd, word my verzeekerd dat eerstdaags mede afgedrukt zal wezen, zoo wel als een kaartje der Heerlykheid van Oostkapelle Ao. 1668. door den Ingenieur *Maurin de Santerre* opgenoomen en geteekend, van welk den Ambachtsheer de kosten der gravure op zig heeft willen neemen: Den Drukker is verder voor-

 ne-

nemens eerstdaags tot meerder verciering van dit werk door den konstigen teekenaar *Meertens*, het Dorp en Heerenhuis van Oostkapel te laten afbeelden en in koper brengen, om zoo als mogelyk by een der volgende Stukjes te voegen. Indien iemandt eenige teekening of afbeelding bezat die nimmer uitgegeeven zyn, en betrekking hebben tot plaatsen in deze Stukjes reeds beschreven, of die vervolgens beschreven worden, verzoeken wy vriendelyk, te willen mede deelen, om vervolgens in plaat te laten brengen, en dit werk te meerder nuttig en aangenaam te maken: ook zal alle onderrichting en aanwyzing van feilen gunstig aangenomen en gepast gebruik van worden gemaakt.

Domburgh

DE HEERLYKHEID VAN OOSTKAPELLE IN WALCHEREN.

De Heerlykheid van Oostkapelle is gelegen in 't Noorder-deel van 't Eiland Walcheren, komende met zyn eige Duinen, van 't ſcheid van *Domburg* daar de STEENPYLAAR ſtaat, de lengte van . . . Roeden ſtrand innewaarts binnen de Duinen, zig verder uitſtrekkende oostwaarts henen tot aan de Heerlykheid van den *Vrouwen-Polder*, zoo dat die van Oosten, en Domburg van 't Westen daar aan gelegen is. Van 't Zuid-Westen paald zy tegen de Heerlykheid van *St. Aagtekerke.* Van 't Zuiden tegen die van *Serooskerke* en *Gryps-*

kerke, en voor een gedeelte tegens dezelve Ambachten van 't Oost en Zuid-Oosten. (*a*)

De groote dezer Heerlykheid is 3299 Gemeten 271½ Roeden schotbaar Land,

Leen-Land	43	Gem:	133
Vroon	81	—	152
Vry-Land	152	—	23

Dat samen uitmaakt 3576 Gem: 279½ R.

Doch ter Steen-Rolle is dit Ambacht maar bekend voor 2619 Gem: 187 R. (*b*)

Het

(*a*) Den tegenwoordige Heer van dit uitgestrekt Ambacht, heeft om eens voor al met zyne naburen over de Limiten buiten verschil te blyven, op 19 December 1768. hier over verdragen met den Heer van Grypskerke volgens Acte daar van gepasseert voor den Notaris *Steven Marcus vander Heyden Sinclair*, te Middelburg.

Item op 28 December 1768. met den Heer van St. Aagtekerke.

Item ten zelven dage met den Heer van Serooskerke: en omme alle het zelve nog meer ontwyffelbaar te maken, is door eene Gezwoore Landmeter, de Limiten tusschen deze en evengemelde drie Heerlykheden, met steene palen afgebakend, die genummerd en relatif zyn tot een gecertificeerde Lyst waar op de graden en minuten van ieder exact zyn aangeteekend.

(*b*) Dus vinde ik de groote aangeteekend op een Copie eener oude Kaart d'Ao. 1667 en 1668. dan uit een Extract van de laatste Rekening van *Philipert* Heer van Serooskerke, Rentmeester-Generaal der Graaflyke Domeinen van Zeeland Bewesten-Schelde, over de Beden d'Ao. 1568. gesloten ten Bureele der Kamer van Rekeninge in Holland:

werd

Het is ongetwyffeld dat Oostkapelle op eene zeer hoogen ouderdom mag roemen, zonder dat haar begin zoo min als van de meeste Dorpen binnen dit Eiland, te bepalen zy. Den Heer *Gargon* in zyn Walcherſche Arcadia, *I. D.* p. 115 en 116. geeft deswegen eenige bedenkingen op: en konde de laatſte van dien, bewezen worden, dan zoude deze Parochie reeds in het begin der zesde Eeuw aanwezig zyn geweest.

Het is opmerkelyk dat in de Casſelrye van *Winoxberge* in Vlaanderen, eene Heerlykheid van gelyke naam, ook een *Westkapelle* en *Koudekerke* gevonden word. Dit is zeker dat blyken zal, men van Oostkapelle zoo vroeg als eenige andere Heerlykheid in dit Eiland, by echte beſcheiden gewaagd vind.

Wie de oudſte en eerſte bezitters dezer Heerlykheid zyn geweest, is onzeker. Men vind geen Edel geſchacht welk Oostkapelle was genaamd. Het echtſte bewys dat men deswegen vind, is, dat dit Ambacht in verſchei-

de

wierd die verantwoord by der *Breede* met 2619 Gem: 187½ R. en *Steenſchieten* met 1761 Gem: 68½ R. hoe dit te vereffene zy wete ik niet: ten ware onder laatstgemelde berekening niet begrepen is geweest, als de Leenlanden in dit Ambacht te vinden, als van Westhoven, Duynbeek, enz.

de gedeeltens aan bizondere lieden, 't zy Ridders of Knapen toebehoorde, dat die door koop of gifte van tyd tot tyd aan de Abten van Middelburg zyn gekomen. Naar de omkeering van Kerk- en Burgerſtaat in de Nederlandſche Troubles, een eigendom der ſtad Vere is geworden, van wegen dezelve verkogt aan de ſtad Middelburg, door die weder aan den Heer *Willem le Sage*, wiens nageſlacht die nog heden bezit: dit alles dient breeder ontvouwd te worden.

Ik wil denken óf, naar dat Westhoven en Duynbeek als Grens-vestingen tegen de invallen der Noordſche Volkeren geſticht waaren, de Graaven in der tyd, de Landen in en onder dit Kerſpel gelegen, aan dees en geene Ridders en Knapen als Leenen uitgegeeven zullen hebben, en die daar door verplicht, óm wanneer den vyandt op deze kúst verſcheen, ter verdediging der opgemelde kasteelen met hunne onderhoorige aan te rukken, en dit de reden zal wezen, waarom Oostkapel oudtyds zoo geſmaldeelt was: de Graaf als Heer van voorgem: Sloten, kon niet dulden, dat die in een anders gebied als 't zyne gelegen waaren, en zyne *Wapentuers* moesten geen groote bezittingen hebben, om des te afhanglyker te zyn.

Al vroeg vind men dat den Abt van Middelburg den eigendom van Ambagtsgedeelten in Oostkapelle zyn opgedragen als Ao. 1273 wanneer Grave Floris de 5. (c) verkogt heeft *aen den Abt en het Convent der Kircke van de H. Maria in Middelburg twee . . . . van rechtsgebied in Oestappelle of daar te weten het geen toebehoorde aan Willem Moens Zoone, Pieter en Willem Costers Zoone, Wige Gillis Zoone, Pieter van Domburg, en Pieter hans Zoone, elk van deze . . . . voor veertig ponden Leuvens* met die magt *dat de voornoemde Abt en Convent in hun rechtsgebied eenen getrouwen Schout vermoogen aan te stellen naar hun welgevallen tot zo lang zy goed mogten vinden hem aftezetten en dan een anderen Schout aan te stellen in desselfs plaats, wien en zo dikwerf zy willen zullen, die echter ons niet ongetrouw of tegen zyn*, enz.

Grave *Willem* de 3. verkogt Ao. 1315. aan denzelven Abt en Convent (*d*) *derde half hondert gemeten Ambochte in Oostcappelle met al sulke vrien van Ambochte als Willem Domaas Sone hadde, ende hondert gemete en achte in Oist Dumburgh, ende twee en negentich gemeten in Oestcapplen ende al*

(*c*) Dit moet geweest zyn *Viglius Doedius* dien Ao. 1266 Abt wierdt, en de zesde in die waardigheid is geweest.

(*d*) Dit zal *Jacobus de Insula* geweest zyn, die voor de 7 Abt word gehouden en dit zelve jaar overleden is.

al sulck vri te houden als die Abt vornomt betoege mach met sinen brieuen die hy van ouds gehadt heeft met allen rechten enz.

Ao. 1309. schynd het dat den doenmaligen Heere van Vere *Wolferd de* 2. den Abt van Middelburg hier ongaarn in vermogen zag aanwassen, en die in zyn bezitting stoorde, althoos Grave Willem van Henegouwen, verleende daar tegens eene opene brief in *Middelburg des Sonnedaghes na q̄simodo.*

Ao. 1328. op Sinte Laurensdach, droeg *Gillis Gillis Zoone van Brigdamme aan den Abt van Middelburg* (*e*) *en zynen Convente op in rechten eygendomme al zyn tienden in Oostcappellen ē in Poppendamme die hem van zynen Vader aangekomen waeren.*

Ao. 1331. op Sinte Symon en Ouden Dag, verkogt *Willem* de 3. Grave van Holland enz. aan dezelve Abt (*f*) *al sulke tienden als hem aengekomen was in Ooistcappelle ē in Poppendomme van Heer Simon van Brigdamme, die balling des Lands gestorven was* enz.

Ao. 1342. Vrydags na Sinte Bavo, verleende Grave *Willem* de 4. van Holland enz. oorlof

(*e*) Dit was waarschynlyk *Nicolaus de Gandavo* (Niklaas van Gent) in dit jaar Abt geworden.

(*f*) Dit was *Olivier van Lier* den 10 Abt.

lof aan dezen Abt (g) *te koopen hondert en vyff ende twintich gemeten Ambochts en daer boven nyet; jegens Claas boudyns Soene die ghelegen zyn in Oestcappele, en soe wanneer dat ons Clais voorsz dat Ambocht up draghet soe sullen wi des des Abt voergenoempt verlyen* enz.

Ao. 1351. *des donredaghes na Sinte Jacobs dach* verklaarde *Gheerlof Justaes Sone van Poppendamme* voor 's Graven Leenmannen, verkogt te hebben en op te dragen aan den *Abt van Middelburg ende sinen Conuente alle dat Amboght dat hi vcregen hadde iegens Symon Jan harnouds Soens Sone sinen Swagheren, en Simone voirseyd bleef van sinen Vadere ligghende in Oestcappele* enz. te vooren en wel Ao. 1346. had Keizerin *Margareta* den zelven Abt vergund, *om dat si meest gegoedt syn in Oestcapplen te moegen coopen alsoo sulcken Ambocht als hem aldaer te coopenen staden sal* enz. in het zelve laatstgem: Jaar betoonde de zelfde Keizerin nog grooter gunst aan meergem: Abt en Convent, wyl zy by andere brieve dezelve eeuwiglyk en erffelyk schonk twee derden in alle *beden* van hun Ambocht in Oostkapel enz.

Ao. 1353. heeft Keizerin *Margareta* als Gravinne van Holland enz. by haaren brief gegeven

(g) Het was *Niklaas van Hoogeland* II Abt.

ven tot *Zirickzee des Sonnedaghes onser Vrouwendach conceptie* verklaardt dat voor haar kwam *Justaes Gherolfs Sone van Popendamme ende droeg ons up hondert gemeten Ambochs ende eene entachentig alf met seuen en viertich gemeten dunelandts luttel min of meer liggende in Oestcappellen Ambocht, die Justaes voorsz vcreeg teghens Symoen Jans synen Swagher, daer die acht en dertich gemeten luttel min of meer 't steene of schieten, ende wes daer bouen coemt dat es vry, welk voirseyden Ambocht wy onser trouwen Capellaen den Abt van Middelburg (h) ende sinen Conuente vrielich gegeuen hebben voir onse mannen hem luden en hunnen nacomelinghen te Leene te houden in alsoe sulcker manieren dat die Abt ende Conuente voirscreuen ons ende onse nacomelinghen dien seluen dienst doen sullen van den vorseiden Ambochten die men ons daer off te voren plach te doen en soe wanneer een nieuwe Abt coemt gecoren reckelik van den Conuente des Cloister voirsz zoe zal hi aen ons en an onse nacomelinghen dit voirsyden Ambocht versoeken met twintich ponden zwarten tourn van de heuenen na dat die sume daer of beloept, ende tot desen vorseiden Ambochte te bedriuen soe sal die Abt voersz eene Scoutate setten die ons getrouwe en in allen manieren als die hantvesten houden, die den Abt en*

t

(h) Dit was *Aarnout Allertz* 12 Abt.

t Conuent voorf hebben van onsen Voorouders van huuren andren Ambochte enz.

Ao. 1356. kogt den zelven Abt (*i*) van *Willem Rape van Oestcapple*, al zyn ambocht dat hy leggende hadde in Oostkapelle, zonder dat de groote in de transport-brief daar van vermeld word. Dan in de verhef of Leenbrief die Hertogen *Albrecht van Beyeren*, daer naar af verleende, blykt het 123 gemeten ambochts te zyn geweest. Dit verly geschiede ten faveure van den doenmaligen Abt van Middelburg *Pieter van Hoeck* die Ao. 1358. aan 't bestier kwam.

In April 1358. wierd eerstgem: Abt door *Domaes Wille Domaes Zone van Oistcappelen* opgedragen *sesthien gemen ambochts die te steene schieten elf en een half gemeten.* Waar van Hertog Albrecht van Beyeren eene opene brief verleende.

Ao. 1359. droeg *Simon Heer Flores Zone van Brigdamme*, Ridder, alle de tienden in Oostkapelle die van zyne voorouders gekomen waeren in regten vryen eigendom op aan evengem: Abt.

Gelyk Ao. 1360. mede deedt *Heynric Rasen Soone van Brigdamme*, dragende aan even dezelve

(*i*) Dit was *Pieter van Dam* 13 Abt.

zelve Abt op *ten eeuwigen dage in regten eygendomme alle de tienden die hy en Gilles zyn broeder van den Abt en zyne convente voorsz te leen placb te houden, die gelegen waeren binnen Oestcappelen in brigdame tienden.*

Ao. 1386. den 10 December verkogt *mande Jans Zone* den Abt van Middelburg (*k*), *alle dat Ambacht dat hy heuet binnen de maelstede van Oestcappele, vutgenomen de hofstede daer manden huys voorsz nu ter tyt up staet, en daer Matthys Domaes Sone syn Oom up woont, Ende oock heuet mande voorsz vercocht den Abt van Middelburg voirn. alle die erven die hy heuet binnen den Dorpe van Oostcappelen* enz.

Ao. 1404. den 24 January heeft *Marc Symoens Aernouts Sone*, aan den doenmaligen Abt van Middelburg (*l*) opgedragen en gegeven, *al sulck Ambogt en Ambochts geuolg als die voorsz Marc heuet leggen in der parochien ende Maelsteden van Oistcapplen, t welck hem aengestorven verschenen, ende gebleven is van Symon Aernouts Sone sinen Vader* enz. en Ao. 1445. droeg den Rentmeester Bewester-Schelde *Jan Quevin*, in 's Graven naam op aan den Abt voorsz (*m*) als

(*k*) Dit was *Huge Boose* de 15 Abt.

(*l*) Dit was *Willem van der Does* 16 Abt.

(*m*) Dit was *Niklaas van der Koulster* 18 Abt.

als aan hem verkogt hebbende, *feuen en twintich gemeten acht en veertich ende een halue Roede Ambochts Ambochts recht, ende Ambochts geuolg met allen zyne toebehooren leggen in de prochie van Oistcapple voorsz dat myn voirsz genadighen hee ancomen is by doode van Sebastiaen en Joos Joos Williemse kindere* enz.

Zoo dat met alle voorverhaalde aankoopingen en giften by de Abten van Middelburg succesfivelyk gedaan en verkregen, dezelve genoegzaam eigenaars van deze geheele Heerlykheid zyn geworden, in zoo verre dat by verleyd-brieff in naam van Keizer Karel den 11 Augustus 1539. verleend aan den Abt *Floris Aart van Schoonhoven*, den zelven beleend wierd met 't Ambagt van Oostkapelle ter nombre van 2474 gem: 291 R boven de vervlooge Duynen: Dan dit geheele Ambagt heeft nimmer aan meergemelde Kerkvoogd toegekomen, een kleen gedeelte ter nombre van 144 gem: 195½ R by den breede behoorde tot de Domeynen van den Graaf, als uit de laatste Rekening van Philibert van Serooskerke Rentmeester Generaal Bewester-Schelde d'Ao. 1568. blykende is, waar fulks in diverse posten verantwoord word. Den meergem: Abt bezat dit Ambagt als een goed en onversterflyk Leen. Gelyk hy ook de Riddermatige Hofsteden

Duyn-

Duynbeek en Westhoven binnen dezelve gelegen in eigendom hadt, en van 't een en ander in 't genot bleef, tot dat de troubles, die het vuur des Oorlogs Ao. 1572. hier ontstak, Kerk- en Burger-staat binnen dit Eiland deedt omkeeren, en het Roomsche Kerkbestuur een einde nemen. Ras naar de Overgave van Middelburg Ao. 1574. wierden alle meuble en inmeubile goederen de geestelykheid aangekoomen hebbende, ten gemeene profyte aangeslagen en meest al verkogt, dan met den allerheyligen vloed d'Ao. 1570. en vervolgens, waaren de Zee-wercken der Stad Vere, in zoodanige verval gekoomen, dat de Regenten van dien aan 's Lands Staeten by Requeste om onderstand zogten, welken hoogen nood by de Steden Middelburg en Vlissingen in bizondere aanmerking genoomen zynde, hebben aan die van Vere in eenen vryen eigendom getransporteert deze Heerlykheid van Oost-kapelle als een kwaad en versterffelyk Leen met *Ambagts gevolg*, *als Vogelery*, *Maaldery en Visschery*, *met het Duinken van dien en al zulke præëminentien en vryheden als den Abt van Middelburg dezelve Ambagtsheerlykheid eertyds had beseten en gebruikt: onder conditie dat die van Vere eerstdaags zoude moete employeeren 3000 guldens tot reparatie van de voorn: Zeewerken*, *en van 't employ derzelver pen-*

penningen behoorlyke Rekening doen enz. uitwyzens den Transport-brief by Burgemeesters en Schepenen der Steden Middelburg en Vlissingen in dato 20 Juny 1580. daar van gepasseert, het welk geapprobeert zynde by zyne Princelyke Excellentie den grondvester van dezen vryen staat, verleende hoogst dezelve daar van Acte in dato 2 Mey 1582. welke Acte aan evengemelde Transportbrief gehecht, in originali onder den tegenwoordige Heer van Oostkapelle berust.

Dit Heerlyk stuk goed dan op verhaalde wyze van den Abt van Middelburg tot de Stad Vere *overgegaan*, *is* het geduurende hun bestuur geweest, dat Ao. 1587. de Parochianen alhier genoodzaakt waren Karren en Paarden te leeveren tot het voorgenomen ontzet van Sluys in Vlaanderen, tot vinding der kosten wierd een personeele omslag by Schout en Keur-Schepenen op de gestaatste Ingezetenen dezer Heerlykheid gedaan: En wanneer Ao. 1604. de Pest op verscheide plaatsen in Walcheren woedde, arresteerde de Veerse Regeering eene Ordonnantie ter voorkooming dat die Plaage ook tot dit Ambagt niet overfloeg; voorts waaren de Regeerders van laatstgem: Stad niet lang daar naar bedagt, om de kleene gedeeltens Ambagt die voorsz: Abt niet bezeten had, en steeds in den boezem der Graaf-

lyk-

lykheid beruste, door koop meester te worden: gelyk zy een party van 27 gem: 48½ R by der Breede of Steen-schietens 23 gem: 13 R, gestaan hebbende ten name van *Jasper Adriaanse van Poppendamme* by deszelfs overlyden en gebrek van verhef en losfinge aan de Graaflykheid vervallen, van Heeren Gecommitteerde Raaden, by publicque verkooping meester wierden voor £ 1 : 16 : — vls. den hoop, en gesteld ten name van *Jan Pieter van Reygersberge*, volgens Transportbrief daarvan zynde in dato 14 January 1604.

Gelyk zy daar naar 16 gem: 234½ R Ambachts by den breede, die steenschietens maar 4 gem: 28½ R. uitbragten, en gekomen van *Jan Lannoy Heer van Molenbaix* op *Hermanus van Bourgoigne Heer van Sommelsdyk*, van den Heer Rentmeester Generaal Bewesterscheld kogten, en deden stellen op de naam van *Christoffel Barendts* Burgermeester der zelve Stede Vere, volgens den Transportbrief voor Leenmannen gepasseert den 24 December 1615. en verlydbrief van Heeren Gecommitteerde Raaden in dato 28 December 1615.

En laatstelyk is by evengem: Heeren Gecommitteerde Raaden verleden en opgedragen aan de Stad Vere, ten name van voorgem: Burgemeester Barendts 100 gem: 12 R Ambachts in deze Parochie, gekomen van *Hendrik*

drik Claassen volgens verlydbrief in dato 7 April 1634. met welke onderscheide aankoopen de Stad Vere geheel deze Heerlykheid heeft gehadt en in een ongestoord bezit is gebleven tot den Jaare 1638. wanneer zy door ettelyke grondbraken, verval van koophandel en andere rampen, Stads geldmiddelen in eenen soberen staat geraakt zynde, dees Peerel aan haar kroon, zoo duur verkregen, genoodzaakt wierden te verkoopen, daar toe magtigende eenige der Regeerings Leden, als de Heeren *Nicolaas Velinox*, *Christoffel Barents*, *Pieter Davidze Neeff*, *Mr: Leonard Pool* en *Abraham de Vos*, die dezelve publicq veylde, en daar van kooper bleef *Pieter Mullie* ten behoeve van Heeren Burgemeesters en Regeerders der Stad Middelburg voor 34000 guldens welke dit Leen deeden stellen ten naam van den Heer Burgemeester *Hendrik Thibaut*, naar wiens afsterven dat verheven wierd ten name van den Heer *Henri Godin*, volgens den verlydbrief dato 16 April 1668.

Deze Heerlykheid bleef niet langer een eigendom der Stad Middelburg dan tot den Jaare 1679. wanneer die van wegen evengem: Stad verkogt wierd aan den Heer *Willem Le Sage*, representerende den Eerste Edele in den Graaflykheids Rekenkamer, voor eene somme

van

van £ 10556 : vls. te betalen in Obligatien ten laste der Leenbank dier Stad.

By overlyden van laatstgem: Heer is die Ao. 1721. verheven op naam van deszelfs Weduwe Vrouwe *Agnis de Vroe*, als zyne Erfgename ex Testamento, en volgens daar van verkregene Octroy.

Wanneer eerstgem: Vrouwe deze Weereld verliet, is op 19 April 1727. volgens derzelver Testamentaire Dispositie en bekomen Octroy, twee derden dezer Heerlykheid verheven op naam van Joncheer *Joan Gualtherus van der Poort*, en een derde ten name van die zynen Broeder Joncheer *Evert van der Poort*.

Tot dat op 8 Maart 1755. den zelven Heer *Evert van der Poort*, Raad in den Hove van Vlaanderen, zyne een derde voorsz: heeft gecedeert en getransporteert aan zyn Wel Ed: voorgemelde Broeder, den Heer *Johan Gualtherus van der Poort*, dies tyds Burgemeester en Raad der Stad Middelburg, die nog op heden eigenaar en bezitter daar van is, en op den 19 April 1766. op deszelfs verzoek by opene Brief van Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeeland, dezelve van een *kwaad* tot een *goed* Leen is verklaard, onder betaaling van 10 stuivers voor ieder gemet Ambagts, ten

ten profyte der Graaflykheid, het geen beliep £ 215 : 6 : — vls. conform Placcaat der Heeren Staaten dezer Provincie dato 21 October 1653.

Het Dorp van Oostkapel is een van de aanzienlykste in geheel Walcheren, en munt boven alle uit in onderhoud van ſtraaten en wat meer tot het Ambacht behoord. De Prachtige Lustplaats daar tegen gelegen, het gewoone verblyf van den Ambachtsheer, is door de Heer Willem Le Sage gebouwd ter zelver plaats waar voortyds de Pastory zig bevond: dit huis zoo wel als het Dorp is zeer wel afgebeeld in de Plaat by Smallegange pag. 667. daar van te vinden; welk nog zelfs in dezen tyd voor een goede afteekening kan doorgaan: men vind een andere afbeelding in het verheerlykt Nederland of Kabinet van hedendaagſche gezigten 5 D. Plaat 33 en 34. eene Brouwery meer dan anderhalve Eeuw geleden hier gesticht, blyft steeds eene voordeelig bedryf. Onder dit Ambagt is in vroeger tyden te weten Ao. 1526. nog een bewoonde buurt geweest *Rycke-daane* genaamd, waarſchynlyk aan of tegen de Duynen gelegen, welker opgezetenen ter Molen en te rechte gingen te Oostkapelle, en dienden den Abt van Middelburg als Ambachtsheer met wagen en Paarden, volgens eene Depositie van vyftien persoonen, die dit alles voor Schepenen aldaar hebben beleden

onder solemnelen Eede, van dato 18 April 1526. nog in originali onder tegenwoordige Heere berustende. Wanneer deze buurt is weg geraakt, is geen bewys van, mogelyk in de algemeene verwoesting die het platte Land van Walcheren Ao. 1572 tot 1574. trof, zy moet al aanmerkelyk geweest zyn, om dat evengemelde verklaring ook inhoud, *dat wel negen a tien huizen daar meer hadden gestaan als 'er doen stonden.*

De Kerk daar dit Dorp mede voorzien is, of schoon van middelmatige groote, kan niet gezegt worden van de minst aanzienlykste van Walcheren te zyn, hoe haaren staat en aanzien was voor de Nederlandsche troubles, is eer te gissen dan te bepalen. Men denke die in praal en uiterlykheid boven veel andere zal uitgesteeken hebben, aangezien zy een eigendom der Abdye van Middelburg was, en den Prelaat die des zomers op Westhoven verblyf hield, hier zyn godsdienst geoefend en die aan geen uit- en inwendige cieraden heeft laten ontbreken. De kostery die ter begeeving van den Graaf stond, wierd door Hertog Albert Ao. 1358. aan eenen anderen gegeeven, vermits de Koster zich tegen den Graaf gewapend hadt (*m*), welke kostery denzelven Hertog Al-

(*m*) Mieris Charterb. 3 D. p. 69.

Albert aan den Abt en 't Convent van 't Vrouwenklooster te Middelburg geschonken heeft Ao. 1379 (*n*). Aan welke Bescherm-Heilig deze Kerk toegewyd was, vinde ik nergens aangeteekend, maar wel dat zy door Religeussen der Middelburgse Abdye bediend wierd. *Johannis ab Olmen* was hier Vice Pastor Ao. 1561. wanneer *Nicolaas de Castro* als eerste Bisschop van Middelburg wierd voorgesteld (*o*).

Den dikken en zwaren tooren (welke den Zeevarende tot een gewis Baken dient) zeker het eenigste overblyffel van het oude gebouw, bewyst genoeg dat de Kerk eertyds grooter was dan die nu gezien word: zy zal mede in de algemeene ramp des eilands, en in de woede des krygs in kolen zyn gelegt, het komt my voor dat het eerste kerkgebouw naar de hervorming, van hout was, dat al voor of omtrent *Ao. 1579.* moet zyn geweest (*p*) wyl de gemeente van Oostkapel doen al onder het Classis van Walcheren was ingelyft: dat zy van hout was schynd daar uit te blyken, wyl Schout en Schepenen by requeste aan de Regee-

(*n*) Mieris Charterb. p. 358.

(*o*) Aanstelling van den eersten Bisschop van Middelburg p. 10.

(*p*) Uit aanteekening van den Heer Casparus de Mol, Predikant dezer Gemeinte.

geering van Vere te kennen gaven, dat *huerluyder Kercke — metten grooten ſtorm en de Tempeest van de winde ganſelyck ende 't eenemael omegewaeyt ende gevallen es.* Het geen niet wel van een ſteene gebouw te begrypen is, welk Request zonder jaartal of datum, is niet juist te bepalen wanneer gedient heeft, maar zeker voor den jaare 1585. wanneer van wegens de Regeering van Vere is aanbeſteed *zekere Metſerwerk, te ſtrycken, witten, ende met pannen te Decken aan de Kercke tot Oostcappel*, in welk beſtek gezegd word de zydmuuren lang te moeten zyn 24 voeten en wyd van binnen 19 voet, dat waarlyk van een gering aanzien moet zyn geweest, het geen dan gelegendheid gaf, dat niet lange daar naar Schout en Schepenen zig andermaal aan hunne Ambachtsheeren de Regeerders van Vere by Requeste vervoegden, en daar in zig onder anderen dus laten hooren: *dat wy voorſaackt ſyn te kenen te gheuen — de groote onbequaeheyt, der plaatſe die wy yegenwoordich hebben om te predicken ē Leeren Godes woort — Duer dien het huyſeken daer men predickt al veele te cleyne is. Supplieren ē bidden dat uwer eerwaerdighe ſoude willen belieuen daer op rypel te letten, ē met christel ē broederl yver ē liefde te aenziene ē ons duer dien te guenen ē doen maken een Kercke naer ons behouft* enz. hier op ſchynd dat al voor

Ao.

Ao. 1592. in voorzien is geweest, wyl men op dat jaar een nader verzoekschrift vind ingeleverd, waar in de Wet en Kerkenraad zig bedanken dat haare Kerk van nieuws is opgebouwd, dan zig beklagen, *dat men metten soberen clanck van de belle ofte cloxken hangende in den torre van voorn Kercke nyet can gewaerschouwen nochte conuoceren tot het gehoir van Sondaechsche predicatie, jae dat meer alsoo geen huerwerck t'zedert de voorleden troubels binnen de voorsz ambochtsheerl geweest is — hebben de voorn supplten goet gevonden uwe E. hier van te verwittigen ende aduerterene als van debuoirs wege verplicht synde haerl recours in dese ende gelycke zaeken tot uwer E. te nemen, Biddende zelue gelieue de hant te houdene, dat de saeke voorscreue mogen gevoirdert worden, dwelck nyet alleenel redunderen zal tot voirderinge van den dienst Gods wesende het principaalste Nemaer oock tot wel gevallen van alle de Ingesetene uwes voorsz Ambochtsheerl.*

Op welk bezwaar der Parochianen indiervoegen schynd voorzien te zyn geworden, dat uit eene schatting of omslag op deze gemeente gelegt, de onkosten van een behoorlyke Kerkklok is gevonden, wyl den Secretaris *Adolph Canin* by Request op 16 Maart 1598. aan de Regeering van Vere verzogt Commisarissen tot het opnemen en sluiten zyner Rekeninge

van der Scattinge by uwer E. geconsenteert tot betaelinge soe wel van de Clocke als andere entcosten gevallen op selue prochie. Welk verzoek terstond wierd ingewilligt.

Die Kerk bleef echter niet bestand om deze gemeente die steeds aangewassen zal wezen te konnen voldoen, waarom die zig tot 's Lands Staaten wenden, en daar by de Regeering van Vere in wierden bygestaan, zoo dat Ao. 1604. hun 25 of £ 30 vls. wierd toegestaan om het dak van de Kerke te beschieten; welke gratuiteit doen niet gevolgd schynd te wezen, om dat op een diergelyk verzoek den 10 Mey 1607. by de Heeren Staten is goedgevonden, dewyl by *eene visitatie by eenige vuyt die van Magistraet der Stede van der Vere, het Kercxken zoo cleyn en onbequaem beuonden is, dat het nyet mogelick is langer aldaer den dienst te connen gedoen.* Den Rentm: *Jan Pieters* Ordonnantie te verleenen ter somme van nog £ 20 vls. boven de voren verhaalde £ 30 vls.

Het is eerst Ao. 1610. geweest wanneer de Kerk zyne tegenwoordige groote en gedaante heeft bekomen, alzoo 's Lands Staten by Resolutie van April deszelven jaars besloten, het vergrooten en uitzetten der Kerke van Oostkappel, ten koste van den Lande te doen besteden. Zynde by eene gelyke en nadere

Re-

Resolutie van 24 January 1614. nog het bestreden van *de versochte reparatie van den Cappe van den Thoren*, en eenig ander zoo *Hout- als Metswerck* toegestaan. t'Zedert is dees Kerk tot heden van 's Lands wegen onderhouden, gelyk nog onlangs ten Jaare 1778 en 1779. merkelyke reparatie aan den toren is gedaan welke ƒ 1330 vls. hebben gekost. Billyk ook, dewyl de goederen welke voortyds hier aan behoorden, en waar uit zy genoegzaam inkomen had, naar de omkeering des Lands, ten behoeve van de gemeene zaak zyn aangeslagen en verkogt.

Dees Kerk heeft van binnen een tamelyk aanzien, pronkende met eenige Wapenschilden van daar in begraven zynde Luiden van qualiteit en geboorten, onder die munten byzonder uit, die van den Heer Mr. Willem Le Sage, in Leven Heer dezer Heerlykheid, van Romerswaal en Lodyke, representerende de eerste Edele in den Rekenkamer dezer Provincie; benevens die zyner Gemalinne Agnes de Vroe. Voorts van den Heer Brigardier *van Welderen*, welke den 23 Augustus 1758. alhier begraven is. Nog vind men 'er de Wapenborden der Heeren *Godin* en *de Haeze*, om van meer andere niet te gewagen.

Een cierlyken gebruineerde Predikstoel en het gestoelte des Ambachtsheers en Vrouwe; zoo wel als twee kopere kroonen die in het

 mid-

midden hangen, benevens de nette geschiktheid der stoelen die alle van eenerley maat zyn, brengen te samen niet weinig toe om dit gebouw een deftig voorkomen te doen hebben. De consistorie of het vertrek alwaar den Kerkenraad, zoo wel als het Collegium qualificatum, en ook by tourbeurten het Classis van Walcheren vergadert, is onder den toren, en ruim genoeg voor dat gebruik, waar uit de dikte en zwaarte des torens af te meten is, die boven waar het spits aanvang neemt, met een wandelgang van steene zarken, en rondsom van eene yzere leuning voorzien is.

Tot het bedienen van des Heeren H: Avondmaal, is deze Kerk met het benoodigde zilver verrykt, als met *vier groote Bekers*, vereêrt door wylen den Heer Johan Godin, in leven Pensionaris der Stad Middelburg, den 13 December 1718. overleden, *drie Schotelen* en *twee zware Kannen*, een geschenk van wylen de Ambachts-vrouwe Agnes de Vroe Ao. 1727. gedaan, waar by men voegen kan een zilver *Doopbekken* Ao. 1744. vereêrd, door wylen *Pieter Huygens*, in leven Breede-geërfde van Walcheren. Het getal der Ledematen tot deze gemeente behoorende, beloopt jegenswoordig ruim 240. welke door eenen Predikant word bedient, die sedert de Hervorming tot heden de volgende zyn geweest.

1. Mr.

1. Mr. *Jan de Pourck* was reeds Ao. 1584. in dienst, en Ao. 1595. nog in leven.
2. Mr. *Tobias de Witte* Ao. 1602.
3. Mr. *Abraham Appart* Ao. 1606.
4. Mr. *Henricus Bootius* of *Bortius*, vinde hem ook *Boot* genaamd Ao. 1614 tot Ao. 1629.
5. Mr. *Cornelis Tenys* of *Tenesius* van Ao. 1629.
6. Mr. *Johannis de Klerk* Ao. 1640.
7. Mr. *Petrus Duyvelaar* Ao. 1642.
8. Mr. *Johannis Meersman* van 20 Augustus 1654. obiit Emeritus.
9. Mr. *Johan de Crane*, bevestigd 2 December 1703. Emeritus geworden 1727.
10. Mr. *Mattheus de Crane*, bevestigd 12 October 1727. beroepen en vertrokken na West-Souburg 1732.
11. Mr. *Daniël Securius*, bevestigd 30 November 1732. beroepen en vertrokken na Tholen 1738.
12. Mr. *Gosuinus Vrolykhert*, bevestigd 18 January 1739. beroepen en vertrokken na Vlissingen 6 November 1740.
13. Mr. *Lambertus Kolf*, bevestigd 5 Maart 1741. vertrokken na Barneveld Ao. 1744. daar naar beroepen te Amersfoort.
14. Mr. *Ewaldus Hollebeek*, bevestigd 25 October 1744. vertrokken na Charlois, van daar te Middelburg beroepen, daar naar

Professor te Groningen en Ao. 1762. te te Leyden.

15. Mr. *Johannis Satink*, bevestigd 1 Mey 1746. en Ao. 1758. hier overleden.

16. Mr. *Casparus de Mol*, beroepen van Liefkenshoek, en bevestigd 10 December 1758.

Onder de voornoemde Leeraren, verdienen twee eenen byzonderen aandagt, namentlyk Mr. Johannis Meetsman en Johan de Crane, de eerste wegens dat hy zyne dienst in deze gemeente tot byna 48 jaren heeft mogen uitrekken; de laatste om dat hy ses zyner opvolgeren in den H: dienst heeft ingezegend.

Het is denkelyk dat deze Parochie al zoo vroeg als anderen in Walcheren, van een gerecht is voorzien geweest, aangezien men reeds in eenen brief, waar by Willem Rape van Oostcaple al zyn Ambacht in Oostkapellen aan den Abt en 't Vrouwenklooster van Middelburg overdroeg, van Ao. 1356. *Bouden Jans Zone*, *Meester Pieter van Clappere* en *Pieterze Willem Spoulus Sone*, *Ceurschepenen* deezer Heerlykheid, vind genoemd. Daar al vroeger en wel ten jare 1273. in eenen brief van Grave Floris de 5. den voorgemelden Abt en Convent vergund word in hun Rechtsgebied alhier eenen *Schout* aan te stellen.

Dan

Dan hoe vroeg men de instelling van Schout en Schepenen hier of elders ten platten lande zoeken mag, vertrouwe ik men geen bewyzen van Schepenen in eenig Ambacht (uitgezondert de groote en smalle steden) aantreffen zal voor den jare 1256. om dat het my toeschynd die by de keure door *Floris Voogd van Holland*, den 28 October van evengemelde jaar gegeven, eerst zyn geordonneert, en den Graaf zelve de aanstelling daar van aan zig behielt; dan hoe lange zulks stand hieldt, en wanneer de Ambachtsheeren recht verkregen Schepenen te kiezen, is my niet voorgekomen.

Men zal reeds opgemerkt hebben, dat de eerste Schepenen waar van men in deze Heerlykheid gewaagd vind *Ceur-Schepenen* zyn genoemd: Eene benaming die hun niet alleen hier, maar ook in andere Ambagten zal gegeven wezen, van de hier voor vermelde keur van Floris Momber, waar by zy geordonneert waren, en volgens welke zy het recht mogten uitoeffenen.

Hoedanig de Abten van Middelburg hier, tot aan de Troubles het gerecht hebben aangesteld, 't zy of zy dat jaarlyks veranderden, dan alleen by overlyden van een der Wethouderen die zyn plaats door eenen andere vervulden, of uit hoe veel Schepenen deze Rechtbank doen bestond, blykt nergens: de ver-

woes-

woesting van het platte Land waar van te meermalen is gesproken, zal de oudste bescheiden en Registers dezer Parochie, verslonde hebben.

Naar de omkeering des Lands en by den aanvang der Staats-Regeering, wanneer Walcheren in 't algemeen ontvolkt en als woest was, heeft deze Heerlykheid, eenigen tyd zonder eigen gerecht geweest, en de Lands-Vierschaar te Vere opgeregt, vervulde die plaats, tot dat naar den jare 1575. de Regeering van Vere, ook aan die van Oostkapelle vergunde een Collegie van Schout en Keur-Schepenen te hebben, op zekere voorwaarden, by een nadere gelegenheid breedvoeriger te melden.

Wanneer deze Heerlykheid van wegen de stad Vere wierd verkogt, was het ook onder anderen dat den kooper zoude hebben het recht om Schout, Schepenen en Secretaris aan te stellen, het welk nog door den Ambachtsheer onderhouden, en de Wet hier jaarlyks door denzelven vernieuwd, of in hunnen dienst gecontinueerd word naar welgevallen; bestaande thans in een Schout, zeven Schepenen, en een Secretaris, die te gelyk Venduemeester is, welk Collegie door eene Bode word bedient, die alle gehouden zyn zich te gedragen naar een Ordonnantie door wylen de

Heer

Heer Willem Le Sage gearresteert, en by den tegenwoordigen Ambachtsheer vermeerdert en nader bekrachtigd, zynde door den druk gemeen gemaakt. Zie hier welke persoonen het Schouts-Ampt naar de omkeering van het Landsbestier tot heden bekleed hebben:

Mattheus Cornelissen, die Castelein op Westhoven was, diende tot Anno 1573. en waarschynlyk is dit de laatste geweest door de Abten aangesteld.

Balten Symoensen, tot . . . . 1577.

Jan Baltens, vertrok met 'er woon na Middelburg . . . . 1587.

Arnout Claassen, aangesteld 1 Febr. 1588. wierd van zynen dienst ontzet . 1591.

Bastiaan Cornelissen, was ook Schepen 1594. dan deze zal als oudste Schepen het Schoutschap alleen waargenomen hebben, zonder effective die qualiteit te bezitten: althans vinde, dat in plaats van den gedeporteerden Aarnout Claassen, den 11 April 1592. is aangesteld *Cornelis Baltensz. Perduyn*, die den 20 April van het zelve Jaar zynen Eed presteerde, bleef tot . . 1616.

Leunis Cornelissen Huyse, om zyn hoogen ouderdom en Indispositie op zyn verzoek gedemitteert, en in zyn plaats op den 24 January 1628. aangesteld zyn Zoon.

Cor-

Cornelis Launissen Huyse, tot . . 1644.
Willem Jan Stevense, tot . . . 1653.
Jan de Vos.
Job Hugense, tot . . . 1660.
Jan de Vos, tot . . . 1666.
Isak Hoy . . . . . 1667.
Cornelis Teerlink, tot . . . 1670.
Adriaan Leeris, tot . . . 1680.
Jacob de Moor, tot . . . . 1690.
Salomon Adriaanse, tot . . . 1694.
Jacob de Moor.
Jacob Leliaart.
Adriaan Willemse Wondergem.
Jacobus Kaats.
Cornelis Willemse Wondergem.
Adriaan Wittewronge, overleden . 1780.
Jan Coppoolsen, aangesteld Pinxteren . 1781.

Ik vinde dat het Ampt van Secretaris en Vendue-meester te Oostkapelle, van tyd tot tyd bekleed is, door

Francois de Brune.
Mels Jans.
Adolf Cattin, is al van Ao. 1576. tot 1623.
Cornelis de Roo, is Ao. 1635. op zyn verzoek gedemitteert.
Matthys Crynsen, tot . . . 1647.
Joris Brest, als Clercq tot . . 1649.
Cornelis Golyat, tot . . . 1656.
Johannis Vincentius, tot . . . 1658.

Wil-

Willem Wilhelmy, tot . . . . 1661.
Maximiliaan van Wanbeke, tot . . 1680.
Laurens Grauwert.
Willem Grauwert.
Hendrik Franke: en
Johannis Holle, die nog in actueelen dienst is.

Het Wapen-schild waar mede dit Gerecht hunne acten en brieven van ouds bezegelde, bestond uit *twee goude Balken op een blaauw veld*, even als het by Smallegange in de Wapen-kaart der Heerlykheden Bewesten-Schelde staat uitgebeeld; men wil dat een ander Schild, bestaande in een kerk welke van de Ooster-zon beschenen word, en dus sprekende, het echte Wapen van Oostkapelle zy. Dit is zeker dat in wylen den Heer Willem Le Sage zyn Wapen-schild, het op die wyze te vinden was, welk van die het oorspronkelyke zy, en met het meeste recht gevoerd, laat ik anderen over.

Voorgemelde Rechtbank heeft alleen Civiele Jurisdictie, terwyl het Hooge Rechtsgebied over deze Heerlykheid aan de Magistraat van Vere behoordt, op wien ook beroep valt, van vonnissen by dit Gerecht gewezen.

Een der Opgezetenen van deze Parochie heeft op aanstelling der Regeering van Vere, Zitting in het Collegie der Land-Vierschaar binnen gem: Stad, beide gemelde prærogativen der stad Vere over deze Heerlykheid, spruiten uit

uit de bekende verdeeling des platten Lands van Walcheren, door Prinse Willem van Orange Hooger Memorie, Ao. 1574. gedaan, waar by dit Ambagt onder het Resfort dier Stad gevallen is.

Het Kerklyk beftier, word buiten den Predikant, door eenen Kerken-raad van vier Ouderlingen en even zoo veel Diaconen waargenomen. Wanneer het Predik-ambt vervuld, of een dubbel getal voor de afgaande Ouderlingen of Diaconen moet gekooren worden, gefchied zulks in een *Collegium qualificatum*, dat buiten den Ambachtsheer of zyne Gemachtigde, en de Leden des Kerkenraad, nog beftaat uit een afgezondene der Regeering van Vere: Terwyl de effective verkiezing van Ouderlingen en Diaconen berust by alle de mans Ledematen, die daar toe op een beftemde dag in de Kerk genoodigt worden: Een Recht welk ik meene dat op alle Dorpen binnen dit Eiland, en ook te Vere plaats heeft.

Dat de Veerfe Regeering hier als de Hooge Jurisdictie hebbende, of gelyk men veeltyds zegt *Hals-Heeren* zynde, by 't beroepen, aannemen ende afzetten van Predikanten een Heer uit hun midden herwaarts zenden, fteund voornamentlyk op het 4de Articul der Kerken-Ordening van den Jaare 1591. en wanneer hier over verfchil ontftaan was, en een volkomen

Rechts-

Rechtsgeding had uitgemaakt, by fententie van den Hove Provintiaal den 27 Juny 1642. ten voordeele der Regeering van meergemelde Stad is uitgewezen.

De Administratie der Arme goederen gefchied hier, gelyk ook voortyds, door Diaconen en twee Armmeesters by den Heer gekoren, welke jaarlyks ten overftaan van de Wet en Kerkenraad, van hunne handelinge Rekening en bewys doen.

Met regt zegt den Schryver van den Tegenwoordige Staat van Zeeland, 2. D. p. 245. *Geen Heerlykheid in gantsch Walcheren is met zoo vele deftige Heeren Lusthoven voorzien als deze.* Onder die munten bizonder uit *Westhoven*, *Rynburg*, *Duinbeek*, *Duinhove*, *'t Huis ten Duine Duinhelm*, *Overduin*, *Hoog-Duin*, *Duinvliet*, *het Huis ter Mae*, *Burgvliet*, en verfcheide reeds gedemoileerde, *Berkenbos* en *Middenhof*. Wat Westhoven en Duinbeek betreft, waren oudtyds Ridder Hofsteden, en het laatfte eene Hooge Heerlykheid, daarom zal eene bizondere befchryving daar van het vyfde ftukje van dit werk uitmaken. Duinhove hield men oudtyds voor het uiterfte der Heerlykheid van Vere, alzoo die haar uitgeftrektheid bepaald wierd tusfchen *Dune Hovede ende die Lemmele*. Wanneer laatstgemelde Hofstede, naar de overgang der Lands Regeering van Spaansch

 tot

tot Staats, onder de aangeslage geestelyke goederen behoorden en verkogt wierd, is daar van de eerste eigenaar geweest dien bekende vrome Patriot Captein *Jacob Symonsſz Ryck*, dan die dezelve op 16 Juny 1581. reeds cedeerde en overdroeg aan Captein *Pieter de Coster* filius Joos van Ghendt, wanneer ik dit goed *Duynhoo* vinde gespeld. De meeste dier Lustplaatsen palen tegen de Duinen aan, van daar, dat veele hun benaming daar van ontleend hebben.

Een zoogenaamde Parochie Accyns op Wyn en Bier, om daar uit de kosten te vinden die tot verscheide Dorpswerken benoodigt zyn, word hier als in meer andere Heerlykheden geheven. Het oudste bescheid welk my daar van voorgekomen zy, is dat Schout en Schepenen by Resolutie van 's Lands Staten van 21 Augustus 1598. zulks is toegestaan op dien zelven voet, en voor even zoo langen tyd als het zelve aan die van *Coudekercke* was vergund, mits betalende den Xe penning tot profyte der Graaflykheid.

Wat het getal der Huizen betreft zoo binnen als buiten het Dorp, nu en in vroeger tyd te vinden: is my gebleken, dat Ao. 1597. in het Cohier van den Dobbelen Honderften Penning waren aangeslagen, binnen het Dorp 34 Huizen, en buiten het Dorp, daar onder

West-

Westhoven en Rhynsburg, 65. behalven nog 4 nieuw gebouwde. Welk Cohier Ao. 1598.

beliep in geld . . .	£ 82 : 2 : 8.
Daar af ging voor Collecte Loon	£ 4 : 2 : 8.
Reste	£ 78 : 0 : 0.
Waar van geaffecteert wierd tot behouff van den Oorlog.	£ 68 : 0 : 0.
Wanneer ten behoeve van de Prochie overbleef . . .	£ : 10 : 0 : 0.

Ao. 1607. wanneer van den dobbelen Honderste Penning op de Huizen, een nieuw Cohier door de Magistraat van Vere, wierd opgesteld, waaren daar in 121. Huizen binnen deze Parochie vermeld, of schoon de tauxatie daar van niet meer beliep dan £ 77 : 17 : 4. waar van zuiver, naar aftrek van 't geen de Prochie daar van genoot, tot proffyt van het Land wierd verantwoord £ 67 : 17 : 4.

Ao. 1642. vinde ik nog het zelve getal Huizen aangeteekend, als binnen den Dorpe 41. en buiten 79. Het schynd dat laatstgem: Cohier stand hieldt, want vinde dat Ao. 1670. de Huisschatting hier geheven nog beliep £ 68 vls. Van later tyd is my geen berichts van 't een of ander toegekomen, of schoon ik het vast stelle, dat het getal der wooningen niet vermindert maar veel eer toegenomen zal wezen. De Huizen binnen het Dorp, zoo

 niet

niet alle, zeker de meeste, ſtaan op 's Heeren Vroone, en zyn uit dien hoofde den Ambachtsheer Grond-chyns verſchuldigt. Wanneer de ſtad Vere deze Heerlykheid verkogt, bedroeg die chyns aan huizen binnen den Dorpe ten getale van 38 . . ƒ 11: 4: 2.
en van drie huizen ſtaande op 's Heeren Vroone buiten den Dorp . . . . — : 14: 6.

ſamen . ƒ 11: 18: 8.

Een Heerlykheid zoo uitgeſtrekt en bewoond, is zeker al vroeg van een Molen voorzien geweest, dan die deelde in de rampen die het platte Land Ao. 1572. troffen, zy brandent af, en de gemeente die meest verſtrooid was, zal daar zoo veel ondienst als anders wel, by geleden hebben, dan zoo dra kwam dezen oord tot geene rust en de inwoonderen namen toe bemerkte men het ongerief van op andere Plaatzen zyn graan te laten malen. Dit bewoog Vrouwe *Helena Cormaillon*, huisvrouw van den Heer *Junius* voortyds Gouverneur van Vere om in Mey 1577. zig by Requeste aan de Heeren *Gouverneurs en de gedeputeerde Raden om Zeelant*, te vervoegen en verzogt eenen Molen alhier te mogen oprigten, en daar too het Recht van den wint op eene Jaarlykſche chyns te hebben. Gem: Heeren Gouver-

verneurs en Raden waaren de suppliante om *de vele en goede diensten by haeren man aen de gemeyne zaecke bewesen*, zeer genegen hier op gunstig te zyn, dan renvoyeerde haar aan den Prince Stadhouder, die daar even zoo op dagt, en by Apostille van 27 Juny 1577. voorn: Vrouwe haar verzoek toestond, mits accordeerende over de Jaarlyksche chyns, die door voorgem: Gouverneur en Raden gesteld wierd op *zes achtendeele leuerbare tarwe 't sjaers*, volgens appoinctement van 16 July des evengemelde Jaars. Dus bekwam Oostkapelle op nieuws een Molen, dan wanneer Ao. 1580. de Regeering van Vere hier Ambachtsheeren wierden, misten die een van de Heerlyke Rechten, namentlyk de *Maalderye*, waarom zy terstond bedacht waren den Molen by voorgem: Vrouwe gesticht, by koop zich eigen te maken, en gaven daar toe by Missive van 7 Maart 1582. Authorisatie aan hunnen medebroeder in wette gecommitteert ter Vergadering der Generale Staten te Antwerpen, *Pieter Reygersberch*, om deswegen met den Heer Junius te handelen, en ingevalle die tot geen accoort te brengen was, wilden zy een tweeden Molen doen oprechten, het is te denken de Heer Junius tot geen verkoop te bewegen was; dewyl dezelve Molen aan de Ambachtsheerlykheid eerst Ao. 1598. by koop van Dr.

Josephus Michaeli gekomen is, dan dees en geen der opgezetenen, onderstonden hun granen elders ter Molen te zenden, hier tegens deedt de Magistraat van Vere op 21 January 1608. eene scherpe keur afkondigen, die waarschynlyk dit kwaad gestuyt heeft, tot dat in den Jaare 1618. de bewoonders van Rhynsburg, doen genaamd het *Roode Hoff*, en in vroeger tyd het *zwarte Muenicken Huus* daar tegens overtraden, over welk verschil nog de informatien voor handen zyn, zonder dat den uitslag van dien nu bekend is.

Deze Molen, heeft de laatste zeven Jaaren dat de Stad Veere hier Ambachtsheeren waren, door den anderen in pacht gegolden £ 94 : 19 : 9 vls.

Wat de volkrykheid voor de Nederlandsche troubles betreft, daar van is meer te gissen als te bewyzen; wanneer Ao. 1622. volgens Placcaat der Heeren Staaten boven de 1000 Penning van ieders bezitting, ook een hoofdgeld wierd geheven op alle Persoonen (niet levende van den Armen) oud wezende 20 Jaar en daar boven, gelyk mede van kinderen bestorven zynde van Vader of Moeder en gegoedt tot 2000 guldens, wierden van deze Parochie op dat Cohier gebragt 281. Persoonen, en Ao. 1748. als alle Persoonen van wat ouderdom of sexe wierden opgenomen ter betaling

taling van den 50 Penning of Liberale gift zyn onder deze Heerlykheid bevonden te wezen 532 menſchen: het laatſte deswegen voorgekomen, is, dat Ao. 1771 hier bevonden zoude zyn 451 Perſoonen boven de 12 Jaren oud.

Nog ſtaat aan te merken, dat dit Ambacht wel ter lengte van 1200 Roeden Rynlands, ten Noorden met Duinen is bezoomd, die haar voor het woeden der Noord-Zee beveiligt. Wy hebben reeds in ons tweede Stukje pag. 28 en 29. aangemerkt, dat men niet gelooft hier over vyf Eeuwen Duinen waaren, en dezen oord zoo wel als de Vrouwen Polder met eenen Dyck tegen de ſtroom was voorzien: het bewys daar bygebragt herhalen wy niet, maar voegen daar by, dat in zekere verklaring rakende eene gewezene buurt *Rykedane*, hier vooren pag. 113. aangehaald, ook gewag word gemaakt van een *Gors-Polder*, is hier een Polder geweest van gemelde naam, waar kan die gezogt worden, als daar tegenwoordig de Duinen zig bevinden? en worde onze ſtelling des aangaande niet meer en meer bevestigd?

Zoo uitgeſtrekt dit Ambacht met Duinen is bezoomd, behooren dezelve dog alle niet daar aan, maar omtrent 600 Roeden lengte beginnende van 't ſcheid van Domburg; deze Duinen wierden eertyts des *Abts-Duinen* en wan-

heer de Stad Vere hier Heer was het *Stads Duynken* genaamd: het is een gevolg der Heerlykheid, en met dezelve door Vere, zoo wel als naderhand door Middelburg verkogt.

Het vrucht gebruik dezer Duinen bestond voortyds in de Konynenjagt, de Stad Vere geduurende haar Heerschappy pleegt die te verpachten, voor £ 30 : vls. 't 's jaars, boven en behalven een levering van veertien koppelen Konynen. Dan de tegenwoordige Ambagtsheer vond goed op 31 January 1778. met de Heeren Mrs. *Johan Adriaan van de Perre* Heer van Nieuwerwe, Welzinge en Everswaard, representerende den Eerste *Edele* van Zeeland, voor zig zelfs als Eigenaar van het Bosch *Loverendaal*, en als in huwlyk hebbende Vrouwe *Jacoba van den Brande*, Eigenaresse van het Kasteel en Leen van *Westhoven*; *Paulus Eduwaldus van de Perre*, Heer van de vierbannen van Duyveland, Ordinaris Raad in den Edelen Hove van Vlaanderen, als Eigenaar van de Buitenplaats *Duinvliet*, met de daar aan behoorende Plantagie van de gewezen Buitenplaats *Hoogduin*; *Gerard Francois Meynders* mede Raad in den Ed: Hove van Vlaanderen, als Eigenaar van de Buitenplaats *Berkenbos*; *Willem Thibaut* Heer van Aagtekerke, Secretaris van het Edele Mog: Collegie ter Admiraliteit in Zeeland, als Eigenaar van de Buitenplaats *'t Huis ten Duine*,

voor

voor den Notaris Steven Marcus vander Heyde Sinclair te Middelburg en getuigen by accoort, deze Duinen aan voorgemelde Heeren in Eeuwige Erfpagt uit te geeven voor eene Chyns van *f* 100 's jaars, verschynende op vasten avond; naar inhoude van welke contract den Ambachtsheer het Konyn daar heeft doen uitroeijen, en de populatie daar van doet beletten, om de Plantagien en Landeryen daar tegen gelegen voor alle schade die anders daar door geleden wierd te bevryden, reserveerde daar by wel expresselyk het privative recht van Jagt, dan vergunde de Erfpagters tot eige koste en profyt in deze Duinen te planten ofte pooten naar goedvinden, mits ieders geplante niet verder als voor zyn eige land strekte.

Het laatste wat men dit Ambagt betreffende weet te melden, is, dat het by de bekende verdeeling van Walcheren in vier Dykgraafschappen, onder dat der *vyf Ambagten* behoord, en het ter loosing zyner wateren door een *Watergang* en zoogenaamde *Sprinke* doorsneden word; ook maakt eene wel onderhoudene Zand-weg, den toegang naar en van Domburg, voorts tot het Dorp Serooskerke en van daar langs een straatweg tot Middelburg, ten allen tyden bruikbaar en gemakkelyk.

Ge-

Gelukkig volk dat in zoo aangenamen Oord, onder een zagt bestier, hier alles geniet wat Zee, Vee en Veld opleveren kan, lang moogt gy daar van geruste bezitters blyven!

AANHANGZEL
TOT DE
HEERLYKHEID
VAN
OOSTKAPELLE
IN
WALCHEREN.

Een zoo welvaarend Dorp verdiende wel eenigzints nader bekend te worden, dan men in ſtaat was, door eene beſchryving te doen, waarom de Drukker dagt het zynen Lezeren niet zoude mishagen, daar van een gezicht, door den kunſtigen Teekenaar Meertens te doen vervaardigen, dat door den niet min bekenden Heer Braſſer in koper gebragt, hier in 't licht verſchynd. De Edele Ambachtsheer heeft, om dit te bevorderen, de helft der kosten gelieve te dragen. Men achte niet vreemd, in deze Kunstplaat, die het Dorp van binnen, met de Kerk, en het aanzienlyk Landhuis van den Ambachtsheer, meerendeels

doet kennen, Krygsofficieren en Soldaten geschetst te vinden; daar Oostkapelle in dezen Oorlog, een hoofdpost is, waar een detachement Militie gelegerd, van welke wagten na de nabuurige Batteryen aan de ſtranden, worden afgezonden, tot derzelver bewaaring.

Eenige byzonderheden, deze Heerlykheid betreffende, waaren by het uitgeeven haarer beſchryving, of overgeſlagen, of de berichten daar van te laat ter hand gekomen. Dat deswegen de eerſte aanmerking verdient, is, dat Oostkappelle zoo wel, als verre het meerendeel des platten Lands van Walcheren, voor de Erectie der Republicq, onder de hooge Jurisdictie van den Hoog Bailliuw Bewester-Schelde ſorteerde, zoo, dat alle criminele misdaaden hier berecht wierden voor Heeren Burgemeesters en Schepenen van Middelburg als 's Graaven Mannen: tot dat de bekende verdeeling, door den Prinſe van Orange A°. 1574 gedaan, dit Ambacht onder het hoog Reſſort der ſtad Vere heeft gebragt.

Verder is my voorgekomen de originele *Ordonnantie gemaeckt by Burgmrs ende Schepenen der ſtede van der Vere als Ambachts-Heeren der prochie van Oostcappel, op t ſtuck van de peste die men noemt de contagieuſe zieckte. op ten xvij^e^ Meije xvj^c^. viere.* waar van op p. 109 gewag is gemaakt. Dezelve beſtaat uit 8 Articulen, houdende

dende hoofdzakelyk, dat het huis, waar in eenig persoon aan de Pest gestorven was, terstond moest gesloten worden, en blyven den tyd van zes weken. Dat de overgeblevene in zulk huis van dat overlyden moesten kennis geven aan de naaste gebuuren. Dat zulke Lyken niet mogten begraaven worden dan by nagte: En niet voor dat die by den gezworen Pest-meester gevisiteerd waaren. Dat niemandt eenige vreemdelingen, besmet wezende met die ziekte, mogt logeeren: ook geen linwaat, kleederen of huisraad uit eenige besmette huizen innemen of ontfangen. Dat niemandt eenig goet uit besmette huizen mogt parten of deelen binnen twee maanden, na dat de leste aan de contagieuse ziekte gestorven was. Dat geen vuilnis hoe genaamd op de straat mogt geworpen worden, maar moest gedolven worden binnen de Erven van ieders huis of buiten de Jurisdictie en wel by nagte. Dat geen varkens mogten losloopen, maar opgesloten moesten gehouden worden: alles op zekere boeten daar by vervat. Zonder dat men aangeteekend vind, of die geesfel voor 't menschelyk geslacht hier *al* of *geen* verwoesting heeft aangeregt.

Het was ten jaare 1632, en wel den 28 April, dat de Regeering van Vere aan den Schout dezer Heerlykheid Last zonden „ dat niemandt

 „ hem

„ hem vervoordre fonder Hun expres consent
„ zyne heyninge verder te ftellen dan tot den
„ oppercant van de oude 's heeren Vroone
„ (liggende tusschen den boomgaart van de
„ erffgenamen van wylen Sr. Nicolaes Pelle-
„ tiers ende de erven van de huysen aan de
„ zuytzyde van den Dorpe) Mitsgaders dat hy
„ Schoutet de bewoonders van de huysen wel-
„ kers erven zyn ftreckende tot aan de voorsz.
„ oude Vroone zal doen inhiberen ende ver-
„ bieden eenighe charoinghen misch ofte ander
„ vuylicheyt te werpen in de zelve Vroone,
„ noch oock eenige fecreten — ofte verckens-
„ coten daer op te doen ftellen enz. alles op zekere boeten daar tegen gefteld: Een blyk dat de Regeering van voorgemelde Stad, zoo lange zy hier Ambachtsheeren waaren, niet hebben opgehouden, voor het welzyn van dit Hun Domein de vereischte zorge te hebben.

Wanneer de ftad Vere zig door zwaare grondbraaken en diep verval genoodzaakt vond, dit Ambacht te verkoopen, schynd te Regeering aldaar in denkbeeld te zyn geweest, zonder hooger toelating hier toe niet te moogen koomen, waarom op 27 July 1633 befłooten
„ te versoucken van de Ed: Mo: Heeren Stae-
„ ten van Zeelandt Octrooy, om de Am-
„ bachts Heerlicheyt van Oostcappel met het
„ gevolch van dien te moghen vercoopen. en

zy

zy vreesden mogelyk voor het geen gebeurde, te weten, dat Oostkapel een eigendom mogt worden van dees, of geen, die Machtiger, dan zy, Hun onaangenaamheden konden aandoen; hoe het geweest is: zy besloten ter zelver tyd „ t selve Octroy becommen zynde, dat „ men Zyne Furstelyke Genade (Fredrik Hendrik, Prince van Orange, Marquis van Vere,) „ daer van zoude verwittigen, ende versou„ cken de zelve Ambachts Heerlicheydt voor „ anderen te willen in coope aannemen. Het eerste heeft in zoo verre plaats gehadt, dat de Regeering van Vere, of schoon geen verzoek tot verkooping heeft gedaan, zy echter geen subsidie van 's Lands Staaten tot herstel der grondbraken aan haar Stad gevallen, heeft kunnen bekoomen, voor en al eer zy deze Heerlykheid hadden verkogt, als de Staate Notulen d'Ao. 1637 van 10 en 25 April en van 18 Febr. 1638 breeder uitwyzen; doch blykt niet of Zyne Hoogheid Fredrik Hendrik H. M. voor gemelde aanbod is gedaan, of dat van de hand gewezen heeft.

Het Recht van Jagt is altoos een bron van veel twist geweest, en hoe de Wetten daar op zyn vermeenigvuldigd, heeft men steeds uitvlugten daar op gevonden; men heeft al vroeg gewaand, dat het schieten van Snippen, Lysters, Merlers, als doortrekkende Vogels zynde,

 konde

konde gepleegt worden, zonder tegen der Ambachtsheeren Recht te zondigen; men schynd hier op doorgegaan te zyn, en onder dat voorwendzel, veel kwelling aan den Landzaat te hebben toegebragt, waarom de Regeering der stad Middelburg, hier nog Ambachtsheeren zynde, goedvond by aanschryvens van 9 October 1662 aan den Schout, te gelasten „ den „ inhoude der Placcaten (op de Jagt en Visscheryen) „ stricktelyck te laten opvolgen — „ e alle neesticheyt aen te wenden van de on„ gequalificeerde Schieters, Jagers ende Vis„ schers te vervolgen, achterhalen enz.

Men heeft op p. 134 gezien hoe wel eer getwyffeld schynt of het bekende Huis en Hof Rhynsburg wel onder Oostkapelle en niet veel eer onder Serooskerke behoorde, en hoe de Heeren van Vere absolut de Heerlykheid daar over hebben gemaintineert. Dit verouderd verschil, wilde men leevendig maken, wanneer deze Heerlykheid, naar een eigendom van twee stemmende Steden te zyn geweest, in het bezit van een particulier Heer was geraakt. Altoos wanneer den Heer *Jacob Godin*, eigenaar van Rhynsburg zynde, ten jaare 1693 eenig Houtgewas van die plaats, door den Secretaris van Oostkapelle hadt laten verkoopen, onderstond de Heer Mr. *Abraham Bisschop Fs. Philipp.* als Heer van Serooskerke, gemelde Secretaris

by

by arrest op zyne goederen, deswegen voor de Wet van Middelburg te betrekken, „ ten „ fine hy (Secretaris) Grauwaert de penningen „ van die Vendue geprovenieert ſoude over- „ geven aen den Secretaris en Venduemeester „ van Serooskerke, als vanterende hy Heer „ Bisſchop de voorſcreve Hofſtede Rynsburgh, „ mitsgaders het pretens Ambaght van dien „ naeme onder ſyn Heerlyckheyt van Seroos- „ kercke te gehooren, aldaer den ſtock van „ de Vendue te roeren, en andere Heerlycke „ Reghten te mogen gebruicken.

De Heer Le Sage ſterkte zynen Secretaris tegen zulken aanval, door hem een Acte van Guarant te pasſeeren, waar by gezeide Ambagtsheer dat ontgonne Proces ten zynen pericle nam, en beloofde hem Secretaris daar van te zullen indemniſeren enz., meer is my daar van niet voorgekoomen, maar waarſchynlyk, dat dit ten voordeele van den Heer van Oostkapelle zal beſlegt zyn.

Het laatſte, dat opheldering ſchynd te verdienen, is het woord *Wapentuer*, op p. 100 gebezigd. Ik verſta daar door zulke Edellieden, die geen Ridders ook niet van Ridderlyke Huizen waaren, echter als Vazallen het zy direct van den Graave, of Agterleenmannen van de Vryheeren, gehouden waaren, uit hoofden hunner Leenen, den kryg, by een

op-

opontbod des Adels, te volgen: De Heer *Van Loon*, in zyn *Aloude Regeeringswys van Holland* v. D. p. 261, geeft dat woord op; men had zeker een ander kunnen gebruiken, welk den Lezer min duister voorgekomen was, als, by voorbeeld, *Schilddraagers* of *Schildknechten*, dog de beteekenis had op een uitgekoomen.

EENIGE ZEEUWSCHE OUDHEDEN, UIT ECHTE STUKKEN

OPGEHELDERD EN IN HET LICHT GEBRAGT.

VYFDE STUKJE.

TE MIDDELBURG,
BY WILLEM ABRAHAMS,
MDCCLXXXII.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

HET KASTEEL EN LEEN VAN WESTHOVEN, DE VRYHEERLYKHEID DUYNBEKE, EN HET KLOOSTER ZOETENDAAL IN WALCHEREN.

Westhoven, of Westhoeven, een Kasteel onder de Heerlykheid van Oostkapelle in den Eilande van Walcheren, by *M. van der Houve* bekend onder de *Ridder-hofsteden*, zoo wel als de Kasteelen van *Zouburgh*, *Popkensburgh*, *Nieuwenhoven*, *Duynbeek* en *Sandenburgh* (*a*), is van een onbekenden ouderdom. Het

(*a*) Charter Chron. 1. D. p. 143.

Het is niet onwaarſchynlyk dat Westhoven zoo wel als Duynbeek een grensvesting tegen de invallen der Noormannen is geweest, of wel van die Barbaren zelfs geſticht, om hun veroovering in dit gewest te verzeekeren, en altoos een veilige aftogt te kunnen doen.

Men wil dit Kasteel de *Tempeliers* tot een woonplaats heeft verſtrekt (*b*), en zouden die voor ſtichters daar van doorgaan, dan moet het tusſchen A°. 1118 en 1314 gebouwd wezen, dewyl gemelde tydſtippen, den opkomst- en ondergang dier wellustige Geestelyken aanduiden.

Den naamsoorſprong van Westhoven afteleiden, om dat het in 't westelykſte gedeelte van Walcheren gelegen is, en waarſchynlyk ten westen van het Huis of Heerlykheid des geenen die het gebouwd heeft, door wylen den geleerden W. Te Water uitgedagt (*c*), is niet onaanneemlyk, tot zoo lang een beter licht daar over verſpreid word.

Volgens het getuigenis van wylen den Edelen *Jakob van Grypskerke*, Heer van Grypskerke (*d*), heeft het een eigendom geweest van

(*b*) Gargon Walch. Arc. 1. D. p. 120.
(*c*) Aant: over Westhoven M S.
(*d*) Het Graafſch. v. Zeel. cap. 10. p. 310. M S.

van het geslacht der Heeren van *Borsselen van Brigdamme*; en zoude by een zoen over een doodslag, aan een Abt van Middelburg begaan, gekomen zyn aan de Abten die opvolgers in dien zetel waaren; en welke doodslag gepleegt was door eenen *Boudewyn van Borsselen van Brigdamme*; voor of omtrent A°. 1358 (*e*). Dit is zeker, dat *Willem van der Does*, welke A°. 1398 die waardigheid bekwam, en in 't voorjaar van 1405 schynd overleden te zyn, Eigenaar van dit Kasteel is geweest, en door alle zyne opvolgeren als een Leen is bezeten; gelyk daar van een Verly-brief, door Graaf Willem van Beijeren aan den Abt *Wiggert* Geredyns zoon den 5 July 1405 gegeeven, nog voor handen is (*f*), wordende voorts van een diergelyke Leen-brief gewaagd welke Keizer Karel den V. op 12 Mey 1520 verleende aan zynen Neef *Maximiliaan van Bourgondien* (25e Abt van Middelburg, Zoon van *Boudewyn*, Bastaard van Hertog Philips) om het te bezitten als den vorigen Abt *Pieter van de Kapelle* en deszelfs voorzaten het zelve bezeten hadden: te weten met de jaarlyksche be-

(*e*) W. te Water aant: over Westhoven p. 314. MS.
(*f*) Mieris Charterb. 4. D. p. 19.

belastinge van *een rooden valk en vyf Hollandsche ponden* (g).

Ik moet eenigzints te rug treden. Het koomt my voor, of niet misschien bovengenoemde Abt Willem van der Does, zich tegen zyne nabuuren, of wel den Graave zelfs wat te trots aangesteld heeft, althoos het zy uit wat oorzaak: hy heeft op 7 April 1401
„ dat huys te Westhoven met alle zyn toe-
„ behooren opgedragen aan Willem van
„ Beijeren, van Henegouwen ende van Hol-
„ lant, Grave van Oostervant; die gem: Abt
„ daar weder mede heeft verleyt, te hou-
„ den van hem ende van zyne nacomelingen,
„ hem en de andere Abten die naer den zel-
„ ven comen ende wesen zouden Abten van
„ Middelburgh, tot eenen onversterflyken
„ Erfleen, te verheergewaden alsoe dicke als
„ t versterft met eenen rooden Hauick of
„ viue pond hollands.

Op den zelven 7 April 1401, verklaarde Hertog Willem van Beijeren enz. „ dat alzoo
„ den Abt van Middelburgh Heer Willem
„ van der Does, hem belooft heeft dat huys
„ te Westhoven te houden voor 's Graaven
„ open

(g) Oudh. en Gest. v. Zeel. 1. D. p. 79 en 80.

„ open huys, tot allen tyden als dat noodig
„ wesen mogt, en den Grave zig daar mede
„ zoude mogen behelpen tegen alle die hem
„ hinderen of krenken wilde in zyne Heer-
„ lykheid. Hy den Abt voorsz. en zyne na-
„ komelingen, voor hem en zyne nakome-
„ lingen belooft heeft, dat huys niet onbruy-
„ kig te maken, nog te destrueeren, nog
„ doen doen in geene manieren, maer dat zy
„ dat vrielyk zouden bezitten, als zy 't van
„ hem en zyne nacomelingen te Leen ont-
„ fangen hebben: ook dat hy belooft heeft
„ voor hem en zyne nacomelingen, den Abt
„ die doen was en namaals komen zouden,
„ waer 't saken dat eenig Heer, steden of
„ anders wie sy waeren, dit voorsz huys te
„ onbruyk maekte, of destrueerde, dat zoude
„ hy an huer lyf en goet verhaelen, en zoude
„ die nimmermeer nemen in zyne vriendschap,
„ nog zig mét hun laeten zoenen, voor die
„ tyd, dat zy den Abt en zyn Godshuys dit
„ voorsz huys alsoo goet weder opgemaekt
„ en gelevert hadden, als het was eer zy
„ eenige schade daer aen gedaen hadden, ende
„ zy hem en den Abt voorsz gebetert zouden
„ hebben sulcke breucken ende misdaet als
„ zy daer aen gebreuckt en misdaen mogten
„ hebben" welke beide brieven gegeven zyn

 tot

tot Zierickzee, en te vinden in een *Register van Thienden, Ambachten en andere goederen der Abtdye tot Middelburg* ter Rekenkamer van Zeeland in het Secreetcomptoir Loq. 116 en 117. Uit welke de oorſprong der Leenroerigheid van dit Huis klaar te ontdekken is, en te gelyk dat dit in vroeger tyden een vry Riddermatig goed was, wiens bezitter deswegen geen Hulde aan wie ook, deedt of bewees.

Terwyl zo veel Abten als elkander te Middelburg opvolgden, den eigendom van Westhoven bezaten, verſtrekte het voor een Lustplaats, waar een merkelyk deel des ſomers door die ryke Prelaaten geſleten wierdt, en zy niet ongewoon waaren Vorſten en andere hooge Perſoonaadjen, die Walcheren bezogten, te vergasten, gelyk men Ao. 1500 van Hertog *Philip van Oostenryk*, met zyne Princesſe Vrouwe *Johanna*, en Ao. 1515 van die Hunnen Zoon Hertog *Karel van Oostenryk*, duidelyk aangeteekend vind (*h*). Welke laatſte Vorst Keizer zynde, nog eens Ao. 1540, dit Kasteel met deszelfs hoog bezoek vereerde (*i*), terwyl den Abt van dien tyd Heer *Floris van Schoonhoven*, het zelve zeer heeft verbeeterd,

ge-

(*h*) Reygersb. Chron. 2. D. p. 360 en 364.
(*i*) Ibid. p. 492.

gelyk ook zyn opvolger *Mathias van Heeswyk* niet minder door aanbouwing het vercierde en vergroote (*k*), gelyk mede deedt Heer *Nicolaas de Castro*, die de waardigheid van Bisschop van Middelburg zedert A°. 1562 bekleede, welke ongemeen met deze Plaats was ingenoomen, en zig deswegen in eenen brief wydluftig uitlaat (*l*).

De omwenteling in Kerk- en Land-bestuur die A°. 1572 binnen dit Eiland plaats hadt, dompelde eenslags het platte Land in een jammerpoel van Ellenden, of schoon daar van weinig aangeteekend is, zoo kan men veilig stellen, het plunderen, branden en verwoesten door baldadige krygers, hier tot het overgaan van Middelburg A°. 1574, en dus byna twee volle jaaren geduurt heeft, dat inzonderheid geestelyk Gestichten, als Kerken, Kloosters enz., uit haat tegen de Roomschen, zal getroffen hebben, getuigen zyn hier van zo veel gesloopte Kerken die nimmer herbouwd zyn (*m*). Geen gunstiger lot trof Westhoven, dat A°. 1572 door den bekenden woes-

(*k*)

(*l*) W. Te Water aant. over Westhoven p. 8. M S.

(*m*) Als de Kerken van Zandyk, Schellach, Brigdamme, St. Janskerke, Hogelande, St. Boudinskerke, Welsinge, Nieuwerkerke enz.

woesten yveraar voor 's Princen en gemeene zaak, *Barthold Entes van Menteda*, wierd ingenomen en in brand gesteeken: waarschynlyk hadden de Spanjaarts ten believe des Bisschops 'er bezetting in gelegt, welker verdeediging den toorn van gemelde Bevelhebber ter feller zal aangestoken hebben. Dit Slot zal dan (zo de Heer W. Te Water wel aanmerkt) in zyne muuren, zonder veel binnenhuizinge hebben blyven staan, althoos men twyffelt niet of het heeft zedert veel van zyn luister en groote verlooren, als men zig voorsteld, dat hoe aanzienlyk zelfs in onze dagen, nochtans niet meer dan het agterste gedeelte van dien, daar van overig is (*n*).

Zoo dra was Walcheren niet van de Spaansche Heerschappy ontheeven, of straks wierden de goederen der verbanne en gevluchte Geestelyken, waar die gevonden wierden, ten behoeve der gemeene zaak, en stuur des Oorlogs, door 's Lands Staaten aangeslagen, en op hun bevel, van tyd tot tyd verkogt, gelyk A°. 1579 ook omtrent dit Kasteel geschiede, en met zyne *vervalle huysinge, grachten, boomgarden e bosschen daer aen volgen groot volgende den Overlooper* lxxiij *m.* xliij Rr. verkogt wierdt

(*n*) Tegenw. St. v. Zeel. 2. D. p. 246.

wierdt aan Joncheer *Heinrick Balfour*, Collonel, voor £ 1669 : 7 : - vls (*o*). Men moet hier ter loops aanmerken, dat Krygsbevelhebbers in dees tyden, zulke geestelyke goederen niet zelden, by openbaare veiling kogten, en dus gedeeltelyk aan hun agterwezen geraakten, van soldyen en wapengelden, die zy van den Lande te vorderen hadden, die als doen geenzints prompt konden betaald worden (*p*).

Den Heer Collonel Balfour is niet lang bezitter van Westhoven geweest, dewyl op 10 Mei 1581 voor Keur-Schepenen der Lands-Vierschaar te Vere, compareerde Jonckvrouw *Christina Kant*, Weduwe wylen Joncheer Heinrick Balfour, geassisteert met mr. *Joris Hacket*, Conservateur der Schotse Natie, haaren gecooren Voogt, cedeerende en transporteerende voor haar zelven, en vervangende *Guille Balfour* haaren Zoon, in regten vryen eigendom, tot behouf van Sr. *Wouter Kant* haa-

(*o*) Rek. van mr. *Pieter van den Baarse* Gecomm. van Middelb. totte vercoopinge van de geestelyke Landen M S.

(*p*) Den Collonel *Godart van Zonnevelt* kogt in dier voegen het Klooster van Zoetendaal, en den Gouverneur *Alexander de Haultain*, Rynsburg.

haaren broeder, *de huysinge, hofstede, boomgaard en . . . . van Westhoven mitsgaders diverse partyen Lands in den block daer Westhoven inne staet* (*q*). Dan of deze overdragt geen effect heeft gehadt, en daar tegen belet is gedaan, blykt wel niet, maar schynt iets diergelyks plaats te hebben gehadt, alzoo op 13 Juny 1582 voorgemelde Vrouw Weduwe, en *Duncan Balfour*, als Voogd over Guillelmus Balfour, naargelaten zoon van den Collonel, binnen Edinburgh in Schotland, Procuratie passeerden op Wouter Cant, broeder van voorgemelde Vrouw Weduwe, en *Bartholemeus Balfour*, mede broeder van den Heer Collonel, omme Westhoven te verkoopen en transporteeren (*r*); hoe het hier mede zy, is tot hier toe niet gebleken, maar wel, dat *Pieter de Loyseleur*, Ridder, Heer van Villiers, meest vermaard als Schryver van Prins Willems verantwoording tegens den Ban van Koning Philips, reeds Ao. 1587 Heer van Westhoven is geweest; in welk jaar hy den haat der Lycesterse Regeering op zig geladen hebbende, door bevel van den Engelsche Gouverneur *Rus-*

(*q*) Copie Transportbrief ter Griffie van Vere.
(*r*) Copie Procuratie in de Latynsche Taal ter Griffie van Vere.

Russel, op den weg wierdt opgeligt, als hy van Westhoven na Middelburg ging, dog door zyne kloekmoedigheit weder ontkwam (*s*), en op dit Kasteel overleden is (*t*). Welken Heer al A°. 1591 schynd gestorven te zyn, dewyl in de Rekening van Walcaven van den Braamsloot, Ontfanger Generaal van het Extraordinair in Walcheren, over gemelde jaar, in een post van uitgaaf gezegd word, „ dat den Heer van Villiers *in zyn leven*, de „ pachters van het Cappellaens thiendeken „ streckende *binnen den besluyte van Westhoven*, „ belet hadde, die niet geheel te mogen rouen".

Aan wien dit Leen naar het overlyden des Heere van Villiers vervallen, of verkogt is, kan men niet zeeker bepaalen, maar wel, dat van A°. 1598 tot 1607 als Eigenaar vermeld word Mr. *Pieter van der Baerse* (*u*), onge-

twyf-

(*s*) W. te Water aant. over Westhoven p. 11. MS.

(*t*) Inwying Redenv. van G. de Wind p. 197.

(*u*) Mr. Pieter van der Baerse, Secretaris van Middelburg, was getrouwd met Jufvrouw *Maria Lozeluur*, (waarschynlyk Erf-Dogter van bovengemelde Heer van Villiers,) als my gebleken is uit een Transport-brief van Mr. Pr. van der Baerse en zyne gemelde Huisvrouw, voor Schepenen van Middelburg gepasseert den 8 Augustus 1592. waarby zy overdragen aan *Laurens Cornelisz*, Prochiaan te Serooskerke, woonende op Zoetendaal 2¼ gem. 38 r. Lands in Oostkapelle.

twyffeld den zelven, die van Ao. 1573 tot 1598 in de Regeerings-Lysten van Middelburg, als Secretaris ſtaat vermeld, en mogelyk zyne lastige Bediening heeft verlaten; om hier het aangename van een ampteloos leeven te ſmaaken, dat in die beroerde tyden, naar zoo veel gevaaren ontworſteld te zyn, voor den ouderdom zeer verkwiklyk moest wezen, dit is zeker, dat gemelde Heer Baerſe Ao. 1607 niet ſlegts als Eigenaar, maar als bewoonder van Westhoven voorkomt (*v*).

Zedert weet men alleen van dit Kasteel te melden, dat de aanzienlyke Geſlachten der *Boreels* en *Reygersberghen* naar den anderen, daar van de bezitting hebben gehadt. Dat Ao. 1611, het by eenige wierdt voorgeſlagen, om de *welgelegendheid en ſoetigheit van de plaetſe*, het tot een *Illuſtre School* bekwaam te maaken, dog dat deze voorſlag niet konde uitgewerkt worden (*w*), en by het overlyden van den Heere Mr. *Jakob van Reygersberge*, Heer van Kouwerve en Krabbendyke, Gecomitteerde Raad, en Raad ter Admiraliteit in Zeeland wegens Middelburg, het is overgegaan aan Vrou-

(*v*) Cohier van den dobbelen C penning over Oostkapelle Ao. 1607 gedresſeert.

(*w*) Smalleg. Chron. p. 448.

Vrouwe *Jacoba van den Brande*, in huwlyk met den Heere Mr. *Johan Adriaan van de Perre*, Heer van Nieuwerve, Welsinge en Everswaard, voormaals representerende Zyne Hoogheid als Eerste Edele van Zeeland, nu Extraordinaris Gedeputeerde wegens Zeeland in Haar Hoog Mogende; die dit Slot in een deftig onderhoud, groote der Plantagien, en verdere bekoorlykheden die natuur en konst daar vormen, het een der deftigste en aanzienlykste Buitenplaatsen doet wezen, die Walcheren omtrend ten getale van hondert geenen kleenen luister byzetten.

Alvoorens geheel van dit Slot af te scheiden, moet men nog aanmerken, dat het zelve met den vrydom van den Graaflyken Tol van Yersickeroot is begunstigd, gelyk het in de Lyst bekend staat der Steden, Vryheden, Kloosters enz. welke dit voorrecht genieten, te vinden agter de Ordonnantie op gemelde Tol door Keizer Karel den 19 November 1519 geëmaneert, en na de verandering der Lands-Regeering A°. 1582 geresumeert. Dat aanmerkelyk is, geene der Ridder-Hofsteden in Zeeland, hebben op zulken voorrecht mogen roemen; een voorrecht, dat onder de Graaflyke Regeering, voor de introductie der Licent-gelden, van geen kleen aanbelang was, zynde met moeite en kosten by de Steden

ver-

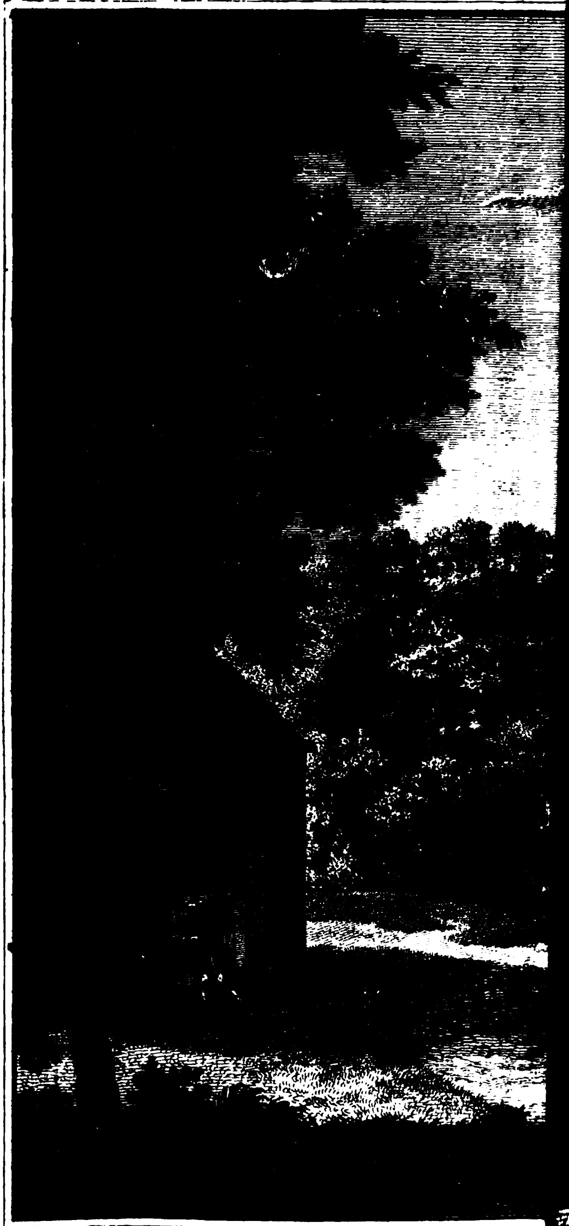
verkregen, en op de indragten van dien, door 's Graven Tollenaars, dorsten 's Lands Staaten zig wel eens dapper verzetten, als blykt uit de Ampliatie der Keure van Zeeland Art. 4, 5 en 6, en opgevolgde dispositie van voorgemelde Keizer.

Dit is zeker, dat evengemelde Privilegie, deze Heer en bezitter van Westhoven, waar die reisden, voor alle knevelaryen van 's Graven Tol-bedienden beveiligde: jammer dat men niet kan bepaelen, door wie, en op welken tyd, Westhoven met zoo een Privilegie is beschonken, daar ook geen Ambachten in Walcheren zulken gunst hebben mogen genieten dan alleen *Welsingen* (x) (y).

(x) Zie Ordonn. en Lyste van den Tol enz.

(y) Na het afschryven dezes en het bezorgen ter drukpers, wierden my eenige stukken en aanteekeningen rakende dit Kasteel door den Heeren van de Perre te Nieuwerve gunstig toegezonden, waar uit my gebleken is, dat Westhoven al A°. 1277 een eigendom der Abdye van Middelburg is geweest, en doen al een *Lustbuys* van den Abt wierd genoemd, voorts dat A°. 1290, op dit huys een zoen wierd getroffen tusschen Graaf *Floris* de 5e en *Wolphaert van Borssele*, laatstelyk dat de Heer *Johan van Reygersberg*, Heer van Couwerve enz., A°. 1697 en 1698, by twee onderscheidene koopen Heer van *Westhoven* is geworden, zynde de laatste bezitter uit het geslacht der Boreels, geweest, de Heer *Willem Boreel*, Ambassadeur wegens dezen Staat in Vrankryk, van welke bizonderheden nu geen ander gebruik dan in deze Noot heb kunnen maken.

DE

Ab. Meerlens, Del.

DE
[V]RYE HEERLYKHEID
VAN
[D]UYNBEEK.

[E]ene vrye Heerlykheid midden in de Heerlykheid van Oostkapelle, niet verre van [We]sthoven, niet grooter dan drie gemeten [..]3 Roeden Lands, op welke een deftig huis [is] gebouwd op de grondflagen van het oude [Ri]dder-Kasteel in vroeger tyden hier te vin[de]n. Hoedanig dit kleene goed aan zoo eene [ui]tsteekende luister is gekoomen van een hooge [H]eerlykheid te wezen, met dezelve Rechten [a]ls het Leen van *Vere* voorzien, en waar in die Rechten al bestaan, moet de verwondering en nieuwsgierigheid van ieder opwekken, en staat ons nu te ontvouwen: terwyl in het verhaal daar van, teffens de Lotgevallen van dit Riddermatig goed, en hoe het telkens van Heeren verwisseld is, zal medegedeelt worden.

Hier vooren p. 140. hebben wy reedts aangemerkt, dat het zoo wel als Westhoven, in

in over oude tyden mogelyk tot een grens-vesting tegen de invallen der Noordſche volken heeft gedient, of door dezelve geſticht om hunnen roof en aftocht te beveiligen: terwyl het niet onwaarſchynlyk is, dat twee zulke nabuurige Kasteelen onderaardſche communicatie hebben gehadt; onder veel oude ruïnes van Ridder-hofſteden, vind men nog overblyfzels van zulke geheime doorgangen: men wil dan *Zandenburg* op die wyze met Vere, en ook met de Kerk van Zandyk gemeenſchap hadt.

Wolphart van Borsſele, Heer van Vere, de derde van die naam, was Eigenaar van *Duinbeek*, en vermogend genoeg, om het tegen alle aanval te beveiligen; den geenen die hem het naaste was, en hy meest duchten moest was den Abt van Middelburg, die bezat reedts een goed gedeelte der Heerlykheid van *Oostkapelle*, en mogelyk ook Westhoven; die Prelaat die in die blinde tyden het kerkelyk en weereldlyk Gezach, zoo al niet misbruikte, ten minſten het ſtraffeloos konde doen, zal Heer Wolphart na een middel hebben doen omzien, om zig daar tegen te beveiligen, en een der reeden zyn geweest, het Ao. 1350 in de week voor Paasſchen den Grave op te dragen, die het hem weder als een vry Leen

over-

overgaf, met dezelve Rechten als hy Heer Wolphard en zyn Vrouw het Leen van Zanburg en Vere bezaten (*a*).

Oude overleeveringen willen dat hier geld zoude gemunt wezen; dit is zeker dat ten tyde van *Karel* den Grooten, in Walcheren geld is geslagen: den Heer *van Loon* in zyne *Aloude Hist. van Holl.* 2. *D. p.* 32. geeft daar van een geldstuk op, en spreekt 'er ook van in zyn *Aloude Regeeringswyze van Holl.* 1. *D. p.* 258. Welke Keizer Ao. 805 beval, dat nergens anders dan in de koninglyke Paleizen gelden mogten gemaakt worden: mogelyk is Duinbeek doen een keizerlyke Burcht en Munt-huis geweest; evengemelde Heer van Loon bewyst verder dat den Zoon en opvolger van Karel den Grooten, *Lodewyk*, ook in Walcheren geld heeft doen munten.

Heer Wolphaerd of zyne voorzaten schynen niet vry van twist en oorlog met de bezitters van Westhoven te zyn geweest, daar oude overleeveringen willen, dat de Heeren dezer beide Kasteelen elkanderen beschoten hebben: men weet dat het Buskruid, en de ge-

(*a*) De originele brief hier van berust nog onder den tegenwoordige Heer van Duinbeek, en te vinden by *Mieris Charterb.* 2. *D. p.* 774.

gereedſchappen daar toe dienende, eerst omtrend A°. 1350 in deze Landen zyn bekend en in gebruik gebragt, en deze Burchten maar ruim 200 Roeden van den anderen gelegen zyn.

Of Heer Wolphaert voorgemeld, de eerſte van zyn ſtam of der Heeren van Vere is geweest die Duinbeek bezeten heeft, is niet wel te bepaalen; maar dat is zeker, dat nog ruim twee eeuwen naar dit Huis een Leen wierdt, het een eigendom der Heeren van Vere is gebleeven, tot dat het na de dood van Heer *Maximiliaan van Bourgondien*, Markgrave van Vere enz., uit dien zyn inſolventen Boedel A°. 1567 by naasting is gekoomen aan *Koning Philips* den doenmaligen Landsheer, omtrend welken tyd het kasteel Duinbeek reedts in merkelyk verval zal zyn geweest, gelyk al de goederen van Heer Maximiliaan waaren, die een ſlegt huishouder was, en van 's Konings wegen zal daar aan geen herſtel of verbetering zyn toegebragt, dewyl die het verkogt en den 1 October 1568 doen overdragen heeft voor £ 85 : 5 : - vls. aan Joncheer *Jeronimus de Rollé*, Schildknaap, Bailliu van Vere, die het weder op 22 Maart 1572 overdroeg aan *Maximiliaan van Duuenée*, welke by de daar op gevolgde révolutie de Spaanſche zyde aankleevende, te eerder oorzaak zal ge-

gee-

geeven hebben, dit Huis in de algemeene rampen van Walcheren deelden, en apparent al mede afgebrand is, altoos het geraakte onder de geannoteerde goederen; en wierd Ao. 1591, van wegens het gemeene Land, aan Captein *Eloy* verkogt, 8000 *oude steen gecommen vuyt het fondament van Duynbeke.*

Dit Leen wierd vervolgens den 20 April 1601 verheven op *Adriaan Damisse*, wiens moeder was Jonchvrouw *Josyna van Duvenée*; van welke het op 29 Mei 1614 overging op *Abraham Damisse*, zoon van evengemelde Adriaan; van welke het by koop op den 5 Maart 1637 is gekomen op den Heer *Willem Boreel*, Pensionaris van Amsterdam, wiens zoon den Heer *Johan Boreel*, Ridder Baronet, den 12 Augustus 1669 daar in succedeerde, die het weder aan zynen zoon *Willem* (Captein van een Compagnie voetknechten) naliet, welke daar mede op 9 Augustus 1692 wierd verlyd; van die kwam het 13 Mei 1695 aan den Heer Mr. *Jacob Boreel*, Heer van Meeresteyn, Burgemeester en Raad der stad Amsterdam; voorts den 24 January 1698 devolveerde het op den Heer *Baltasar Boreel*, Secretaris van Amsterdam, tot het den 10 February 1715 door koop gekomen is aan den Heer *Abraham Duvelaar*, Burgemeester van Middelburg, welke

in dat zelve jaar van 1715 den 19 Augustus van 's Lands Staaten Octroy verwierf, tot het verleggen, verhoogen en verbreeden van den weg, loopende *van de besande Noord-weg naar Duynbeek*, ter lengte van 2 a 300 Roeden, met vryheid om daar toe het naastgelegene Land te gebruiken, mits betalende by Tauaxtie, en moet het Land weerzyds strekkende, tot onderhoud van dien weg, twee stuivers van de strekkende Roede contribueeren. Den 28 November 1742 is den tegenwoordigen eigenaar en bezitter den Heer Mr. *Abraham Duvelaar*, Rekenmeester des Lands en Graaflykheid van Zeeland, en Bewindhebber der West-Indische Compagnie, daar mede beleent geworden.

Nu staat ons nog de vryheerlyke Rechten, van deze ridderlyke Hofstad, te onderzoeken. Wy hebben reedts gezegt die dezelve te wezen als die van Vere, waarom deze laatste te ontvouwen de Heerlykheid van Duynbeek zal in 't dagligt brengen.

Wil men die haalen uit de eerste Leenbrief van Vere in November 1282 aan Heer *Wolphart van Borsfele*, de eerste van dien naam, en zyn vrouw *Sibilie* gegeeven, en het daar naar gevolgde Handvest den 19 February 1338 verleend, item die van 24 September 1346, van

van 14 January 1350 en 6 November 1406, zoude alles mager aankomen, wy bespaaren de ontleeding van alle die graaflyke Brieven tot een geschikter geleegenheid, en merken alleen aan, dat men aanmerken moet den tyd wanneer die gegeeven, en de waardigheid der geenen aan wie die verleend zyn. Den tyd wanneer Vere A°. 1282 onder het Graaflyk bewind van *Floris de* 5 een goed Leen wierd, waaren soortgelyke brieven kort en zonder omschryvinge, de goede trouw vervulde het gebrekkige, de Graaf schonk een Leen en te gelyk al zyn Rechten aan den Vasfal, ten zy hy eenige reserveerde, het hooge Rechtsgebied alleen, de *Graaflyke Vierschaar* genoemd, bleef het eigendom van den Landsheer, of schoon die niet voorbehouden waaren: de gewoonte dier tyden, golden meer, dan nu schrift en zegel, en de wetten nog niet te meenigvuldig, wierden door de usantien en oude hercomens aangevuld.

Wy hebben reedts in ons eerste Stukje p. 15 aangemerkt, dat de eerste Heeren van Vere en hunne opvolgeren *Ridderen* en *Banrotzen* waaren, dat is te zeggen Vry-Heeren, die met hunne onderhoorige Vasalen ten heervaart trekkende, zo niet een geheele, dan ten minsten eene smaldeelinge eener geheele

 rid-

ridderlyke Ruiterbende uitmaakte: wilde men niet kort wezen, dan was zulks onwraakbaar ten opzigt van Heer *Hendrik van Borsſele* de tweede, te bewyzen; te weten, hoe hy den Graaf ten oorlog dienende, van veele Zeeuwſchen Adel verzeld was, die op zyn ontbod, deszelfs Bannier volgden.

Het is hier noodig de voorrechten aan te ſtippen welke de Banrotzen oudtyds genooten, volgens het getuigenis van den kundigen Heer van Loon.

1. Zy zaten ter wederzyden van den Graaf of deszelfs Stadhouder, aan eene Tafel, zoo in de Raadkamer des Hofs, by 't houden der graaflyke Dagvaarten, als in het bywoonen der Staatsvergaderingen, wanneer die in dees of geene ſtad belegd was.

2. Zy waaren bevoegd, om de gemaakte afſchriften der graaflyke Handvesten, te onderſchryven, en met hun rood ridderlyk Zegel te verſterken.

3. Zy voerden het zelfde hoog Gezag en Rechtsgebied in hunne vrye Heerlykheden, even als de Graven in hunne Graafſchappen.

4. Zy mogten van hunne onderdanen eenige Beden of Geldöpbrengingen vorderen, Wetten en Keuren maaken, Vrydommen vergunnen, Geld munten, als uit de nog voorhanden zynde

geld-

geldstukken dier Vryheeren blykt, en het grof Wild in hunne vrye Heerlykheden jaagen.

Alle die genoemde voorrechten hebben de Heeren van Vere bezeten; want dat zy met den Graaf ter hooge Vierschaer zaten, en ter Dachvaart beschreeven zyn, meene ik by eene nadere gelegenheid, met meer dan eene voorbeeld te zullen bewyzen. Dat zy meenigte graaflyke Brieven hebben bezegelt, zal in het opslaan der Charterboeken van Mieris blyken. Dat zy alle hooge Rechten in deze Stad en Heerlykheid zelfs hebben geoeffend, neem ik ook aan te zullen betoogen. Dat zy Beden vorderden, Wetten en Keuren maakten, en Vrydommen vergunden, zal alles daar men van hun levens en bedryven opzettelyk zal gewagen, onweerspreekelyk gestaafd worden: waar uit dan voortvloeid, dat men niet verwondert moet wezen, waarom in de voorvermelde graaflyke Brief d'A^{o}. 1282 geen heerlyke Rechten opgenoemd worden; zy hadden zulks niet noodig, en bezaten die reedts door haar geboorte en waardigheden.

Eene tegenwerping verwagt ik, namentlyk, dat ingeval men toestaat de Heeren van Vere, in de primitiven tyd hun Leen met zulke uitstekende Voorrechten bezaten, waarom zy

 dan

dan A°. 1338 een Gunst-brief noodig hadden, van te Vere of in den Polder niet bekommerd, dat is gearresteert en uitgewonnen te mogen worden? En waarom Vere A°. 1497 eerst in de criminele Jurisdictie wierd bevestigd?

Deze zwarigheden laten zig, myn's bedunken, dus oplossen. De grooten Adel, waar toe de Veersche Heeren behoorden, hadden hun Leenen direct van de Keizer verkreegen, en bezaten die zoo vry en met het zelve Regt als de Graven, maar die boven alle in gezag en bezittingen uitstekende, begonden de minderen te onderdrukken, en als onderdanen te handelen; hier uit ontstond het misnoegen der Edelen tegen Grave Floris de 5, dat zyn dood veroorzaakte, zoo dat wilden de Baanrotzen de goederen met vrede bezitten, zy van directe Vasallen des Ryks, Leenplichtig aan den Graaf moesten worden; voorts allengs in gezag zyn afgenomen, tot dat de Graven uit het Bourgondische Huis, den verderen val der Grooten voltrokken, en die van den Oostenrykschen stam, dezelve geheel verpletterd hebben.

Men stelle dan ontwyffelbaar, dat de Veersche Heeren in der tyd, althoos hoog, middelbaar en laage Jurisdictie geoeffend hebben,

als

als wy reedts in ons eerste Stukje p. 15, en in het tweede p. 40 aanmerkten: gevolglyk dat hun gecompeteert heeft

1. Crimineele Justitie te oeffenen.
2. Confiscatien.
3. Geeven van Gracien.
4. Magt om over capitale Delicten te mogen composeeren: daar onder vry geleide te accordeeren.
5. Maken van Keuren, Statuten en Weeskamerregt.
6. Beleidingen van Straten, Wegen en Waterloopen.
7. Regt van Aanwas.
8. Tienden.
9. Zeevonden en Strand-recht.
10. Veeren.
11. Giften van Kerken.
12. Jagt en Visschery.
13. Exue.
14. Kraan- en Water-recht.
15. Vryheid van Tollen.
16. Bastaarde en onbeheerde Goederen.

De vier eerste der gemelde Voorrechten zyn, met betrekking tot alle hooge Jurisdictien en Vry-Heeren, bepaald of vernietigd by de Ordonnantie op de crimineele Justitie van Koning Philips de 2. d'Ao. 1570, en kun-

 nen

nen dus niet meer dan conditioneel gesustineert worden.

Wat de overige aangaat, daar van zyn de Heeren van Vere in het volle en ongestoorde bezit gebleeven, en mogen deswegen eene posfesfie ter goedertrouwe beweeren, als zynde die magtig geweest voor en by het sluiten van 't Verbond van Unie d'A°. 1579, daar by het eerste Articul van dien, gezegt word, dat Tractaat aangegaan word *onverminderd nochtans een ygelicke Provinçie, en die particuliere Steden, Leden ende Ingezetenen van dien, haer luyder speciale ende particuliere Privilegien, Vryheden, Exemtien, Rechten, Statuyten, loffelyke ende wel hergebrachte Costuymen, Usantien en allen anderen haer luyder gerechtigheden* enz.

Uit alle het welke men het besluit opmaakt, dat is het goede Leen van Duynbeke, met dezelve Vryheden als Vere uitgegeeven, dat den Heer van Duynbeek ook al dat geene competeert, wat een hooge Heerlykheid en speciaal den Heer van Vere, in deze tyd zig kan of mag toeëigenen: te weten

1. Het stellen van Bailliu, Burgemeesteren, Schepenen, Secretaris, Boden en wat tot de administratie van crimineele en civile Justitie eenigzints behoorende is.
2. Het maken van Voorgeboden en Keuren.

3. Het

3. Het Erigeeren van een Weeskamer.
4. Recht van Exue en Vendue.
5. Bastaarde en onbeheerde Goederen.
6. Vryheid van Tollen.
7. De Jagt.
8. Beleidingen van Straaten, Wegen en Waterloopen: mitsgaders al wat Ambagts-Heeren, als Ambagtsgevolgen wettig en deugdelyk toekoomt.

HET GEWEZENE KLOOSTER ZOETENDAAL ONDER SEROOSKERKE IN WALCHEREN.

Dit Klooster was omtrend half weeg tusschen de Dorpen van Serooskerke en Grypskercke gelegen, en volgens het getuigenis van den Heer Reygersberg door Koning Willem gesticht, die een zyner bastaard Dogteren daar in tot eerste Priorinne zoude gesteld hebben: zoo dit waar is, moet die fundatie tusschen de Jaaren 1233 en 1256 geschied wezen.

De naamsoorsprong wil den Schryver der Oudheden en Gestichten van Zeeland 1. D. p. 286 afleiden, van de lustige en weelige landsdouwe, daar het in gelegen was: dan wy

wy zyn van ander gevoelen, men ſteld dat het een afzetzel van de Abtdye van ſint Michiel te Antwerpen is geweest, dan ik geloof men zig vergist; de Abtdye te Middelburg is een Afzetzel van eerstgemelde geweest, en de Middelburgſe Abtdye was door een gifte van Grave *Guy* van Vlaanderen eigenaaren geworden, van zekere ſtreek Lands in het Kerſpel van Heyle in 't Aerdenburger Ambacht, daar zy een Stad ſtichte, die zy na hun Reſidentie ook Middelburg heeten, thans nog bekend, onder de naam van *Middelburg in Vlaanderen*: hier rechte zy A°. 1215 een Abtdye of Klooster van Reguliere Kanonniken op genaamd *Zoetendaal*, in de Nederlandſche Troubles verwoest, en alleen Boſſchen van overgebleeven, welke nog huiden de naam van *Boſſchen van Zoetendaal* draagen: het is nu zeer waarſchynlyk, dat daar de Middelburgſe Abdye ſtichters waaren van een Mansklooster in Vlaanderen Zoetendaal genaamd, zy ook wanneer Koning Willem dit Klooster onder hunne Voogdye ſtelde, het mede Zoetendaal zullen genoemd hebben, na hun Vlaamsch geſticht.

Men weet niets van deszelfs ouden ſtand te vermelden, die zeker in luister boven anderen gebouwen ten platten lande, zal uitgeſteken hebben: een Vrouwenklooster als

dit,

dit, kon geen cierlyke tuinen en aangename wandel-dreven missen, men weet alleenlyk dat het Gebouw met zyne bevryde grachten en cingels te samen agt gemeten Lands besloegen, en dat 'er verder nog 104 gemeten 130 R. Lands toebehoorden, die waarschynlyk zoo niet al, ten minsten grootendeels bosschen zullen geweest zyn. In de omkeering der Landsregeering kon het de algemeene verwoesting niet ontgaan, en wierd afgebrand, dan door wie en wanneer, kan by gebrek van aanteekening, die in zulke benarde tyden, althoos verzuimd word, geen verhaal van worden gedaan. Het wierd vervolgens nevens andere geestelyke Goederen ten behoeve van de gemeene zaak aangeslagen, en Ao. 1576 van wegen dezelve verkogt aan Hopman *Oudardt van Sonnevelt* voor £ 4 : 1 : - vls. per gemet, dat over voorgen: 112 Gem: 130 R. bedroeg £ 455 : 7 : 1 vls. die dit goed Ao. 1581 nog bezat, wyl den zelven het doen tot een speciaal hypotheecq heeft verbonden aan de stad Vere, voor een schuld van £ 481 : 6 : 8 vls. spruitende uit overbetalinge aan zyn Vendel Ao. 1576 gedaan.

Het is zedert in een Lustplaats verandert, en ten voorgaande Eeuw een eigendom geweest der Heeren van 't geslacht *Steengracht*,

de

de Afbeelding daar van is by Smallegange Chronyk p. 672 te vinden. Zedert is het te meermalen van eigenaars verwisfeld in verval geraakt en nu over weinig jaaren het Heerenhuis en wat 'er nog aanzienlyk aan was, afgebrooken, en in een gemeene boere plaets of hoeve verandert, zoo dat niets daar van overgebleven is, dat eenig denkbeeld van oudheid of grootheid kan inboefemen.

Het is denkelyk dit Vrouwen- of Nonnenklooster, aan geen tydelyke middelen zal ontbrooken hebben: van hunne Landeryen en Inkomften, wil men is nog een Lyst in de Abtdye van fint Michiel te Antwerpen, voor handen, dan die misfende is het moeilyk te bepaalen, waar in de een en andere zal beftaan hebben.

Het eenige dat my deswegen is voorgekoomen uit een Cohier van onverkogte Goederen de gemeene zaak aankomende, A°. 1581 gedresfeert, en ter Griffie van Vere voor handen, beftaat daar in, dat dit Klooster bezat

„ Een Rente van vyf pont ftaende tot laste
„ van den Staten van Hollant.

„ Een Rente van vyff ponden groōn 't fiaers
„ erffelyck, verleden by Jonchere *Aernout*
„ *van Valckenfteyn* — gehypotiqueert op alle
„ zyne goederen te loefen den penninck xvj

„ al

„ al breeder blycken by den verlyt brieff
„ voor Schepenen in Middelburgh, gedateert
„ vij Aprilis anno Lxvij.

„ Een jaerlyckſche Rente van xx £ gr. die
„ de Weduwe van mr. *Pieter Beauſardus* be-
„ taelen moet, dewelcke is litigeux; want
„ ſy ſegt dat ſy betaelt heeft.

„ Een Rente van xvj £ gr. 't ſiaers, ſtaende
„ op Munsterhouck in Suytbeuerlandt.

„ Per Memorie dat 't voorn. Convent een
„ groote parthye van Landt heeft in Zuyt-
„ bevelandt.

„ Item in 't Landt van der Tholen, met
„ zyn annexe Polders.

„ Item een Rente van drye ponden groon
„ 't ſiaers, ſtaende gehypotequeert op 't huys
„ genaemt den gouden Nagel binnen Arne-
„ muiden.

„ Nog een Rente van xxv ſchellingen
„ 't ſiaers gehypotequeert op 't huys genaemt
„ St. Anthonis te Arnemuyden.

Dit Klooster moet ook Duynen in Wal-
cheren bezeten, en daar over verſchil wegens
't weiden van beesten, met den Abt en
't Convent van Onzer Vrouwenklooster te
Middelburg gehad hebben; dewyl *Margarita*,
Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van
Zeelant enz., in eenen brief gegeeven tot
ſinte

binnte Gheerdenberge des maendags voor finte Michielsdag Ao. 1350, den Abt en het Convent voorfchreve in de Privilegien daar van verkregen geconfirmeert heeft: dit is my gebleken uit een Copie Vidimus van voorfchreve brief getrokken uit een reeds hier vooren p. 144 aangehaald oud MS., ten titul hebbende *Register van Thienden, Ambachten en andere goederen der Abtdy tot Middelburg.* Dan is my nog voorgekomen in de Rekening van Walraven van der Braemfloot, Ontfanger van het Extraordinair der gemeene zake binnen Walcheren, van Primo January tot Ultimo September 1591, de volgende post:

„ Ontfanghen van de erfgenamen van wy-
„ len Wisfe Jacobsf in zyn leven woonachtig
„ binnen Grypskerke, de fomme van dertich
„ fchellingen groon vlaems, ouer een jaer
„ rente eertyts aencommende 't clooster van
„ Zoetendale verfchenen in Februario xvc
„ cen en t negentich enz.

Voorts is my uit een Extract der Rekening van *Matthys Verftraten*, Rentmeester der geestelyke Goederen over Zuitbevelant D'Ao. 1617, gebleken, dat dit Klooster heeft bezeten een jaarlyksche Rente van £ 11 : 6 : 8 op de goederen van den Abt van der Does in Zuidbeveland.

N En

En uit een evengelyk Extract der Rekening van *Jacques Dallens*, Rentmeester over 't quartier van Tholen, d'A°. 1616, blykt het dat *myn Vrouwe van Soetendale*, in 't quartier van Tholen gecompeteert heeft £ 25 : 17 : 8 vls. 's jaers, en den *Proost van Soetendaele* £ 26 : 19 : 3 vls. in 't zelve quartier; dan of dat Renten of Landpagten waaren, is onbekend.

Laatstelyk in de Rekening van bovengenoemde Walraven van der Braemsloot d'A°. 1592 koomt de volgende post voor „ ont-„ fanghen van *Symon Magnus* als pennynck-„ meester van den Staten gecommitteert ter „ Dyckagie van Walcheren, *de somme van* „ *zeuen ponden groon vlaems*, ouer 't verloop „ van een jaer Rente te lossen *den pennynck xvj*, „ eertyts toebehoorende 't Conuent van Soe-„ tendaele enz.

Uit alle welke genoeg af te nemen is, dit Klooster ryk in bezittinge was, en onder de Geestelyken in Walcheren, een voornaam aanzien moet hebben gehadt.

Niet minder zullen de voorrechten geweest zyn, daar deze geestelyke Zusteren op roemen mogten, dan waar in die bestonden, is in de duisternis en vergetelheid verslonden: mogelyk dat in de sint Michiels Abtdye te Antwerpen de oorspronkelyke bescheiden daar

van,

van, nog voor handen zyn, dit weet men alleen hoe Hertog *Aelbrecht van Beijeren* bevestigde de Privilegien, Handvesten, en 't Recht van den Proost, en 't Convent van Zoetendale in Walcheren den 18 Maart 1389 (*a*), het zelve deedt Vrouw *Jacoba van Beijeren* den 2 Augusti 1417 (*b*). Hertog *Johan van Brabant* heeft denzelven Proost en Convent mede geconfirmeert in het voorrecht van al zulke ſchot te genieten op 200 gem. Lands in Walcheren, als van 's Graven wegen binnen twaalf jaaren zoude geſteld worden en hun van Hertog Jan van Beijeren A°. 1420 vergund was, 't zy van beden of van heervaerden, welke brief hier van gegeven is te Reymerswaal den 26 Maart 1424 (*c*). Kort daar aan deedt Hertog *Philips van Bourgondien*, alle de Voorrechten van dit Convent insgelyks bevestigen en nam het in zyne beſcherming den 20 Maart 1425 en 1426 (*d*).

Men wil dat een Lyst der naamen der Overſten, Priorinnen en van eenige Nonnen zedert den Jaare 1476 te Antwerpen in St. Michiels Abt-

(*a*) Mieris Charterb. 3. D. p. 552.
(*b*) Ibid. 4. D. p. 412.
(*c*) Waar van een zeer oude en ten deele onleesbare Copie ter Griffie van Vere berust.
(*d*) Mieris Charterb. 4. D. p. 832.

Abtdye bewaard word, by den Schryver der Oudh. en Gesticht. van Zeel. 1. D. p. 287 overgenoomen, en daarom by ons hier niet herhaald. Het is zeker dit Klooster van de Premonstreits-Order was, en den H. Norbertus voor den Insteller dier Order hielden; dat zy onder 't bestier zoo wel van den Abt van St. Michiels te Antwerpen als van den Abt van Middelburg stonden, als kan bewezen worden by een brief van *Nicolaas de Castro*, Bisschop van Middelburg, gegeven den 26 November 1570, waar by die aan *Lambertus Schyllink*, Proost van 't Klooster der H. Maagd *Maria*, te *Middelburg*, last en magt geeft met en benevens den Abt en Prelaat van S. Michiel te Antwerpen, by te woonen de verkiezinge, bevestiginge en inleidinge van een nieuwen Proost in dit Klooster van Zoetendale, in plaats van *Johan van Heusden*, die overleden was, te vinden by voorgemelde Schryver 1 D. p. 86 en 87. Ook blykt het, daar volgens getuigenis van dezelve Schryver 1. D. p. 288 Ao. 1470 drie Abten van de Premonstreits Order in dit Klooster gekomen zyn om het zelve te bezoeken; te weten *Hubertus*, Abt (zeker van S. Michiels te Antwerpen,) den Abt van Koudenberg, en den Abt van Middelburg.

Den

Den Proost van dit Klooster wierd nevens den Abt van St. Jacob te Luik, en den Deken van Zierikzee, door Hertog Jan van Beijeren gemagtigd, om het Klooster en Godshuis te Egmond te onderzoeken, waar van den brief te zien is in Mieris Charterb. 4. D. p. 585.

Dat alle de Religeusen by de Troubles voor of geduurende het benaauwen van Middelburg, dit Klooster verlaten hebben, is ontwyfelbaar, maar dat dezelve alle naar Antwerpen zouden vertrokken wezen als sommige beweeren, staat men niet toe, alzoo my uit de Copie van een Request aan de Heeren *Gouverneur en gedeputeerde Raden 's Lants van Zeelant*, gebleken is, dat sommigen hier te Lande gebleven zyn, waarschynlyk den Roomschen Godsdienst hebben verlaten, en om die reden met pensioenen zyn begiftigd geworden ieder ter somme van tien ponden vls. 't 's jaars, ja dat sommigen van die het huwlyk hebben gekoozen: als *Margriete Michiels* getrouwd met Jacob Legiers.

Appolonia Henricx dr. in huwlyk met Adriaen Janss.

Barbele Pieters dr. in huwlyk met Marinus Janss.

Mayken Jans dr. in huwlyk met *Lieuen Gordebeke*, welke klaagden, dat zy van den Rentmees-

meester Johan van Cuyck deswegen geen betalinge konden erlangen.

Ao. 1593 wierden nog uit kragte der Pucificatie van Gent uit de geestelyke Goederen Lyfpensioenen betaald aan Margarita Michiels dogter *Janneken Arents dogter*, Barbel Pieters dogter en Maeyken Jans dogter, de eerste en beide laatste dezelve welke hier boven als gehuuwd zyn vermeld.

Dit is het al wat voorgekoomen is om de gedagtenis van èen Gesticht, voorheen zoo bekend, bezogt en geacht, nu verwoest en het oog geheel onttoogen, te bewaaren, en, is 't mogelyk, de vergetelheid *te ontrukken*.

EÉNIGE
ZEEUWSCHE
OUDHEDEN,
UIT
ECHTE STUKKEN
OPGEHELDERD EN IN HET LICHT GEBRAGT.

Behelzende het Slot en Ridder-Hofstad *Popkensburg* en de Heerlykheid *Sint Laurens* in Walcheren.

ZESDE STUKJE.

TE MIDDELBURG,
By WILLEM ABRAHAMS.
MDCCLXXXIV.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

GUNSTIGE LEZER!

Men zie door de uitgave van dit Stukje, dat schoon men eenmaal met het beschryven der Hooge Heerlykheden van Vossemeer en Vrybergen, Walcheren verlaten heeft, men echter weder tot het zelve gekeerd is; dit kan meer gebeuren; verscheide redenen kunnen daar toe aanleiding geven, al was 't maar deze eene, om Heeren namelyk, in de andere Eilanden die hunne Ambachten gaarne in 't licht gebragt zien, en daar toe de noodige bescheiden aanbrengen, hier door aan te moedigen, zulks te doen, daar de Schryver te meer toe genegen is, door dien hy geen oorzaak heeft zich sterk te beroemen, dat de zulken die in Walcheren echte bescheiden van de oude Geschiedenis, gesteldheid of gelegenheid van het platte Land, bezitten, zeer gretig zyn die mede te deelen: hy bezit des niet te min nog voorraad, om Walcheren niet geheel te verlaten, waar van hy hoopt blyken te zullen geeven.

Voor het overige moet hy opentlyk erkennen het gulhartig vertrouwen van den Heere Mr. *Jakob van Citters*, die alle deszelfs Charters, Popkensburg en Sint Laurens betreffende, wel heeft willen ten gebruike geeven, om deze beschryving samen te stellen, onder welke my van geen geringe dienst zyn geweest de aanteekeningen van

wy-

wylen den geleerden Heer *Willem Te Water* over de Ridder-Hofstad en 't Adelyk Kasteel Popkensburg A° 1762 op het Papier gebragt: zoo mede soortgelyke, dog meer uitgebreider aanteekeningen van den Heere *Verbeye van Citters*, die als Leenvolger dezer goederen, het minder verdroten zal hebben, alles tot zyn eersten oorsprong na te speuren; zulke weg-wyzers zullen geen schryver doen dwaalen: men hoopt, dat uit den ryken schat van afteekeningen, pourtraitten, opschriften enz. Zeeland betreffende, en onder den titel van ZEELANDIA ILLUSTRATA, SIVE COMITATUS ZEELANDIAE MONUMENTA, reeds tot tien zwaare Atlas deelen is aangegroeid, die de laatstgemelde Heer bezit en nog steeds vermeerdert, nog wel iets voor deze Zeeuwsche Oudheden dienstig, zal te voorschyn koomen, om zoo het gebrekkige daar van aan te vullen en ons dezen arbeid met meer lust te doen voortzetten; ik heb dan alleen verschooning te verzoeken over de feylen die hier in mogten gevonden worden, die men op gunstige aanwyzingen, altoos bereid zal zyn te verbeteren.

Den 22 November 1783.

HET

HET SLOT EN RIDDER-HOFSTAD POPKENSBURG BENEVENS DE HEERLYKHEID SINT LAURENS IN WALCHEREN.

POPKENSBURG gelegen byna in het midden van het vermakelyk, vruchtbaar en Boom-ryk Eiland Walcheren, in de Parochie en Heerlykheid van Sint Laurens, welke die naam eerst na haare kerkbouw verkreegen, te vooren ook met die van Popkensburg is bekend geweest, in den zoogenaamden kerken-blok, ten noordwesten naast het Dorp, midden in zyn eige Landeryen en Bosschaadje.

Waar gelegen.

Verschillend vindt men deze naam in oude en latere schriften gespeld, als *Poppekinborch*, *Pop-*

Naams-Oorsprong

 pe-

pekinsburg, *Poppenborch*, *Popkensberg*, *Popkenburg* (*a*) waarschynlyk afkomstig van eenen *Poppo*, een inwooner dezer Landstreeken, en naar eenen Burg, door hem hier ter plaatse gesticht; dus *Popkensburg*, zoo veel als *Burg van Poppo* beteekent, even als *Brittenburg*, een sterkte voorheen by *Catwyk op Zee* (*b*), Burg der Britten te kennen geeft.

Men heeft reeds by de beschryving der Heerlykheid Schellach blad. 70 aangemerkt, dat de benaaming van Poppo, van Deenschen oorsprong is: Deze naam was zeer gemeen geduurende de Middel-eeuwen in de *Nederlanden*, *gelyk blykt* uit verscheide Charters by Miræus, Mieris en Baron Schwartzenberg en Hohenlandsberg; by de Franken was het *Pepinus*, *Pipyn*: *Poperinge* en *Poppenrode* in Vlaanderen, zullen zoo wel als *Poppingawier* in Vriesland, een en dezelve herkomst hebben.

Oudheid en geschiedenis. Wanneer *Poppo* de stichter van dit Kasteel geleeft, of den bouw daar van aangevangen heeft is zeer onzeker, en in de oudheid bedolven; vast gaat het, dat hetzelve reeds Ao 1290 in wezen was, als genoeg blykt uit den zoenbrief

(*a*) Mieris Charterboek I. D. bl. 510, II. D. bl. 306, III. D. bl. 750.

(*b*) Vaderl. Hist. I. D. bl. 19.

brief van Grave FLORIS den V. aan Heer *Wolphard van Borsfele* Heer van der Vere, den 30 October van dat zelve Jaar verleend (*c*); de melding welke daar by gemaakt word van *Janne van Popkinsborch*, toont ten klaarsten aan, dat 'er een *Burg* en ook een geslacht van dien naam moet geweest zyn, wyl men reeds onder de beschryving van Zandyk bl. 7 en 8. aangemerkt heeft, dat de Edelen van dien tyd hun toenaam doorgaans ontleenden van eenige Riddermatige Hoofdstad byzonderlyk in Zeeland.

Het is waar de Chronyk-schryver *Reigersberg* zegt uitdrukkelyk "dat Heer *Claas van Borsfele* Ao 1353, 't Casteel van Sinte Lauwerens met die Kerke, ende alle de Boomgaarden daar gefundeert ende gesticht heeft" (*d*): was dat zoo, dan verviel onze stelling dat het door eenen *Poppo* zoude gesticht en Ao 1290 reeds aanwezig geweest zyn: dan de Keurige naspeurder onzer Zeeuwsche oudheden de Edele *Jacob van Grypskerke* meent met recht, dat *Claas van Borsfele* het niet gesticht maar *gerepareerd zal hebben*. *Smallegange* (*e*) *Gargon* (*f*) en de

(*c*) Mieris Charterb, I. D. bl. 510.
(*d*) Boxhorn op Reygersb. II. D. bl. 161.
(*e*) Chron. v. Zeel. bl. 668.
(*f*) Walch. Arc. I. D. bl. 27.

schryver der *Tegenwoordige Staat van Zeeland* (g) hebben Reigersberg hier in blindeling gevolgd, het gemeene lot van latere Schryvers die veel geloof aan hunne voorgangers geeven, en de regte bronnen missen, waar uit de waarheid te scheppen was: geen dier genoemde Schryvers hebben de Schriften van dien Heer van Grypskerke gekend; en den eigentlyken zin der woorden van hunnen Leidsman genoeg opgemerkt.

Dit Slot trof het zelve lot dat alle Riddermatige goederen ondergingen, namelyk, om nu vry, en alleen afhangelyk van zynen Heer zynde, Leen-roerig te worden van den Graaf; de bezitter Heer *Claas van Borssele* en zyne echtgenoote *Maria van Arnemuiden*, moesten het in het Jaar 1401 aan den Grave opdraagen, en van denzelven wederom ter leen ontfangen (h). Het schynt dat deze Veste de Vlaamsche zoo wel als de Hoeksche en Kabeljaauwsche onlusten doorworsteld hebbe, zonder van den een' of anderen dier partyën grooten aanstoot te hebben geleeden: ook dat de onderscheidene aanvallen of belegeringen die Middelburg in die Oorlogen onderging, van geen invloed op dit Kasteel zyn ge-

(g) II. D. bl. 230.
(h) Mieris Charterb. III. D. bl. 750.

geweest. Even zoo was het Ao 1572 tot 1574, wanneer gemelde Stad by de omkeering der Lands-regeering, door den Prince van Orange geblocqueerd, en door den honger tot overgaaf gedwongen werdt.

Men zoude kunnen vraagen hoe is het bygekomen, dat daar alle Ridder-hofsteden in Walcheren, de bittere vrugten des Krygs smaakten, dit Slot dezelve ontging? het is zeker dat veele omstandigheden hebben moeten samenloopen om dit te veroorzaaken; daar de geschied-schriften van die tyden zulks niet vermelden, kan men zich niet dan met gissingen behelpen. Misschien dat in de Vlaamsche Oorlogen, de bezitters van dit Kasteel die tot den huize van Borsselen behoorden, dappere Ridders waren, die in die Krygsaftige Eeuwen uitmuntten in de konst om door Burger bloedvergieten zich ontzaglyk te maken, daar door, en door dien zy met de Vlaamingen in verbond waren, deze hunne Veste voor aanval en vernieling hebben weten te bevryden: een andere rede kan het gehad hebben Ao 1572; wanneer Joncheeren *Arent van Valkenstein* en *Philibert van Serooskerken* Heeren van Popkensburg waren; beide waren en bleven zy der Spaansche Regeering toegedaan, en kunnen daar door zoo veel vermoogen op den Krygskundigen *Montdragon*, die in Middelburg gebood, gehad hebben,

ben, dat die een byzondere zorge voor dit Slot gedraagen heeft, door het zelve met een sterke bezetting te voorzien; en mogelyk heeft zyn byzonder belang dat geeischt, want dit kasteel behouden blyvende, was een gewigtige voorpost voor de Stad; het dekte en sloot twee Dorpen in, te weeten Sint Laurens en Brigdamme, van veel gewichts voor een benaauwde bezetting, die daar door nog lange van verversfing kon geweerd worden; men doe daar eindelyk by, dat de meeste aandagt en geweld der staatsche benden, van de zyde der haven door die van Vlissingen en Vere geschiedde.

Dit Huis zal zyne bezitters, zoo veel 'er uit den Huize van Borselen zyn geweest, tot een wooning en verblyf verstrekt hebben; dan aan den Huize der Bastaarden van Bourgondien, Heeren van Vere gekomen zynde, zal het waarschynelyk alleen door een Casteleyn bewoond, en het onderhoud aan het zelve maar tamelyk geweest zyn; evenwel ik vinde dat Heer *Adolf van Bourgondien*, Ao 1531 het onderhoud der Schaille-daken daar van nevens die van *Zandenburg* en der Stads gebouwen van Vere aanbesteedde aan *Anthonis Breton* voor £ 8 : - vls. 's Jaars en 20 *schellingen tot eene tabbaerde*, voor den tyd van zeven jaren.

Na den dood van Heere *Maximiliaan van Bour-*

Bourgondien, Markgraaf van Vere, is dit leen uit deszelfs insolventen boedel Ao 1567 verkocht, en sedert zoo by koop als versterfenis dikwils van Heer en Eigenaar veranderd.

Na dat het uit het Huis van *Bourgondien*, in dat van anderen is geraakt, heeft het weder ten woonplaats zyner Edele bezitters gediend. Joncheer *Gualterus Fourmenois* schynt hier van Ao 1631 tot 1653 gestadig zyn verblyf gehad te hebben (*i*).

Sedert, even als nu, diende het tot een Zomerverblyf der Heeren en Vrouwen die daar van den eigendom hadden, en heeft daar toe ook alle de eigenschappen welke van een aangenaam en welgelegen buiten-goed verlangd kunnen worden.

Tegenwoordige staat en toestand.

De Chronyk-schryver Smallegange geeft bl. 668 en 669 een uitvoerige beschryving daar van, zoo wel als een cierlyke Plaat; de geestige Heer Gargon in zyn *Walchersche Arcadia I. D. bl.* 25 *en* 26. heeft daar van nog een latere en aangenaame beschryving opgegeeven; men vindt dit Kasteel nog eens afgebeeld in het verheerlykt Kabinet der hedendaagsche gezichten 5 D. Plaat 21 en 22. het een en ander kan den nieuwsgierigen voldoen, als men verzekert, dat het

(*i*) Smallegange Chron. bl. 669.

het gebouw nog dezelve gedaante als ten tyde van Smallegange heeft, alleenlyk zyn de Kruis-Cazynen naar den hedendaagschen bouw-trant in Schuyf-raamen veranderd, de Thuynen, Bosschen, Dreven, en wat daar aan meer op te merken is, wordt door den tegenwoordigen Heer in een zeer goede orde zonder eenig verval onderhouden, en strekt dus zynen bezitter zoo wel als Walcheren tot eer en aanzien.

Wie hier Eigenaaren en Leenvolgers zyn geweest.

Wie Eigenaaren uit het geslacht van *Poppo* of *Poppekinsborg* geweest zyn, vinde ik geen ouder dan eene *Broeder Janne van Poppekinsborg*, *Commandeur van Zandvoorden* die Ao 1290 hier van bezitter was, als hier voren bl. 179 uit een Charter by Mieris te vinden, niet onduister bewezen is.

Deze *Janne's* goederen, en dus ook dit Slot, schynen overgegaan te zyn in het Huis van *Borssele*, en wel in die Branche die zich simpelyk van *Brigdamme* schreeven, en de eerste van die schynt *Claas van Borssele* geweest te zyn, die dit Huis Ao 1353 repareerde, en in het zelve Jaar overleedt; zyn zoon *Albrecht* volgde hem op, zoo wel in Popkensburg als Brigdamme, die Ao 1396 gestorven zynde, tot Leenvolger hadt zyn oudsten Zoon Heer *Claas van Borssele* en zyne Huisvrouw *Maria van Arnemuiden*, die het Ao 1401 Leen-roerig maakte en Ao 1411

het

het sterfelyke aflegde, en weder opgevolgd wierd door zyn Zoon *Jacob van Borsfele*, Stadhouder van *Bergen in Henegouwen* welke aan zyne wonden, in den slag voor Brouwershaven A° 1426 bekomen, overleedt; die weder eenen Zoon naliet *Adriaan* genaamd, voogd van Bergen in Henegouwen, Opper Camerling van Hertog Philip van Bourgondien (*) die A° 1454 in Huwe-

(*) De geheele Branche van *Borsfele van Brigdamme* is, volgens een uitvoerige Genealogie M. S. in de voorgaande eeuwen opgesteld, deze.

Claas van Borsfele, zoon van Wolfaart van Borsfele van der Vere, Ao 1299 te Delft vermoord. Hy wordt in een Charter van 't Jaar 1317 genoemd *Claas van der Vere* Knape. Uit zekere acte van Borgtocht des Jaars 1298 (welke de Schryver der Genealogie schryft gezien te hebben te Utrecht by den Heere Burgemeester Booth) blykt ontegenzeggelyk dat deeze Claas een Zoon van den gem. Wolfaart is geweest. In een Charter van den 5 Jan. 1348 wordt hy Ridder genaamd. Hoe deze Heer geworden zy Heer van Brigdamme, zegt de Schryver der Genealogie (die duidelyk onderscheiden wordt van Bruinink van Wyngaerden) niet zeker te vinden. De Fransche Genealogie zegt by Legaat van zynen Neef *Simon van Brigdamme*, zonder kinderen gestorven.

Claas van Borsfele hadt by *Janne*, of gelyk in de M. S. Geneal. staat by Hadewich, Dochter van *Huge-*

welyk trad met *Anna*, Bastaard-Dogter van Her-
geman van Stryen Heere van Zevenbergen gewonnen;

(1) *Gillis*, die overleedt Ao 1349, zonder Kinderen verwekt te hebben by *Maria van Lynden*, Dochter van *Jan van Lynden*, Heer van Vernhuyse, en van *Agnes*, *van Randerode*, verg. Butkens, *Annales de la Maison de Lynden livr.* XIII. p. 360.

(2) *Hendrik van Borsfele*, gezeid Wisse. Op zyn Grafzarke welke de Graaf van Egmond heeft doen uitteekenen te Middelburg, stond: Nobilis Iuvenis Henricus Dictus Wisse, filius Nicolai de Borsfele, qui obiit *Anno* 1350.

(3) *Gerrit van Borsfele*, getrouwd met *Maria van de Walle*, enz. zy hadden eene Dochter, Hadewich, getr. met *Jan van Maldegem*, zy liggen te Gent in 't Bagynhof begraven.

(4) *Raas van Borsfelen*, die het hoofd der Borsselsche Branche *van Zandyk* was.

(5) *Albrecht van Borsfelen*, die volgt.

Albrecht van Borsfele, Heer van Brigdamme enz. Hy trouwde *Beatrix*, Dochter van *Boudewyn van Domburg*. Hy storf Ao 1390, zy den 7 Febr. 1398, of 1395, Zy liggen begraven te West-Souburg. Derzelver nagelaaten Kinderen waren:

(1) *Claas van Borsfele*, die volgt.

(2) *Beatrix van Borsfele*, getrouwd met *Willem Steyn*, zy overleedt 9 July 1397.

(3) Wol-

Hertog *Philips* van Bourgondien (*k*) welke *Adri-*
aan

(*k*) Tegenw. St. v. Zeel. 2. D. p. 481.

(3) *Wolfaart van Borsfele*, genaamd van der Hooge in eén bezegelden brief van 5 Maart 1379.

(4) *Gillis van Borsfele.*

Claas van Borsfele, Heer van Brigdamme enz. Hy wordt Ridder genoemd in een Charter van Albrecht van Beyëren 13 Oct. 1395; was getrouwd met Maria van Arnemuiden enz. Zie Reygersberg Chron. van Zeel. II. Boek bl. 173. Hy ftorf den 18 Maart òf 5 Jan. 1411; zy den 14 Dec. 1404. Derzelver Kinderen waren;

(1) *Gillis van Borsfele*, Hy wordt uitdrukkelyk de oudfte Zoon genoemd in 't verhef van een Gemet thienden van 't Capitaal van Oud-Munfter den 8 Mey 1409.

(2) *Jacob van Borsfele*, die volgt.

(3) *Jan van Borsfele*, gemeld in een Charter van 't Jaar 1392.

(4) *Hadewich van Borsfele*, welke trouwde eerst *Adriaan van Heenvliet*, en naderhand *Wolfaart*, Heere van der Vere.

(5) *Alisfe van Borsfele*, gehuwd aan *Hector van Voorboute*, Ridder.

(6) *Beatrix van Borsfele*, Vrouwe van Sommelsdyk, volgens den Inventaris der Charters van der Vere. Volgens de Genealogie van Cruiningen, is zy getrouwd geweest met *Zweder van Cruiningen*. Anderen zeggen, met *Jan van Doorn* ge-

aan Ao 1468 zonder wettige Kinderen over-leedt,

gezeid *Zomsbeeck*. Doch de Schryver der M. S. Geneal. schryft 'er is geen bewys van te vinden maar wel, dat zy zonder hoir overleedt.

(7) *Alisse van Borsselen*, bastaard Dochter van Claas.

Jacob van Borsfele, Heer van Brigdamme enz. hy kreeg in Echt *Anna de Hennin*, Dochter van *Walther de Hennin*, Heer van Bossu, en van *Sibille*, Dochter van den Heere van Vierssen. Zy verwekten;

(1) *Adam van Borssele*, voor zyn Vader overleden.

(2) *Jacob van Borssele*, te Brugge doodgeslagen volgens Zuiero *Annal de Flandr.* op 't Jaar 1426.

(3) *Adriaan van Borssele*, die volgt.

Adriaan van Borsfele, Ridder, Heer van Brigdamme enz. zie van hem Reigersberg bl. 198, Gouthoeven bl. 472, Zuiero *Annal. de Flandres* L. II. p. 407 en 408. Hy trouwde 1°. Maria eenige Dochter van *Floris van Borsele*, van Monster, by welke hy geen Kinderen verwekte, doch van welke hy kreeg *Sauburg* met veel andere Heerlykheden. Zy stierf in 't Jaar 1448. 2°. *Anna*, natuurlyke Dochter van den Hertog van Bourgondien, volgens de Huwelyks-Voorwaarden op den 5 Oct. 1457. Reigersberg II. B. bl. 231 stelt dit Huwelyk op 't Jaar 1454, en Zuiero bl. 388 op 't Jaar 1455. Hy won by haar;

(1) *Cor-*

leedt, en vrouwe Anna van Bourgondien ook over-

P

(1) *Cornelis* } voor hem jong en ongetrouwd ge-
(2) *Agnes* } storven.
(3) *Anna* }

Hy zelf overleedt den 6 Juny 1468, zynde de laaste mans-oir van 't geslacht van Borsfele in de Branche van Brigdamme. verg. Reigersberg bl. 240 en Zuiero p. 464. op zyne tombe te West-Souburg, werdt hy genoemd, Die Edele en Mogende Heer. Zyne weduwe hertrouwde aan *Adolf van Cleef*, Heer van Ravenstein volgens Reigersberg Ao 1469, volgens Olivier de la Marche L. II. c. 4. Ao 1468; Hy liet drie Natuurlyke Zoonen na: doch die hier niet genoemd worden.

Nu volgen de afstammelingen van Gillis van Borsfele, hier boven gemeld, Zoon van Albrecht en van Beatrix van Domb urg. Gillis van Borsfele, trouwde *Anna van Domburg*. Hy stierf 13 Sept. 1390, Zy 18 Mey 1407. Liggen beide begraven te Souburg; Zy verwekten:

(1) *Lodewyk van Borsfele*.

(2) *Boudewyn van Borsfele*, Heer van Souburg, getr. met *Cataline van Swanenburg*. Hy stierf 17 Jan. 1438, Zy 10 Maart 1428.

(3) *Floris van Borsfele*, die volgt.

(4) *Catharina van Borsfele*, getr. met *Hendrik Crabel*.

Floris van Borsfele, getr. met *Lysbette Houts*. Hy overleedt 3 Apr. 1448, Zy Ao 1439. Zy wonnen

overleden zynde, welke dit Kasteel bezat, is daar mede den 21 September Ao 1508 verlyd geworden Vrouwe *Anna van Borssele*, Vrouwe van der Vere, "met alle de Huisinge en de wooningen boven en beneden, staande tot Popkensburg, en alle die Erve die wylen Claes van Borsfele Heer van Brigdamme in zyn leven, en Vrouwe Maria van Arnemuiden hadden in Popkensburg en Brigdamme".

Wanneer den 8 December 1518 Vrouwe Anna van Borsfele kwam te overlyden, werdt met dit goed verlyd, haar eenige Zoon Heer *Adolph van Bourgondien*, Heer van Vere; na wiens dood Ao 1541 het op zyn Zoon* Heer *Maximiliaan van Bourgondien* kwam, ook Heer en extra Markgraaf van Vere; welke Ao 1558 Insolvent gestorven zynde, Popkensburg ten behoeve der gemeene Crediteuren van dat Huis pu-

nen eene Dochter, *Elisabeth*, getrouwd met *Jan van Cats*, Ridder, Heer van Simonskerken Hy liet ook na één bastaard Zoon, *Jan*, en twee bastaard Dochters.

Men vergelyke hier mede Smallegange bl. 395 en W. te water Hoog-Ad. Zeeland bl. 43—48, 87—94, en in de Voorrede bl. 30—32.

Deze noot heeft men te danken aan den Heer Professor J. W. Te Water.

publicq verkocht werdt, uitwyzens den Decreet-brief hier achter Sub. Lit. A. te zien, en zyn ingevolge die verkooping, Ao 1567 daar mede verlyd Joncheeren *Arend van Valkenstein* en *Philibert van Serooskerke*; by den dood van den eerstgemelden is Ao 1572 voor de eene helft daar in gesuccedeerd zyn Broeder Joncheer *Nicolaes van Valkenstein*; gelyk Ao 1580 met de wederhelft niet alleen werdt verlyd Joncheer *Jeronimus van Serooskerke*, by doode van Philibert zyn Vader; maar het geheele goed, aangezien Joncheer Jeronimus Vader, Heer Philibert, op den 11 September 1578, wanneer by Executie de helft van *Nicolaes van Valkenstein* is gevyld, die door *Laurens Malk* of *Mok* heeft doen aankoopen.

Op den 22 November 1590 vinde ik dat 'er Heer van was *Jeronimus van Serooskerke* gehuwd met Joncvrouw *Henrica van Wyngaarden*; de verlyd-brief is gegeven, by *Ridderschap*, *Edelen en Steden van Holland en Westvriesland* (*l*). Dezelve Ridderschap, Edelen en Steden, verlydden daar mede Joncheer *Philibert*

van

(*l*) Waarom de *goede* of *onversterfelyke* Leenen voortyds in Holland verheven wierden, is reeds in de beschryving der Hooge Heerlykheid Vossemeer bl. 9. in *Notis* verhaald.

van Serooskerke, by doode van Heer Jeronimus zyn vader.

Welke Heer Philibert van Serooskerke Ao 1631. dit Huis en Landen publicq heeft verkocht aan den Heer *Gualtherus Fourmenois*, welke vervolgens daar mede verlyd, dan den 2 February 1653 overleden zynde, werdt die hier in opgevolgd by deszelfs eenige naargelatene Zuster Joncvrouwe *Catharina Fourmenois* in huwlyk met den Heer *Pieter Boudaen Courten*, Kiesheer der Stad Middelburg en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie aldaar.

Wanneer op 21 January 1665 Vrouwe Catharina Fourmenois overleedt, zyn haar twee oudste Zoonen *Johan* en *Pieter Boudaen Courten*, daar in opgevolgd.

Ao 1684 overleedt de Heer Pieter Boudaen Courten wanneer zyn helft in het Huis en Landen van Popkensburg overgingen aan zyn Zoon de Heer *Jacobus Boudaen Courten*, Gecommitteerde Raad ter Admiraliteit te Amsterdam, volgens verlyd brief van dato 17 September 1684.

De Heer Johan Boudaen-Courten in den jare 1716 het tydelyke verlatende, is de andere helft van dit Huis verheeven op zyn oudsten Zoon, den Heer *Hieronimus Joseph Boudaen*, Burgermeester der Stad Middelburg en Bewind-

heb-

hebber der Oost-Indische Compagnie aldaar, volgens verlyd-brief van dato 11 Juny 1716. Dit goed bleef vervolgens gemeen tusschen de Kinderen en erfgenaamen van Wyle de Heeren Johan en Pieter Boudaen Courten, tot dat het, zoo wel als de heerlykheid van Sint Laurens, op den 12 November 1716 publicq is verkocht aan voorgemelden Heer Hieronimus Joseph Boudaen; welke Heer in September 1737, overlydende, by Testamentaire Dispositie, dit Huis, Landen, en evengemelde Heerlykheid, Legateerde aan deszelfs Nicht Joncvrouw *Elisabeth Catharina Godin*, Dochter van Vrouwe *Anna Maria Boudaen* en den Heer *Carel Godin*, Vice Admiraal van Zeeland; onder conditie dat zyne weduwe Vrouwe *Cornelia Boddaert* haar leven lang daar van het vrucht gebruik moest genieten; vervolgens werdt voornoemde Joncvrouw *Elisabeth Catharina Godin* daar mede verlyd op den 16 October 1738.

Wanneer nu Vrouwe Cornelia Boddaert op den 16 April 1762 overleedt en Joncvrouw Elisabeth Catharina Godin in het volle bezit en genot van dit alles gekoomen was, heeft haar Ed: op den 22 dier zelfde maand alle deze goederen; te weten het Huis Popkensburg met annexe Landen en Heerlykheid van Sint Laurens

verkocht aan den Heer Mr. *Cornelis van den Helm-Boddaert*, Raad der Stad Middelburg &c. dan het gebeurde dat de Heer Mr. *Jacob van Citters* Burgermeester der Stad Middeblurg enz. als in huwelyk hebbende Vrouwe *Anna Sara Boudaen*, in naam derzelve, gedaane Koop kwam te naasten: welke Vrouwe Anna Sara Boudaen Ao 1781 overleden zynde, dezelve aan haar Ed: evengemelden Echtgenoot heeft achtergelaaten, die nog tegenwoordig daar van de Bezitter is.

Voorrechten en Vryheden aan dit Kasteel eigen.

Dit Kasteel heeft voorrechten en Vryheden daar anderen niet op bogen mogen.

1. Dat de eigenaar daar van onder de Edelen van Zeeland voortyds beschreven wierdt; althans Joncheer Arent van Valckenstein is Ao 1571 deswegen onder de Edelen ter Dachvaart verscheenen, want hy een Hollands Edelman zynde, kon hier zonder Heerlyke goederen, en wel die Riddermatig waren, te bezitten, in der Staaten Vergadering niet compareeren. Dat Popkensburg altoos voor Riddermatig is bekend geweest, heeft men onder de beschryving van 't Kasteel Westhoven bl. 132 reeds gezien. Welk Recht zyne bezitters nog heden zouden kunnen inroepen, ware het Lid der Ridderschap in Zeeland hersteld geworden, waar toe in de jaaren 1596, 1614 tot 1618. en laatst in Ao 1651

en

en 1662, zoo veel vergeeffche moeite is aangewend.

2. Is de bezitter vry geweest van *Schott, Watergelde en de onderhoudt van Caueldyk*, gelyk Wyle Heer Maximiliaan van Bourgondien het zelve in zyn leven bezeten heeft, en te zien is in de Decreet-brief Sub. Lit A. Nog tegenwoordig geniet de Heer vryheid van Waterpenningen en Caueldyk, item vryheid van *Tol op de Noord-Cattecy-weg*. Het een en ander dient wat breeder betoogd te worden. Wat de vryheid van *Schot, Watergeld en onderhoud van Caueldyk* betreft: wanneer na doode van Heer Maximiliaan van Bourgondien, de Staaten van Walcheren zich tegens dit Regt opposseerden, is by Sententie van den grooten Raad van Mechelen deze hunne oppositie, *met kosten*, aan hun ontzegd. Van welke ontzegging de tegenwoordige Eigenaars van Popkensburg het effect moeten blyven genieten, gemerkt volgens het 1e Articul van de Utrechsche Unie d'Ao 1579 elk *Ingezeten* by zyne Privilegien, Vryheden, NB. EXEMTIEN Rechten enz. onverminderd verbleven is.

Wat nu de vryheid van *Tol* aanbelangt, wanneer de Heeren Staaten en Breede-geërfdens van Walcheren goedvonden, een *Tol* of *Straat-geld* voor alle passeerende Rytuigen op

te ftellen, en de Heer van daar van niet fchynt uitgeflooten ... præfenteerden de Heeren Johan ... Boudaen Courten, doenmaalige Ei... van dit Kasteel een request aan de Ed: Heeren Staaten van Zeeland, en verzochten Hun Ed. Mog. het zelve Huis en Landen gelief... te houden en neemen in derzelver Protectie; ... dat zy mogten bekomen reftitutie van 't geen ... tegens de oude vryheden werdt onthouden, ... verklaard in toekomende daar over, nog over eenige andere Lasten gemoeid te worden. Dit request wierd by apostille van 31 July 1671 gefteld in handen van Heeren Gecommitteerde Raaden, omme het zelve nader te examineeren, en daar van rapport te doen: Gemelde Heeren Boudaen verzuimden niet, de Heeren van den Raade hun gepretendeerd Recht nader te ontvouwen, en leverden een Memorie in, waar by zy naar den inhoud van voorfchreeve Request gedetailleerd te hebben, zeggen "De questie is dan alleen of de Heeren Staeten van Walcheren eenige last mogen of konnen leggen op deze vry gekogte Landen, en zoo doende in eenen graad met Schotbaare Landen ftellen.

De Staeten van Walcheren objiceeren twee reden, waer op fy hun fonderen.

Eerst op het octrooy van d'Ed: Mog Staeten van Zeeland.

Ten

Ten anderen dat ook Leen-landen gehouden zyn hare weegen te onderhouden.

Wat het octroy belangt;

Is immers kennelyk, dat de Heeren Staeten van Walcheren voor alle de Impositien die sy coomen te vorderen, als Dyck-penningen en Water-penningen, niet anders als onder Speciaal octroy van de meergemelde Staeten van Zeeland connen vorderen.

Van welcke en alle andere Impositien de voorsz. Landen altyt vry syn geweest en nog syn:

Invoegen dat het octroy waerop het de voorsz. Staeten van Walcheren meynen te fonderen de Supplianten niet con obsteeren.

Wat de tweede objectie belangt, dat ooc de Leen-landen gehouden syn haare wegen te maken en onderhouden.

Men moet onderscheid maken, tusschen wegen onderhouden, of wegen maken en wegen te Calzien.

Wegen te onderhouden wert niet gedisputeert by aldien het een ordinaire weg was.

Want ooc deze Landen sulx observeren;

Maer als men wil Tollen en Lasten op eenige Landen leggen, 't sy om wat oorzaak het sy, soo syn deze Landen nooyt aengesprooken geworden.

Bovendien is tot opmaking van den weg

 waer

voorzeiden weg te ſtellen, en de Heer van Popkensburg daar van niet ſchynt uitgeſlooten te zyn geweest; præſenteerden de Heeren Johan en Pieter Boudaen Courten, doenmaalige Eigenaars van dit Kasteel een request aan de Ed: Mog. Heeren Staaten van Zeeland, en verzochten dat Hun Ed. Mog. het zelve Huis en Landen geliefden te houden en neemen in derzelver Protectie; item dat zy mogten bekomen reſtitutie van 't geen hun tegens de oude vryheden werdt onthouden, en verklaard in toekomende daar over, nog over eenige andere Lasten gemoeid te worden. Dit request wierd by apostille van 31 July 1671 geſteld in handen van Heeren Gecommitteerde Raaden, omme het zelve nader te examineeren, en daar van rapport te doen: Gemelde Heeren Boudaen verzuimden niet, de Heeren van den Raade hun gepretendeerd Recht nader te ontvouwen, en leverden een Memorie in, waar by zy naar den inhoud van voorſchreeve Request gedetailleerd te hebben, zeggen "De questie is dan alleen of de Heeren Staeten van Walcheren eenige last mogen of konnen leggen op deze vry gekogte Landen, en zoo doende in eenen graad met Schotbaare Landen ſtellen.

De Staeten van Walcheren objiceeren twee reden, waer op ſy hun fonderen.

Eerst op het octrooy van d'Ed: Mog Staeten van Zeeland.

Ten

Ten anderen dat ook Leen-landen gehouden zyn hare weegen te onderhouden.

Wat het octroy belangt;

Is immers kennelyk, dat de Heeren Staeten van Walcheren voor alle de Impositien die sy coomen te vorderen, als Dyck-penningen en Water-penningen, niet anders als onder Speciaal octroy van de meergemelde Staeten van Zeeland connen vorderen.

Van welcke en alle andere Impositien de voorsz. Landen altyt vry syn geweest en nog syn:

Invoegen dat het octroy waerop het de voorsz. Staeten van Walcheren meynen te fonderen de Supplianten niet con obsteeren.

Wat de tweede objectie belangt, dat ooc de Leen-landen gehouden syn haare wegen te maken en onderhouden.

Men moet onderscheid maken, tusschen wegen onderhouden, of wegen maken en wegen te Calzien.

Wegen te onderhouden wert niet gedisputeert by aldien het een ordinaire weg was.

Want ooc deze Landen sulx observeren;

Maer als men wil Tollen en Lasten op eenige Landen leggen, 't sy om wat oorzaak het sy, soo syn deze Landen nooyt aengesprooken geworden.

Bovendien is tot opmaking van den weg

 waer

voorzeiden weg te ſtellen, en de Heer van Popkensburg daar van niet ſchynt uitgeſlooten te zyn geweest; præſenteerden de Heeren Johan en Pieter Boudaen Courten, doenmaalige Eigenaars van dit Kasteel een request aan de Ed: Mog. Heeren Staaten van Zeeland, en verzochten dat Hun Ed. Mog. het zelve Huis en Landen geliefden te houden en neemen in derzelver Protectie; item dat zy mogten bekomen reſtitutie van 't geen hun tegens de oude vryheden werdt onthouden, en verklaard in toekomende daar over, nog over eenige andere Lasten gemoeid te worden. Dit request wierd by apostille van 31 July 1671 geſteld in handen van Heeren Gecommitteerde Raaden, omme het zelve nader te examineeren, en daar van rapport te doen: Gemelde Heeren Boudaen verzuimden niet, de Heeren van den Raade hun gepretendeerd Recht nader te ontvouwen, en leverden een Memorie in, waar by zy naar den inhoud van voorſchreeve Request gedetailleerd te hebben, zeggen "De questie is dan alleen of de Heeren Staeten van Walcheren eenige last mogen of konnen leggen op deze vry gekogte Landen, en zoo doende in eenen graad met Schotbaare Landen ſtellen.

De Staeten van Walcheren objiceeren twee reden waer op ſy hun fonderen.

Eerst op het octrooy van d'Ed: Mog Staeten van Zeeland.

Ten

Ten anderen dat ook Leen-landen gehouden zyn hare weegen te onderhouden.

Wat het octroy belangt;

Is immers kennelyk, dat de Heeren Staeten van Walcheren voor alle de Impositien die sy coomen te vorderen, als Dyck-penningen en Water-penningen, niet anders als onder Speciaal octroy van de meergemelde Staeten van Zeeland connen vorderen.

Van welcke en alle andere Impositien de voorsz. Landen altyt vry syn geweest en nog syn:

Invoegen dat het octroy waerop het de voorsz. Staeten van Walcheren meynen te fonderen de Supplianten niet con obsteeren.

Wat de tweede objectie belangt, dat ooc de Leen-landen gehouden syn haare wegen te maken en onderhouden.

Men moet onderscheid maken, tusschen wegen onderhouden, of wegen maken en wegen te Calzien.

Wegen te onderhouden wert niet gedisputeert by aldien het een ordinaire weg was.

Want ooc deze Landen sulx observeren;

Maer als men wil Tollen en Lasten op eenige Landen leggen, 't sy om wat oorzaak het sy, soo syn deze Landen nooyt aengesprooken geworden.

Boyendien is tot opmaking van den weg

 waer

voorzeiden weg te ſtellen, en de Heer van Popkensburg daar van niet ſchynt uitgeſlooten te zyn geweest; præſenteerden de Heeren Johan en Pieter Boudaen Courten, doenmaalige Eigenaars van dit Kasteel een request aan de Ed: Mog. Heeren Staaten van Zeeland, en verzochten dat Hun Ed. Mog. het zelve Huis en Landen geliefden te houden en neemen in derzelver Protectie; item dat zy mogten bekomen reſtitutie van 't geen hun tegens de oude vryheden werdt onthouden, en verklaard in toekomende daar over, nog over eenige andere Lasten gemoeid te worden. Dit request wierd by apostille van 31 July 1671 geſteld in handen van Heeren Gecommitteerde Raaden, omme het zelve nader te examineeren, en daar van rapport te doen: Gemelde Heeren Boudaen verzuimden niet, de Heeren van den Raade hun gepretendeerd Recht nader te ontvouwen, en leverden een Memorie in, waar by zy naar den inhoud van voorſchreeve Request gedetailleerd te hebben, zeggen "De questie is dan alleen of de Heeren Staeten van Walcheren eenige last mogen of konnen leggen op deze vry gekogte Landen, en zoo doende in eenen graad met Schotbaare Landen ſtellen.

De Staeten van Walcheren objiceeren twee reden waer op ſy hun fonderen.

Eerst op het octrooy van d'Ed: Mog Staeten van Zeeland.

Ten

Ten anderen dat ook Leen-landen gehouden zyn hare weegen te onderhouden.

Wat het octroy belangt;

Is immers kennelyk, dat de Heeren Staeten van Walcheren voor alle de Impositien die sy coomen te vorderen, als Dyck-penningen en Water-penningen, niet anders als onder Speciaal octroy van de meergemelde Staeten van Zeeland connen vorderen.

Van welcke en alle andere Impositien de voorsz. Landen altyt vry syn geweest en nog syn:

Invoegen dat het octroy waerop het de voorsz. Staeten van Walcheren meynen te fonderen de Supplianten niet con obsteeren.

Wat de tweede objectie belangt, dat ooc de Leen-landen gehouden syn haare wegen te maken en onderhouden.

Men moet onderscheid maken, tusschen wegen onderhouden, of wegen maken en wegen te Calzien.

Wegen te onderhouden wert niet gedisputeert by aldien het een ordinaire weg was.

Want ooc deze Landen sulx observeren;

Maer als men wil Tollen en Lasten op eenige Landen leggen, 't sy om wat oorzaak het sy, soo syn deze Landen nooyt aengesprooken geworden.

Bovendien is tot opmaking van den weg

 waer

voorzeiden weg te ſtellen, en de Heer van Popkensburg daar van niet ſchynt uitgeſlooten te zyn geweest; præſenteerden de Heeren Johan en Pieter Boudaen Courten, doenmaalige Eigenaars van dit Kasteel een request aan de Ed: Mog. Heeren Staaten van Zeeland, en verzochten dat Hun Ed. Mog. het zelve Huis en Landen geliefden te houden en neemen in derzelver Protectie; item dat zy mogten bekomen reſtitutie van 't geen hun tegens de oude vryheden werdt onthouden, en verklaard in toekomende daar over, nog over eenige andere Lasten gemoeid te worden. Dit request wierd by apostille van 31 July 1671 geſteld in handen van Heeren *Gecommitteerde* Raaden, omme het zelve nader te examineeren, en daar van rapport te doen: Gemelde Heeren Boudaen verzuimden niet, de Heeren van den Raade hun gepretendeerd Recht nader te ontvouwen, en leverden een Memorie in, waar by zy naar den inhoud van voorſchreeve Request gedetailleerd te hebben, zeggen "De questie is dan alleen of de Heeren Staeten van Walcheren eenige last mogen of konnen leggen op deze vry gekogte Landen, en zoo doende in eenen graad met Schotbaare Landen ſtellen.

De Staeten van Walcheren objiceeren twee reden, waer op ſy hun fonderen.

Eerst op het octrooy van d'Ed: Mog Staeten van Zeeland.

Ten

Ten anderen dat ook Leen-landen gehouden zyn hare weegen te onderhouden.

Wat het octroy belangt;

Is immers kennelyk, dat de Heeren Staeten van Walcheren voor alle de Impositien die sy coomen te vorderen, als Dyck-penningen en Water-penningen, niet anders als onder Speciaal octroy van de meergemelde Staeten van Zeeland connen vorderen.

Van welcke en alle andere Impositien de voorsz. Landen altyt vry syn geweest en nog syn:

Invoegen dat het octroy waerop het de voorsz. Staeten van Walcheren meynen te fonderen de Supplianten niet con obsteeren.

Wat de tweede objectie belangt, dat ooc de Leen-landen gehouden syn haare wegen te maken en onderhouden.

Men moet onderscheid maken, tusschen wegen onderhouden, of wegen maken en wegen te Calzien.

Wegen te onderhouden wert niet gedisputeert by aldien het een ordinaire weg was.

Want ooc deze Landen sulx observeren;

Maer als men wil Tollen en Lasten op eenige Landen leggen, 't sy om wat oorzaak het sy, soo syn deze Landen nooyt aengesprooken geworden.

Bovendien is tot opmaking van den weg

waer op den Tol nu wert gevordert, van de Landen op Popkensburg afgehaalt tegens wil van d'Eygenaers, sekere groote berg gelegen hebbende over den Molen van Sint Laurens onder belofte van betaling, en sy daar voor nog 400 Guldens schuldig staen.

Ende soo doende heeft hun de weg dier genoug gestaen.

Als eerst de Landen vry by koop en daerom te dierder.

Ten tweeden, door hun eigen Lant late ophoogen: ten derden, soo hebben d'Eygenaers van voorsz. Landen moeten gedoogen (om dat de weg die nu is opgemaect niet bruycbaer was) dat een padt dwers door hun Lant is gemaect.

Dat nu terwyl d'oorzaak cesseert ooc behoorde geweert te worden.

Ten vierden, soo moeten d'Eygenaars van voorsz. Huys betaelen den Tol aen den Boom wanneer sy hun landen te wagen of te Paert over deze weg sullen besoeken.

Nu ten vysde, nog de twee stuyvers voor de streckende Roede die men pretendeert.

Soo waren de Landen die men vrye Landen noemt erger in conditie dan de Schotbaere.

Ende souden den weg vysdobbelt betaelen.

Ende wanneer de Supplianten dan wilden

gaen

gaen ophaelen hoe deze gecalcyde weg hun meer nadeel dan voordeel bybrengt.

De Supplianten bidden dat U Ed. Mog.

De Saek na merite gelieven te examineeren, en daar van na equiteit favorabel rapport te doen.

Op dat dezelve onder de bescherming van d' Ed. Mog. Staeten van Zeeland gerustelyk mogen blyven werden bezeten.

Onder de oude Gerechtigheden nu over de drie hondert Jaren genoten".

Of schoon men niet weet aan te wyzen wat de uitslag van deze Remonstrantie geweest is, zoo is het doch zeker, dat Popkensburg en de Landen daar toe behoorende sedert de Vryheden van Water-penningen en Tol op voorvermelden Weg hebben blyven genieten, het laatste, volgens een ampliatie den 29 April 1669 gemaakt, *op de Ordonnantie van den Taux, vergunt by Octroy van de Ed: Mog: Heeren Staaten van Zeelant, aan de Heeren Regenten der Stad Middelburg, en de Staaten van Walcheren om te verpagten den Ry-weg van de Noordpoorte.* in welke Ampliatie staat. *De Heeren van Popkensburg en Brigdamme sullen van dezen Impost vry en exempt zyn.*

Met dit alles moet dit goed, even als andere ongepreviligeerden, *Staate Lasten* betalen. Onder

de

de Graaflyke regeering moest de Heer van Popkensburg den Graaf met eenige Manschappen in zyne Oorlogen binnen de Palen van Holland, Zeeland en Vriesland, te Hulpe staan, en zyn Huis was des Graven open Huis, dat is, dat de Graaf het zelve met Krygsvolk, wanneer de nood zulks vorderde, konde bezetten, of wel geduurende zyn aanwezen in Zeeland, op het zelve zyn intrek nemen. Daar nu deze bezwaren ophouden, en men in plaats der diensten van Leenmannen, die voor Altaaren en Haardsteden streden, besoldigde Troepen, doorgaans geen intrest in het behoud van het lieve Vaderland hebbende, gebruikt, is het billyk, dat de Landen van Popkensburg mede in Lasten tot onderhoud der middelen, om de bezitters van gemelde bezwaar te ontheffen, dienen te draagen.

3 Popkensburg competeert het Recht *ter beplanting van de Noord-Callecy-weg, beginnende van het Spanjaards Putje, en eindigende aan de Dreef van het Hoff alwaar de Sandweg na ter Gapinge begint.* Dat is te zeggen, van Sint Laurens tegen Brigdamme af, tot aan het Hof *Noordhout* by Serooskerke toe, en dus eene lengte van wel 700 Roeden: dit recht is aan den Heer van

(*m*) van Loon aloude Regeeringw. van Holl. IV. D. bl. 212 en 213.

van Popkensburg toegekend by Resolutie der Heeren Staaten van Walcheren, dato 17 November 1678, op conditie, dat zy binnen tien Jaaren de geplante Boomen zoude mogen aanvaarden tegen rembourfement van kosten &c. Doch die tyd overstreeken en de naasting niet geschied zynde, dat als dan de Eigenaar van die Boomen in de posfesfie zoude blyven, hy en zyne Nakomelingen eeuwiglyk en altoos &c. By nader besluit van 25 February 1679 zagen de Heeren Staaten van Walcheren van hun recht van naasting af, gevolglyk bleef dit beplanten van opgemelde weg een voorrecht aan de Huize van Popkensburg verknocht, en waar van den tegenwoordigen Heer nog in het ongestoord bezit is; tot meerder bevestiging van dien, zoo in is de verkoops Conditien waar by de Stad Middelburg den 28 December 1679 de Heerlykheid Brigdamme verkocht, het volgende gesteld geweest; ,,Voorts sullen de cooper of coopers verdagt moeten zyn, dat de Heeren vercoopers als Ambagtsheeren van deze Heerlykheid, aan de Heer Johan Boudaen is toegestaan te beplanten den wegh beginnende van Spanjaerts putjen tot den Molen van Brigdamme, vervolgens dat de cooper gehouden sal syn te gehengen en te gedoogen dat de Dap en eygendom van dien sullen blyven aan den gemelten Heer

Heer of syn erfgenaamen soo lange als haer gelieft".

Achter-Leenen tot dit Huis behoorende.

Dit Huis heeft buiten andere Ridderhofsteden in Walcheren eigen, dat van het zelve verscheide *Achter-Leenen* releveeren, en dus als een *Hoofd-Leen* te considereeren is, het welk oudtyds ook zyn Leenmannen kon opontbieden, en van hun Heerlyke diensten eisschen.

Welke Achter-Leenen zyn de volgende.

1. 162 Roeden in Leyn Stevens Blok fo 230 verso betaald Jaarlyks voor Chyns zeven gulden.

2. 118 Roeden *Oost* het Pad gaande van Sint Laurens na de Moole, *West* . . . *Zuyd* s'Heeren-weg, *Noord* s'Heeren-weg, geeft een Jaarlyksche Chyns van elf gulden.

3. 85 Roeden in Jasper Huysen Blok, betaald Jaarlyks agt gulden tien stuyvers, te verheer-gewaden met *een Goude France Croon.*

4. 160 Roeden, *Oost* den Boomgaard van Popkensburg, *West* het Dorp van Sint Laurens, *Zuyd* s'Heeren weg en de Watergank, *Noord*... geeft Jaarlyks *drie* grooten van de Roede.

5. Drie Gemeeten 38 Roeden in de Parochie van Brigdamme in de Molen Blok, gevende Jaarlyks *drie ponden Vlaams,*

6. 138 Roeden, een *Vrage* gelegen binnen Serooskerke, *Oost* s'Heeren weg, *Zuyd* Steven

den

den Brabander, *West* Hendrik Jobs, *Noord* Pauwels Symonszoon en Pieter Canyn; waar voor Jaarlyks betaald word £ 1 : 3 : 4. vls.

7. 120 Roeden, een *Vroon* voortyds geheeten het *Craijen-Hoff*, *Oost* 's Heeren weg, *Zuyd* Theunis Theunis zoon, *West* Jacob Jacobs zoon en *Noord* den Armen, geeft Jaarlyks tien Schellingen vlaams.

8. 80 Roeden in het Ambagt van Popkensburg, te verheer-gewaden als het verschynt met *een Goude Franse Croon in specie.*

9. Een Roede Lands over den Molen van Brigdamme, tot vergrooting van den Put waar de Brouwery het water uittrekt, te verheer gewaden als het verschynt met *eene Zeeusen Schelling.*

10. 252 Roeden, in den Kerken Block; *Oost* de Huyzen staande in Sint Laurens, *Zuyd* de Sprinke en 's Heeren weg, *West* den Kerken Boomgaard, en *Noord* het Kerkhof en de Kerk; geeft Jaarlyks vier Ponden vier Schellingen Vlaams, te verheer-gewaden met *een Gouden Ducaat in Spetie.*

11. 199 Roeden, *Oost* den Boomgaard van het Huis Popkensburg, *Zuid* eenige Roeden Boomgaard met een Schutting gesloten, *West* het Dorp van Sint Laurens, en *Noord* de Laan van Popkensburg, geeft Jaarlyks drie Ponden Vlaams,

Vlaams, te verheer-gewaden met *een Goude France Croon in Spetie.*

12. 70, Roeden achter het Huis de drie Zwaantjes, *Zuyd* de Watergang en 's Heeren Weg, *Oost* de Boomgaard van Popkensburg, en *Noord* 80 Roeden Achter-leen; met *een Goude France Croon in Spetie.*

Hoe de Achter-leenen oudtyds verkreegen wierden en dat die diensten aan den Ambatchsheer verschuldigd waren, hebben de Heeren van Wolphaartsdyk, in hun *na deze adstructive Memorie* gevoegd by *hun tweede Remonstrantie aan de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland* bl. 28 aangewezen, en zich ten dien opzichte beroepen op de *Keuren van Zeeland Cap. II. XV Artikel.* Wanneer voorschreeve Achter-leenen versterven en op nieuws verheven worden, doet zulken vassal den volgenden Eed: "Dat zweere ik N. N. den Heere van Popkensburg hou en getrouw te wezen, alle 't gene bye iemant tot syne schade ofte achterdeel bedacht, gedreycht, ofte aangegrepen zoude moghen worden tot myder kennisse commende, by tyts te openbaren, hem te kennen te geuen, ende naer myn vermoghen te helpen wezen, ende voorts alles te doen, dat een getrou vassal naer rechten, zynen Leenheer schuldich ende gehouden is te doen."

Soo waerlick helpe my Godt Almachtig.

De kosten van zulke verheffen zyn in drie voegen vastgesteld.

Dat voor het recht van 't Leen betaald word, naar de oude brieven mede brengende min ofte meer.

Voor het schryven en Registreeren van elcke brief zes schellingen en agt grooten Vlaams.

Voor elken Leen-man twee schellingen.

Voor het recht van den Poortier eene schelling.

Smallegange (n) de Schryver van den Tegenwoordigen staat van Zeeland (o); Ja zelfs de Decreet brief onder de bylagen A. te zien, waar by dit stuk goed uit den verlaaten Boedel van Maximiliaan van Bourgondien verkocht is, spreeken alle van 160 Gemeten Ao 1401 aan den Graaf te leen opgedraagen. De bezitters van Popkensburg worden van ouds af tot heden toe verlydt "met omtrend 160 Gemeten Lands gelegen binnen den Eilande van Walcheren, soo Wye als Saylant (of Boomgaarden, Hoven, Weyen en Sallanden) daar by ende neffens gelegen al 't saamen in der vougen en met zulcke Vryheden ende gerechticheden als die zelve eerst wylen Heer Claes van Borsſele ende Vrouwe Maria

Grootte

Q van

(n) bl. 669. (o) II. D. bl. 236.

van Arnemuyden by onzen voorfaeten Graue van Hollandt verleent en verleden zyn geweest, ende zulcx als wylen onzen lieuen ende getrouwen neefye Heere Maximimiliaen van Bourgoingnen Marckgraue van der Veere en nu Lest.—— Die befeten ende gebruyct hebben gehadt." Zoude men niet op grond van het aangehaalde kunnen befluiten, dat die erven die Claes van Borsfele ende vrouwe Maria van Arnemuiden leggende hadden in Popkensburg en Brigdamme welke zy aan den Graaf ter leen opdroegen, de grootte van omtrent 160 Gemeten bedragen hadden?

Dan de Rekenkamer van Zeeland (*p*) meldt, dat "op het quohier van de Leenen aldaar berustende op den naam van Jeronimus van Seroos-kerke ftaan LII parthyen van fo. 9 tot fo. 17, uitmaakende honderd acht en vyftig Gemeten, veertien Roeden, waar onder fouden wezen 20 Gemeeten *quaet* leen, in feven parthyen, en de rest *goed*." Alle overloopers ftellen ook in agt parthyen 19 Gemeten 265 Roeden als *leen*, en de rest beloopende 138 Gemeten, 42 Roeden als *overfterffelyk erfleen*. Dit in acht nemende moet men bekennen, dat de Landen Ao 1401 aan den Graaf opgedraagen, en van den zelven weder uitgegeven, niet hooger dan op 138 à

139

(*p*) St. Notulen 23 Maart 1675.

139 Gemeten belopen hebben, en die gemelde parthyen *kwaad leen* in later tyden; den bezitter van Popkensburg by koop of anderzins aangekomen zynde, sedert Maximiliaan van Bourgondien onder de andere *goede leenen* verheven zyn geweest, dat ligt in die confuse tyden, die toen reeds begonnen plaats te hebben, heeft kunnen geschieden. Het geen my des te meer hier in bevestigd, is, dat in den overlooper van Ao 1528 op naam van den Heer van Beveren, bezitter van Popkensburg 141 Gemeten 232 Roeden verheven zyn; was het leen nu van den beginne af *omtrent* 160 *Gemeten* groot geweest, waarom worden dan die Gemet getallen ook niet op naam van dezen Heer gevonden? hier op zal men niet ligt een ander antwoord weten als het geen boven gemeld is.

Op den grond en Landen van dit Adelykleen is het Dorp van Sint Laurens straks te vermelden gebouwd, waarom ook de Eigenaaren der Huizen aldaar ieder een zekere jaarlyksen chyns aan den Heer van Popkensburg betaalen.

Het wapen van dit Slot, soo als Smallegange in zyne Wapenkaart der Landen en Heerlykheden Bewestenschelde, het voorstelt, is een Veld van *Sable* in driën gedeeld door twee *Hermyne baaren*, op het bovenste en onderste deel *een* op het middelste *twee* Goude Burgten. Zoo *Wapen*

men vast verzekerd was van de oudheid van dit Wapen, denkt men, dat volgens de regelen van de Wapenkunde *zeker* zoude kunnen bepaald worden, dat, zoo dit Huis, volgens de constante gewoonte van dien tyd, het wapen van derzelver Eigenaars heeft aangenomen die aloude Eigenaars, dewelke wy onder den naam van *van Poppekinburg* vermeld vinden, jonger Zoonen geweest zyn uit het bekende geslagt van *Weldamme*, het welke tot wapen voerde: *de Sable a deux fasces ondees* D' ARGENT (Te Water Hoog Adel. Zeel. bl. 110.) en *Poppkensburg*, *de Sable a deux fasces ondees* D'HERMINES enz. Vergelyk nu hier mede de leer van *Carpentien Hist. de Cambray*, *Tom. III. Pag.* 72—74. "Il y a (zegt hy) des cadets qui ont brise leurs armes en *Diminuant*, seulemant *des pieces*, ou en leur *donnant autre posture*, et D'AUTRES CONSERVANT LES PIECES, ONT CHANGÉ L'EMAIL. Deze aanmerking is my door den Heer Verheye van Citters medegedeeld.

HET

HET DORP EN HEERLYKHEID VAN SINT LAURENS.

SINT LAURENS een Ambachtsheerlykheid even als men het Slot Popkensburg aangemerkt heeft, genoegzaam in het midden van Walcheren, hebbende *Oost* en *Zuid* de Heerlykheid *Brigdamme*, *West* de Heerlykheden *ter Buttinge* en *Grypskerke* en *Noord* de Heerlykheid van *Serooskerke* met een kleen deel van *Oostkappelle* (*q*) groot in zyn omtrek *Duizend en twaalf Gemeeten, twee Honderd Zes en tachentig Roeden* Ambachts (*r*).

Gelegenheid. Grensmerken en grootte.

Dit Ambacht eigentlyk Popkensburg genaamd, is die naam in dien van Sint Laurens verwandeld, naar den bescherm-Heilig aan welken des

Naams-Oorsprong.

(*q*) Kaart van Walcheren door Hattinga in Tegenwoordige St. van Zeel. 2 D.

(*r*) Smallegange Chron. bl. 668.

deszelfs Kerk is toegeweid geweest, die de eenige binnen dit Eiland zynde, welke naar dien Sant genaamd was, waarschynlyk dadelyk naar zyne Stichting grooten toeloop van bedevaart-gangers gehad hebbende, die naam aan het geheele Ambacht is megedeeld, en die van Popkensburg alleen aan het Slot gehegt gebleven: zoo dat thans in alle openbaare Schriften, zelfs in de Leen-brieven, dit Ambacht *Sint Laurens* word genoemd; misschien heeft tot die verwisseling ook aanleiding gegeeven, dat het Slot Popkensburg en deze Heerlykheid by vervolg ieder byzondere Eigenaars hadden, welke één en den zelfden naam niet wilden dulden. Deze streek moet mede onder de ouds bewoonde van Walcheren geteld worden; voortyds vondt men hier een vliedberg over den Molen van Brigdamme, afgeslecht om den Steenweg, wanneer die aangelegd wierdt, te formeeren en boven het Winter-Water te brengen; eene andere in het westen digt by het Rechtsgebied van ter Buttingen wordt hier nog gezien: Men heeft reeds onder de beschryving der Heerlykheid Schellach bl. 79 aangemerkt dat zulke Terpen, voor de bedyking, gediend hebben tot behoudenis van Menschen en Vee.

Dorp, getal der Huizen. Het Dorp, gelegen ten Westen de Straat-weg van Middelburg na Serooskerke, omtrent half weg

tus-

tusſchen evengemelde Stad en Parochie, is niet groot en beſlaat niet meer dan twee Gemeten elf Roeden gronds; begint van Noorden in ſtrekkende Zuidwaards na de Watergang, en van Zuyden in beginnende aan de Watergang, en eindigende Noord aan het Kerkhof, beſtaande in Veertien onderſcheide Erven; die Ao 1606 gemeten, en in de nog tegenwoordigen ſtand gebragt zyn; de Eigenaaren van dien betaalen alleen (buiten hunne Chynſen aan den Heer van Popkensburg) den CC. penning van die Erven, dus van de grond van het Dorp Sint Laurens, hoorende onder de Vrye Gemeeten van Popkensburg, door den Heer van dit Kasteel geen Water-penningen, maar wel *Staats Lasten* betaald worden. Binnen dit Dorp, en in het geheele Ambagt, worden 42 gebouwen (daar onder 't Huis Popkensburg) geteld; welke Ao 1699. aan Huisſchattinge of CC penning opbragten *drie en twintig Ponden vyftien ſchellingen en vier grooten Vlaams*: zoo dat wanneer Ao 1746 Cavallery ten platten Lande van Walcheren ſtond geinquartierd te worden, binnen deze Heerlykheid niet meer dan 15 Ruiters en 16 Paarden konden gebilletteerd worden, by 15 onderſcheidene opgezetenen, die gelegenheid hadden daar toe Huisveſting en Stalling te bezorgen.

Inwooners enz.

Het getal der opgezetenen kan eenigzins opgemaakt worden uit de onderstaande Lyst van *Geboorenen*, *Getrouwden* en *Overledenen*, op en onder deze Heerlykheid.

In Ao	1777.	24 Geb.	6 paar Getr.	9 Overl.
	1778.	25 ——	4 ———	8 ——
	1779.	18 ——	3 ———	12 ——
	1780.	17 ——	4 ———	17 ——
	1781.	12 ——	2 ———	14 ——
	1782.	10 ——	6 ———	12 ——
	1783.	12 ——	6 ———	20 ——

Eene Florissante Bier Brouwery heeft hier lange Stand gehouden en wordt nog met veel Succes gedreeven: men weet hoe voortyds de Brouweryen van 't platte Land, hunne Bieren ook binnen de Steeden mogten slyten, dan dit werdt by Placaat van 'sLands Staaten den 24 Maart 1664 verboden, het welk die Fabricq zoo wel hier als in andere Parochien aan het kwynen bragt; dan met opzicht tot deze Brouwery, vergunde de Regeering van Middelburg by Resolutie van 3 November 1691 aan *Adriaan Verbrugge*, Brouwer ter dezer Parochie, om aan *vier à vyf* zyner naaste Vrinden binnen die Stad te mogen leveren; dan deze concessie is ingetrokken of te niet geloopen, alzoo na dezen de verzoeken des wege by onderscheidene besluyten

ten van 19 Mey 1725 en 25 Juny 1729, zyn afgeslaagen. Mogelyk heeft het Jongste verzoek van *Adriaan Piereyn*, Ao 1769 geen gunstiger uitslag gehadt: tot dat by een nader Placaat der Heeren Staaten van Zeeland van dato 10 December 1772 op den Impost van alle Bieren en Mol enz: is verstaan dat de Bieren ten platten Lande binnen deze Provincie, de Smal-Steden daar onder gerekend, gebrouwen binnen de besloten Steden voortaan *ter Consumptie* mogen werden ingebragt, mits daar voor betaald worde dezelfde Impost als van de Hollandsche Bieren: deze Brouwery geeft jaarlyks een zekere Chyns aan den Ambachtsheer.

Eigenaaren en Leenvolgers.

Of schoon de Eerste Heeren van Popkensburg, Heeren van Sint Laurens waren, zoo heb echter in latere tyde deze goederen onderscheidene Eigenaaren gehad, tot dat die weder onder één Heer en bestuur zyn gebragt.

De Huizen van Borsselen en Bourgondien, de Stad van Middelburg, vervolgens de geslachten van Boudaan en van Citters hebben na den anderen deze Heerlykheid bezeten: het is dit welke men zal trachten op te helderen, en in het vereischte licht te brengen.

Alle de Heeren uit den Borsselschen Stam, die Popkensburg bezaten, zyn ook Heeren van St. Laurens geweest.

Dan Sint Laurens, als een quaad Leen zynde, verviel na den Dood van Heer *Adriaan van Borssele van Brigdamme*, aan den Graaf, die het zelve of liet aan de weduwe van evengemelden Heer, Vrouwe *Anna van Bourgondien*, 'sGraven Bastaard Zuster, die na haar dood, benevens andere van hare goederen naliet aan *Boudewyn de Ryzelaar*, haar bastaard Broeder, of wel het zelve werdt door Hertog *Carel* aan gemelden Boudewyn, insgelyks zyn bastaard Broeder, inmediaat geschonken; Het zy zoo als het zy, dit is ten minsten zeker, dat Boudewyn de Ryzelaar, Heer van *Falais*, bastaard Zoon van Hertog *Philips*, Bredamme, waar van Sint Laurens een gehugt was, bezeten heeft (*s*). Hy hadt tot opvolger zyn Zoon *Karel van Bourgondien*, en deze wederom zyn Zoon *Jacob* Heer van Falais, wiens goederen, om dat hy de Hervormde Godsdienst was toegedaan, geconfisqueerd, en den 1 October 1551 gegeven wierden, te weten Popkensburg (*t*) aan *Anthony van Bourgondien*, Zoon van Heer Karel van Bourgondien

(*s*) Zie Grypskerke by Te Water Adelr. Zeel. bl. 44, in notis.

(*t*) Men moet hier het Ambagt, en niet het Huis verstaan, het was nog niet verstorven dat dees benaming zoo wel voor de Heerlykheid als voor het Huis wierd opgenomen.

dien Heer van *Zommelsdyk*, en zulks in plaats van eene Rente van vier Honderd Gulden s'jaars, daar mede Anthony op deze Heerlykheid verhypothequeerd was.

Anthony van Bourgondiën was in dienst van de Koninginne MARIA Douariere van Hungarien en Bohemen, Gouvernante der Nederlanden (*u*). Het schynt in dit Bourgondies geslacht gebleven te zyn, tot dat de Stad *Middelburg* by Decreet en Transport Brief den 18 Juny 1612 voor den Hove van Holland opgedragen is, het geene Wylen Heer *Pieter van Bourgondien*, Ao 1605 gestorven, in leven Heer van Bredamme, Soutelande enz., hadt in de Parochie van "Bredamme, Popkensburg geseyt Sint Laurens, Noordmonster, Cleuerskerke, ende in Poppenroeden Ambacht met Ambachts-recht ende Ambachts gevolge en al dat dezelve Ambachten na gebruyke, costume en de keuren van Zeelandt schuldig waren ende behoorde te volgen."

Het was op den 28 December 1679, dat Middelburg dit Ambacht heeft veralieneerd, aan den Heer Johan Boudaen Courten, voor £ 3910 : - : - Vls. Obligatien ten laste van de Bank van Leeninge dier Stad, zynde op 12 No-

(*u*) 3 Copul. ter Rekenk. fo. 274.

November 1716 weder door koop overgegaan aan den Heer *Hieronimus Joseph Boudaen*, en sedert hier heeft dezelve Erfvolging, als die van Popkensburg, plaats gehadt, en gevolglyk de tegenwoordig Ambachtsheer mede is, de Heer Mr. Jakob van Citters, Regerend Burgemeester der Stad Middelburg &c.

De Kerk en School De Kerk dezer Parochie dient men byzonder te beschouwen zoo voor als na de Nederlandsche Troubles; dat Kerk-gebouw, welk voor de omkeering der Lands Regeering hier gevonden werdt, is zeker, ten minsten zeer apparent gesticht geweest by Heer Claas van Borssele Ao 1353, hoewel de begeeving daar van eerst door den Deken en het Capittel van Sint Pieters te Middelburg, en naderhand door de Graven van Zeeland schynt gedaan te zyn geweest (*v*). De aangehaalde Schryver zegt ook dat Ao 1466 hier Heer *Klaas Symense* en in 't Jaar 1529 *Mattheus Pietersz* Pastoors zyn geweest: Ook dat in deze Kerk aan O. L. Vrouws outaar een Broederschap van O. L. Vrouwe was.

Van dit Kerk-gebouw werdt *Laurentius*, een Martelaar der III Eeuw, een Spanjaard uit Arragon, de bescherming aanbevoolen: Men weet hoe die alomme by de Westersche Kerk, zelfs

(*v*) Oudh. en gest. van Zeel. I. D. bl. 257.

zelfs nog hedendaags, ge-eerbiedigd wordt; de naam van dezen Heilig werdt wel haast die van 't geheele Ambacht: Zulke naams oorsprongen zyn niet zeldsaam zelfs in Walcheren, daar men ook *Sinte Janskerke* een *Sint Aechterkerk*, *Sint Cleopaskerk*, en een *Lieve Vrouwe Polder* aantreft.

In de Nederlandsche Troubles was deze Kerk een van de eerste die de bitterheid van een woedende Gemeente ondervondt, men wil dat zy Ao 1566 is gesloopt; is dat zoo, dan moet het by de bekende Beeldstorming toen of Ao 1572, toegekomen zyn: zy heeft het Lot der meeste Kerken van Walchers platte Land gehad, en Roomes-Leer moest tot in leevenlooze dingen vervolgd worden.

Deze Kerk gesticht door een Heer uit de Borsselse stam, toegewyd aan een Heilig zoo befaamd door wonder-werken, kon zonder geen goederen wezen; de toevloed des geenen die hier aflaten verdienden, en de laaste wil der zulken, die na dit leven Sinte Laurens hulpe waanden noodig te hebben, zal dit gesticht van Landen en bezittingen hebben doen voorzien, zie hier een Lyst van Landen deze Kerk en Pastory toegekomen hebbende (*w*).

De

(*w*) Getrokken uit het *Verjaarbouck van alle Gheest-*

	Gem. Roed.
De Kerk bezat in de Prochie van Serooskerke in den Block genaemt Toosthoy. - - -	5 : 4
- - - - -	1 : 14
Den Block daer Heyn Pier Heyne plach te woonen. - - -	0 : 150
Den Block daer den Molen op ſtaet	0 : 75
In de Hondert Gemeten liggende in t'Ambacht van Grypskereke -	2 : 18
In de Prochie van Popkensborch ofte Sint Laureyns den Blocq voor Cornelis Pier Wille - -	1 : 256
Den Blok Beoosten Leyn Pier Poppe daer Andries Lauwers Zoons weduwe plach te woonen. -	0 : 144
- - - -	0 : 288
Den Block daer de Kerke van Popkensborch in ſtaet. - -	0 : 150
- - - -	0 : 202
Transpt. -	13 : 101

*Gheestelicke geannoteerde ende geconfisqueerde Landen geleghen binnen d'Oostwateringe des Eilands van Walcheren, volgens de beueninghe gedaen by Wylen Andries van Hemerſtede lanno XV*c. *Vyf en Zestich, Geëxtraheert uuyten overlooper der zeluer Oostwateringhe by Prochie en Blocken.* Ter Griffie van Veere.

	Gem.	Roed.
Transpt.	13	101
- - - -	1	50
- - - - -	1	26
- - - - -	1	—
- - - - -	5	30
- - - - -	1	90
- - - - -	1	239
Den Block daer Leyn Steuents Zoon inne plach te woonen ende nu Heyn de Geldersman. - -	0	167
- - - - -	1	52
- - - - -	1	6
- - - - -	1	78
- - - - -	1	20
- - - - -	1	19
- - - - -	0	162
- - - - -	1	168
- - - - -	1	74
- - - - -	1	236
- - - - -	1	20
Den Block daar Jasper Huysſen inne woonde ende nu Lenart Leyns Zoons inne Woond. - -	0	150
- - - - -	1	30
- - - - -	1	240
Transpt. -	40	158

	Gem. Roed.
Transpt.	40 : 158
In de Prochie van Bredamme den Block daer Pier Heyne inne woonde	1 : 41
Den Block daer die Molen van Bredamme. - - - -	1 : 156
- - - -	2 : 95
Dit zamen uitmaakt -	45 : 150

De Pastory bezat in Serooskerke in den Block daer de Molen op ſtaet. -	1 : 157
Den Block tusſchen beide de weghen.	0 : 272
In de Prochie van Popkensborch of *Sint* Laureys. - - -	4 : 39
Den Block daer Cornelis Pier Wille in woont. - - -	0 : 290
Den Block beoosten Leyn Pier Wille daer Lauwers Zoons weduwe plach te woonen. - - -	0 : 263
- - - - -	0 : 92
Den Block daar de Kerke van Popkinsborch, - - -	0 : 150
Den Block daar Leyn Steuents Zoon inne placht te woonen ende nu Heyn de Geldersman - -	0 : 150
- - - - -	0 : 490
Transpt. -	11 : 103

	Gem.	Roed.
Transpt.	11	103
- - - - -	0	150
- - - - -	1	150
- - - - -	5	160
- - - - -	1	13
- - - - -	1	234
Den Block daar Jasper Huysſen inne woonde ende Lenart Leyn inne woont.	2	155
- - - - -	4	200
- - - - -	0	126
- - - - -	5	45
- - - - -	1	17
- - - - -	0	150
In de Prochie van Bredamme den Blok daar die Molen van Bredamme is.	2	55
- - - - -	0	266
Den Blok voor Willem Laurys Zoons deure. - - -	2	60
- - - - -	0	150
Dat te zamen uitmaakt - -	41	234

Dit alleen het geen van Landen de Kerk en Pastory in de Oostwateringe toegekomen hebbende, is het niet te bepaalen wat die in de andere Wateringen geland zyn geweest: of wat Renten zy buiten dien hadden; blyk dat deze

gestichten genoeg van vaste bezittingen waren voorzien, om een destig onderhoud uit te erlangen; daar de Geestelykheid oudtyds in Walcheren machtig is geweest: want in de Oostwatering alleen beliepen de Geestelyke Landen 2794 Gemeten en 70 Roeden.

Het oude Kerk-gebouw hebben wy gezien heeft al vroeg het Lot der verwoesting getroffen, en zal in zyne ruines lang de teekenen daar van gedraagen hebben. Hoe of waar binnen deze Parochie de Godsdienst sedert verricht werdt, is my geen bescheid van voorgekoomen: wel, dat sedert Ao. 1610, als straks nader verhaald zal worden, de gezuiverde *Euangelie-Leer* is gepredikt; het liep althans aan tot 2 Januari 1644 dat de Kerkenraad zich by Request aan hun Ambachtsheeren de Regeerders der Stad Middelburg vervoegde en verzocht, dat de opbouw van haare Parochiale Kerk met den eersten mogt worden besteed, daar Heeren Thesauriers dier Stad op wierden geauctoriseerd, om met de Supplianten te komen in nadere communicatie, het welk geschied en daar van rapport gedaan zynde, is den 6 Februari van dat zelfde jaar ten Raade van Middelburg besloten, de verzoekers te wyzen aan Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeeland, om te zien te obtineeren Acte, waar by beloofd word om na

den

den opbouw der Kerk, de jaarlyksche reparatie ten koste van den Lande te zullen bezorgen.

Dit is waarschynlyk verkregen, en hier op is door den Kerkenraad met bewilliging der Heeren Regeerders van Middelburg, als Ambachtsheeren, zekere *Police* van Inteekening gearresteerd, hier achter gevoegd sub Lit. B. met dat gevolg, dat de ingeteekende Sommen beliepen - - - - £ 522:15:5.

van wegen de Thesaurie van Middelburg is daar toe werkelyk betaald - - - - - 500:-:-.

Uit den Impost op de Bieren - 21:10:11.

Item nog eens - - - - 4:12: 3.

Van wegens de Diaconie of Kerkenraad dezer Gemeente is in twee onderscheide giften daar toe gefurneerd - - 218: 1: 5.

Zoo dat tot den geheelen opbouw der Kerk voor handen was - £ 1267:-:-.

Daar op is den 5 April 1644, ter presentie van de Heeren Mrs. *Paulus van de Perre* en *Paulus Jansen van Serooskerke*, Thesauriers der Stad Middelburg, by den Predikant en Kerkenraad aanbesteed, het maaken en opbouwen van een nieuwe Kerk, met de leverantie van de daartoe noodige Materialen, van welke de

en den Souverein hier door een geduurige bron van onlusten eens voor al heeft gestopt.

Der Armen Kas geniet een groote te Ponde van alle de goederen die openbaar worden verkocht: zy hadt het zelfde genot over de Heerlykheid van Brigdamme tot en over den Jare 1770, wanneer de Ambachtsvrouwe dier plaats, de betaaling daar van verbood, zoo dat de Kerkenraad als eisschers op 6 Mei 1776 den Secretaris van Brigdamme als Vendumeester, voor het gerecht aldaar betrokken, om deswegens voldoening zoo voor het gepasseerde als het toekomende te erlangen, de uitslag daar van is my niet gebleken.

Al van den Jare 1609 af, of schoon hier geen Kerk ware, is van deze gemeente en het nabuurig Brigdamme gewerkt, om door éénen Predikant te mogen bediend worden, en wel voor eerst door Ds *Pieter Moorman* Predikant te Serooskerke; dit stonden Heeren Gecommitteerde Raaden toe, zoo verre het Classis van Walcheren daar niets tegen hadt, welker besluit was op 9 April van gemelden jare, dat deze Plaats zoude "voorzien worden met eene Predikatie des zondags voormiddags, door de drie Steden naast gelegen, Middelburg, Vere en Arnemuiden, het welk ten gevolge had dat op 18 April 1610 hier de eerste Preek is gedaan; en het schynt dat in het zelfde jaar

reeds

reeds Ouderlingen en Diaconen door de gemeente verkoren zyn, uit een dubbel getal, te vooren aan de eerwaarde Clasſis voorgedragen.

Op den 7 Maart 1611 bewilligde het Clasſis in het verzoek dezes Kerkenraads, om in de ordinaire Clasſen *als een Lid der Clasſis* te mogen verſchynen.

Het bedienen dezer gemeente zal de Predikanten van Vere en Arnemuiden zeer moeilyk gevallen zyn. A° 1614 hadden de Predikanten van Middelburg alleen dezen last opzich, dan ten jare 1615 werdt hier op een nieuwe order beraamd; zoo, dat de Leeraaren onder 't Resſort van Vere, welke agt in getale waren, geduurende vyf maanden van het *Winter* Saizoen deze Parochie zouden waarnemen, waartegens die van *Middelburg*, *Vlisſingen*, *Arnemuiden*, en *die ten platten Lande* onder haare resſorten respective, de Predikbeurten van het *Zomer* Saiſoen zouden vervullen: deze beſtendige Last, niet alleen hier maar ook op den Vrouwen Polder, viel den Predikanten zoo der Steden, als Dorpen welke reeds Kerken en Leeraars hadden, meer en meer moeilyk, en veroorzaakte geduurig oneenigheid, zoo dat reeds ten Jare 1620 van wegen het Clasſis eene Commisſie werdt geſtrekt, om by Heeren gecommitteerde Raaden het beroepen van een eigen Predikant voor deze

Pa-

Parochie te bevorderen; of schoon hier toe geen moeite werdt gespaard, kwam het echter tot geen besluit, en deze gemeente werdt schoorvoetende en somtyds met weerzin bediend, tot dat de dispositie gunstiger geworden zynde, den 10 October 1629 eene nadere Commissie by 't Classis werdt benoemd, om by haar Ed. Mog. de Heeren Staaten *eenen ordinaairen Predikant* voor deze gemeente te besolliciteeren; dit liep aan tot den 10 November 1639. Wanneer Ds *Petrus van Essen* als beroepen Predikant alhier by 't Classis werdt aangenomen, na dat den 28 October te vooren, s'Lands Staaten zulks hadden toegestaan; welke beroepene Herder hier zyne Geestelyke functien, niet voor den eersten Januari 1640 heeft begonnen, en het nieuwe Kerkgebouw zeker niet voor Ao 1640 heeft konnen ingewyd worden.

Naauwlyks was deze Parochie van een Kerk en Predikant voorzien, of daar onstond verschil over de *voor-teekening* by 't opneemen der Arme-rekening, dat de Heeren van Middelburg, hier Ambachtsheeren zynde, verstonden dat hunne gedeputeerden toekwam; maar deze twist was niet te vergelyken met die welk Ao 1691 ontstond, wanneer de Kerkenraad, het Classis aanbragt "dat de beroepen Persoon (Ds *Balduinus Hunnius*) doorgaans met zyne predicatien

al-

alhier gedaan onze gemeente met verscheide aanstootelykheden en vremde verclaringen had beroert." Men weet hoe de verdeeldheid in de Kerk tusschen de aanhangers der Leere van twee vermaarde Hoogleeraaren *Gysbert Voetius* en *Johannes Coccejus*, zyn oorsprong nam, waar die over begonnen is, hoe die Ao 1676 hooglopende twist te Middelburg veroorzaakte en hoe de Leere van Voetius door een magtige hand gesterkt, de overhand behield dog naderhand zich matigen moest (*x*). Het schynt die geest van verdeeldheid ook tot de Landzaaten overgeslagen was, die de Leere van Voetius aankleevende, met het beroep van Ds Hunnius, die een Discipel van Coccejus was, geheel niet gediend scheenen; het Clasfis van Walcheren hadt echter dit beroep by meerderheid van Stemmen den 21 December 1690 goed gekeurd, tegen welke approbatie de Kerkenraad van Middelburg den 4 Januari 1691, een wydluftige Remonstrantie indiende: wat ook de gevolgen van het een en ander zyn geweest, zoo gaat het zeker dat Ds Hunnius tot zynen dood hier het Predik-Ambt heeft waargenoomen. Ao 1755 na het overlyden van Ds *Samuel Wopkens*, wanneer

(*x*) Die van dit alles meerder begeert, wyzen wy na de Vaderl. Hist. 13 D. bl. 54, 57 en 62. 14 D. bl. 445. 16 D. bl. 275.

over een nieuw beroep tusſchen de Ambachtsvrouwe en den Kerkenraad hevige verſchillen ontſtonden, werdt die twee jaren daar aan, volgens Staats beſluit van 8 September 1757 door gedeputeerden uit Heeren Gecommitteerde Raaden, de Heeren Mrs. *Jan Willem van Roſevelt*, *Wilhelm Schoorer J. A. F.* en *Jacob du Bon*, ter eenre, en de Heeren Mrs. *Pieter Boddaert* en *Herman Evertſen*, van wegens de Ambachtsvrouwe, ter andere zyde ter nedergelegd.

Zie hier welke Leeraaren hier het Predik-Ambt tot heden hebben bekleed.

1. Mr. Pieter van Esſen (*y*) Predikant te *Philippine*, deed hier op den eerſten Januari 1640, zyn eerſte Predikatie.

2. Mr. *Johannis de Mey* (z) Predikant te *Zoutelande*, beroepen 1 November 1648, Loco Pieter van Esſen naar Middelburg beroepen, is op 21 Februari 1649 bevestigd.

3. Mr. *Nicolaas Saal* (*aa*) Predikant te *Krui-*

(*y*) Was Zoon van de Heer *Pieter van Esſen*, Burgemeester van Middelburg; en Vader van de Heer *Pieter van Esſen*, Raad en Advocaat Fiscaal der Admiraliteit Ao 1718 overleden.

(z) Zie van hem *P. de La Rue*, geletterd Zeeland bl. 99—116.

(*aa*) *Hunnius* in zyn Zeeuwſche Buiſe bl. 133. noemt hem *Jeremias Zalius*.

Kruiningen in Zuidbeveland, beroepen den 17 November 1649, Loco Johannis de Mey naar Middelburg beroepen.

4. Mr. *Pieter van der Burgt*, Predikant te *Waarde* in Zuidbeveland, beroepen 1 Februari 1653, Loco Nicolaas Saal, naar Zierickzee beroepen.

5. Mr. *Gualtherus Boudaen-Courten* (*bb*) Proponent, beroepen 7 Mei 1662, Loco Pieter van der Burgt, naar *Vlissingen* beroepen, en is op 4 Juni van dat zelfde jaar bevestigd.

6. Mr. *Abraham van de Voorde*, Proponent, beroepen 8 Februari 1668, Loco Gualtherus Boudaen-Courten, beroepen naar *Vere*, overleden 4 Januari 1675.

7. Mr. *Casparus Versteege*, beroepen 10 November 1675, Loco Abraham van de Voorde, overleden.

8. Mr. *Guillelmus Vermaten*, Proponent onder 't Clasfis van Amfterdam, beroepen 16 Juli 1688, Loco Casper Verfteege naar Middelburg beroepen: is den 16 September 1688 bevestigd.

9. Mr. *Balduinus Hunnius*, (*cc*) Predikant te

(*bb*) Zie van hem *P. de La Rue* geletterd Zeeland bl. 36–38.

(*cc*) Is de Vader geweest van de Heer Mr. *Corne-*

te Oostburg, den 26 November 1690 beroepen Loco, Guillelmus Vermaten beroepen na Muyden is overleden 1 October 1719.

10. Mr. *Samuël Wopkens*, Predikant op Philippis-Land, beroepen Ao 1720, Loco Balduinus Hunnius: is overleden 14 Mei 1755.

11. Mr. *Thomas Jacobus Hoog*, Predikant te *'s Heerenhoek* in Zuidbeveland, beroepen den 12 Januari 1751, Loco Samuël Wopkens, overleden.

12. Mr. *Henricus Regnerus Siblinck*, Predikant op de Zwaluwe, beroepen 8 Juni 1764, Loco Thomas Jacobus Hoog beroepen naar *Brouwershaven*, bevestigd 23 *September 1764*, en hier overleden in het begin van 1768.

13. Mr. *Johannes Everhardus Kampmeyer*, Predikant te *Giessendam*, beroepen den 2 April 1768, welke den 19 Februari 1784 overleden is, en tot opvolger heeft Mr. *Isaac Hoek* Proponent onder 't Clasfis van Zuidbeveland, beroepen den 25 Mei 1784.

Het laatste dat van deze Parochie, omtrent het Kerkelyke, ftaat aan te merken, is, dat deze Gemeente, daar onder die van Brigdamme, beftaat uit 180 Ledematen.

De

nelis Hunnius, Secretaris der Stad Middelburg Ao 1765 overleden: zie verder van hem P. de La Rue, geletterd Zeeland bl. 463–467.

De Magistraat bestaat in een *Schout* vyf *Schepenen* en een *Secretaris*, welke door een *Bode* bediend worden. Voor de Nederlandsche troubles behoorde het hooge Rechtsgebied van dit Ambacht aan den Heer Hoog-Bailliu Bewestenschelde, dan sedert het platte Land van Walcheren, onder vier bekende ressorten is gebragt, word de Crimineele Justitie hier waargenoomen door den Heer Bailliu van Middelburg.

Magistraat en Rechtsgebied.

Wanneer een Schepens-Ambt koomt te vaceeren, wordt dit door den Ambachtsheer vervuld, op een Nominatie, door Schout en overige Schepenen, van twee of drie Persoonen gemaakt, wanneer de geëligeerde den Eed in handen van den Heer of zyne Gecommitteerden aflegt.

Den Heer bezit dit Ambacht met Ambachts Recht en Ambachts gevolg, zoo als dezelve by de *Keuren van Zeeland* voor alle Ambachtsheeren worden opgenoemd, en by opgevolgde Staats Resolutien zyn verklaard en bepaald: men zie deswegen de voorgemelde keuren Kap. 3 § 29. § 30. Resol. 28 Mei 1764. Placaat 15 November 1678. Resol. 7 April 1685, Plac. 21 November 1680 § 1 en 2. 4 en 5. Plac. 23 Juli 1671 § 6. 22 April 1773. Keuren van Zeel. Kap. 3. § 27. Kap. 2-3 17. Ampliatie der Keuren van Zeel. Articul 2. Buiten dat alles is by een

Heerlyke Rechten van den Ambachtsheer.

een Resolutie van Heeren Gecommitteerden dato 29 Mei 1755, dezen Heer in het byzonder vergund, dat in dit Ambacht geen Notarisfen zonder Admisfie van hem, hier eenige Actens mogen pasfeeren, of hunne functie op eenigerhande manieren exerceeren.

Geen seclusie van de Weeskamer dezer Parochie kan plaats hebben, ten zy alvoorens daar toe acte van auctorisatie door den Ambachtsheer is verleend: waar van onderscheide voorbeelden voor handen zyn.

De Ambachtsheer bezit het Recht van *Visscherie* in de Watergangen en *Sprincken* binnen deze Heerlykheid te vinden; welke in vier Perceelen voor drie, vyf meer of minder jaren wordt Verpacht, op Conditien, dat de Pachters in het Visschen zich moeten reguleeren na de Placaten der Heeren Staaten van Zeeland dato . . . November 1660 en 22 Juni 1675. Zy moeten ook gedoogen den Doortogt en Vaart van alle Schuyten gelaaden of leedig: ook dat de Ambachtsheer met discretie in deze Visscherie doet Visschen.

Dezelve Heeren Staaten hebben op den 8 December 1681 aan den Ambachtsheer Octrooi verleend "om in syn voornoemd Ambacht te mogen doen houden een Register van Verbande, Transport en Belastingen, van alle Landen en

vas-

vaste Goederen in den voornoemde Ambachte gelegen; gelasten en bevelende derhalven, allen ende eenen yegelycke die sulcx soude mogen aangaen hier naer haer selven te reguleeren."

De Parochie-accyns die hier geheven wordt, als *vier* Gulden op ieder oxhoofd Wyn, en *twee* Gulden op één ton Bier, tot onderhoud van het Orlogie der Kerk en van de Voet-paden, is eerst aan den Ambachtsheer vergund by Octrooi van 'sLands Staaten den 23 April, 1646 voor *zeeven* jaren, dat telkens by expiratie vernieuwd is, en nog op dien voet blyft voortduuren: alles mits betalende den Xde Penning van 't provenu aan de Graaflykheid.

Het onderhoud der *Heule* aan het Dorp, is een last van Walcheren, als genoeg consteert uit de Notulen der Heeren Staaten van Walcheren van 4 Juli en 15 Augustus 1680.

Gelyk het onderhoud van de Straat-weg en voorts langs het Dorp tot tegens het Hek van 't Kasteel, staat ten laste van de Noord Calsy Ry-weg tusschen Middelburg en Serooskerke, mits dat de Heer Jaarlyks daar voor als een Chyns aan den Ontfanger van dezelve Weg betaalt *één Pond en veertien Schellingen* Vlaams. Deze Chyns is eerst ingegaan primo Mei 1735, ingevolge een accoord tusschen de Heeren *Henry Somer Tulleken* en *Johan van Reygersbergen*

gen in qualiteit als Commisſarisſen van den Noord Calſy Ry-weg ter eenre, en den Heer *Hieronimus Joſeph Boudaen* als Ambachtsheer van Sint-Laurens ter andere zyde.

Zag men hier vooren, dat Brigdamme in het Kerkelyke onderhoorig aan Sint-Laurens is, zoude het deze Parochie het weder aan Brigdamme zyn omtrent de *Dwangmaalerye*, want hier geen Molen zynde, of ſchoon de Heer met *Maaldery* is verlydt, mogten de Parochianen zich zoo wel als die van Schellach van de Molen van Brigdamme bedienen; volgens eene Staats Reſolutie van 24 Juli 1668, dan volgens by Ordonnantie op den *Impost van* het Gemaal by de Edele Mogende Heeren Staaten dezer Provincie den 16 September 1766 gearreſteerd, Art. 5. "Kunnen de gene die ten platten Lande woonen, onder een Ambacht daar geen Molens zyn, de keuze hebben, ter Molen te gaan daar het hun goed dunkt"; zoo dat de Parochianen de Molens van Brigdamme, Grypskerke en Serooskerke naar willekeur gebruiken.

Wapen Nu koomt men, tot het Wapen-ſchild welk deze Heerlykheid eigen is; zoo als het by Smallegange in zyn Chronyk wordt gevonden, beſtaat het in een Veld van Zilver met twee Kepers of *Chevrons* van *Guelles*, in de bovenſte hoeken ieder een ſter van *Sable* en onder een

een halve Maan van *guelle*: wanneer dit aangenomen, of van wie het afkomstig zy heeft men niet konnen ontdekken.

S BY-

BYLAGEN.

A

Decreet Brief, waar by Popkensburg is verkogt uit den Insolventen Boedel van Heer MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIE.

Philips by der gracie Gods, Coninck van Castillien, Leon, Arragon, Nauarre, Napels, Cicilien, Maiorke, Sardeynien, van den Eylanden Indien ende vaster eerde der Zee Occeane; Eertshertoge van Oostenryk, Hertoge van Bourgoingnen, Lotrycke, Brabant, Lembourg, Luxenbourg, Geldre ende Milanen, Graue van Habsbourg, Vlaanderen, Arthois, Bourgoingnen, Palsgraue ende van Henegouwe, Hollant Zeelant, Namen ende Zutphent: Prince van Zwaue; Marcgraue des Heylicx Rycx; Heere van Vrieslant, Saleris, Mechelen, van de Stat Stede ende Landen van Vtrecht, Ouerysſel ende Groeningen, ende Dominateur in Aſie en Affricke.

A L-

ALLEN den ghenen die dese onse opene brieven zullen zien oft hooren lesen Salut. Alzo de gemeen Crediteurs van den verlaeten ende geabandonneerden Sterfhuyse wylen de Marckgraue van der Vere etc. Om voldaen te zyne ende betaelinge te gerygene van haerlieder achterwesen volgende zeker sententie tusschen hem luyden onderlinge gewesen, in onsen *Grooten Raede*, den een ende twintichsten February Anno XV^c. vier en 't zestich, op de presentatie ende collocatie by hem lieden respective gepretendeert op de goeden van den voorschreeve Sterfhuise, hadden vuyt crachte der zelve Sententie ende den executorialen brieuen daer op verleent doen Sommeren, ende Interpelleren den Curateur gecommitteert ten voorschreve goeden, by zekeren onsen Deurwaardere van Wapenen van 't zelve haerlieder achterwesen henlieden op te leggen ende betaelen.

Welcke Curator daer op voor andworde gegeuen, hadde geenen anderen middel daer toe te weten dan by vercoopinge van de goeden des voorschreve Sterfhuys. De welck hy den voornoemden Deurwaerdere administreerde om by Kerckgeboden vuytroepinge ende subhastatien den meesten daer vooren biedende vercocht te worden, doende niet min alle 't zelve Insinueren den Voochden van de Kinderen van den

Heere ende Vrouwe van Cruiningen, den Heere van Abbencourt, ende Vrouwe Anthoinette van Bourgoingnen zyne geſelnede, ende den Heere van Bosſu mitsgaders den Mambours van zyne Broeders ende Zusters, elck voor zoo vele hemlieden de zaecke aangaen mochte, ten fyne zy luyden daer van geen Ignorantie pretendeeren en zouden ende hemlieden van ſchade wachten mochten, zo verre de voorſchreve Crediteuren te cort quamen ende huerlieder achter weſen an de voorſchreve goederen nyet verhaelen mochten. Ende om ter voorſchreve vercoopinge te procederen zo hadden de voorſchreve Crediteuren 't zelve doen vercondigen by hechtinge ende affixie van billetten ten plecke publicke van de principalen ſteden ende plaetſen van herwaertſouere, ende onder ander goeden den voorſchreve Sterfhuyſe conpeterende gedaan ſaiſeren ende in onſe handen ſtellen *'t Huys ende Hof van Popkensborch in Sante Laureys met omtrent Hondert ende 't zestich Gemeeten Lants gelegen binnen den Eilande van Walcheren.* Item omtrent een *half Gemet* vry Vroonen onder Grypskerke ende *Hondert twee Roeden* gelycke Vroonen in Schellacht, om dezelue goeden (volgende de ſpecificatie daer van hier naer gedaen) te vercoopen by vuytroupinge Kerckgeboden ende Subhas-

tae-

taetien den lesten verhooger ende meest daer vooren biedende ten vuyt gaene van den bernerder keersse ende daer an te verhaelen 't achterwesen van de voorschreve crediteuren. Tot welcken eynde de voornoemde Deurwaerdere gedaen hadde drye Kerck-geboden ende een vierde van gratien binnen des Prochie Kerke van Sinte Laureys ter hooch misse tyt 't wy-water geworpen zynde ende 't Volck meest vergadert zynde, van veerthien daegen te veerthien daegen, daer af d'eerste gedaen was den twaelfsten Augusty, tweede den zestwintigsten Augusty, 't derde den negensten Septembris ende 't vierde van gratien den dry en twintigsten der zeluer Maent al in den Jaere XV^{c}. vyf en 't zestich; Ende van gelycken drye merckdaechs ende een dabondant, t'elcken naest volgende mercdage van onser Stede van Middelburch, naar elck Kerkgebot hechtende 't elcker reyse al omme voor de Kerck-deure van de voorschreve Plaetsen groote Billeten inhoudende de Specificatien van de goeden die men vercoopen zoude, roupende zo mondelinge als by den voorschreve Billetten alle coopers ende opposanten, doende ende obseruerende alle behoorlycke solempniteiten alzo de zelue Deurwaerdere relateerde, ende merckelick hadde de voorschreve Deurwaerdere (doende de voorschreve leste Kerck ende merc-

daechs geboden) verclaert dat hy den vierden Octobris naervolgende zynen coopdach houden zoude ende de keersse ontsteken van 't voorschreve Huys ende Hof van Popkinsburch met zyne toebehoorten op 't Stadhuys binnen der voorschreve Stede van Middelburch, ten tween vren naer noene, verclaerende voorts dat men pieux aldaer ter plaetsen de conditien van de coop verclaeren ende openbaerlick zoude lesen dewelcke waeren dese *Eerst* dat men vercoopen soude 't voorschreve Huis ende Hof van Popkinsborch in Sinte Laureys met *Hondert en 't zestich Gemeten* zo Weye als Zaeylant daer by neffens gelegen *al* 't samen *in der* vougen ende met zulcke vryheden ende gerechticheden als de zelue eerst Wylen Heer Claes van Borsselen ende Vrouwe Marie van Arnemuiden by den Grave van Hollant verleden ende verleent zyn geweest, ende sulcx als Wylen de voorschreve Marcgraue van der Vere die beseten ende gebruyct heeft gehadt; dat den cooper zal binnen den coop van den zeluen Lande ongemeret volgen 't voorschreve Huys, 't welck men besoucт met eene Brugge ende licht rontsomme in zeer wyde graften, hebbende op 't Nederhof eene schoone Poorte ende een andere Huysinge die by den pachter oft concharge bewoont wordt. Item alzo 't voorschreve Lant

by

by cleene percheelen aan vele diuersche persoonen tot verscheyden prise ende oock niet al voor een tyt verpacht es, beneffens dat van D'opperhof, Nederhof, dreue ende anders jegenswoordelyck egeen-proffiten compt, obsterende alle d'welcke *men den presise groote van de voorschreue Lande ende Innecommen van dien qualicken zouden connen expresseeren.* So zoude elck gesint zynde te coopen hem by den Curateur van de zelue goeden mogen vinden die eenen ygelick van alle gelegentheyt by Rekeningen en anders in alle redelicheyt goed bescheet doen zoude. Men zoude 't voorschreue Lant opveylen leueren ende vercoopen by den Gemete den welcken volgende de betaelinge oock 't eynde mate 't eynde gelde zal moeten geschien. Ende zullen de Dreue om ghelegen Houen ende generalicken al 't Lant dat buyten den gracht van D'opperhof es, den cooper aengemeten worden by der mate ende naer Costume van den Lande. Dat den cooper oock volgen zal alle de plantaige die hy ter date van de Sigillature van den lettren van Decrete op 't voorschreue Lant beuinden zal, ende 't voorschreue goet in al zulcken vryheyt van *Schote Watergelde ende onderhoudt van Caueldyck* besitten als Wylen de voornoemde Heere Marcgraue 't zelue in zyn Leuen beseten heeft, ende 't zedert

zyne affliuicheyt tot noch toe beseten es ge-weest, behoudens dat hy 't zelve Huys ende goet zal moeten verheffen ende verheer-gewaeden in onsen Houe van Hollant, op zynen cost zonder eenige cortinge oft afslach. Dat den voorschreue coop oock by den mate als vooren volgen zal omtrent een *half Gemet vry Vroonen* onder Grypskercke gelegen geldende vier Schellingen grooten 't sjaers ; Ende noch *Hondert twee Roeden gelyke Vroonen* in Schellach geldende twee Scellingen grooten. Dat de coopers de Pachters hueren pacht moeten staen sal, ende dat alle verschenen pachten den voornoemden Curateur blyuen zullen, *zo oock* zal 't beloop van dien ten daege toe van de voorschreue Sigillatuere naer aduenante van de Somme ende naer rate van deze tyde, welck beloop alleenlyck den cooper ontfangen ende den Curateur verandworden sal by ende neffens de terminen van de coopsommen dat men den cooper zal leueren vry goet om vry geldt vuytgesondert de Lasten by deze voorwaerde zo voor als naer gereserueert. Ende zal den cooper totten concurentie van de Somme (daer vooren hem dat goed by d' astrecken van den zegele van de voorschreue lettren van Decrete blyuen zal) in afcortinge van dien 't zynen Laste nemen ende onderhouden 't Capitael van de Renten die daerop by de Sententie

tie van preferentie geassigneert ende bewesen zyn metten achterstellen van dien recht ende priuilegie als 't zelue Capitael hebbene al zonder prejudicie van yemants Recht ende naer d'ordre by de selue Sententie den Crediteuren geattribueert, behoudelyck dat de voorschreue cooper gehouden blyft 't beloop van de achterstellen van de voorschreve Rente die hy op 't voorschreue goet in afcortinge ende tot concurrencie als vooren genoomen ende behouden zal hebben op te bringen ende betaelen in handen van den voornoemden Curateur in drie half Jaeren naer date van de voorschreue Sigillature eerst volgende by gelycke portie ende in goeden gepermitteerden gelde omme dezelue onder de Crediteuren gedistribueert te worden naer ordre ende zulcx als behooren zal, ende euen verre de principale coopsomme het bedraegen van 't Capitael van alle de voorschreue Renten supereerde ende te bouen ginck zoo veele als het zelue weert zyn zal den cooper beneffens 't beloop van de voorschreue achterstellen in handen by den termeyne ende ten fyne als vooren opleggen ende betaelen behoudende niet min in alle geualle zyne Laste in afcortinge van zyne voorschreue coop 't Capitael van dezelue Rente, te weten de onguytbaere 't zy Renten erfpachten oft Chynsen ende welcke spruiten oft

onder gepreuiligeerde penningen niet begrepen en zullen zyn noch in defalcatie mogen commen ten aduenante van den penning vyf en twintich, de Lyfrenten den penning zesse ende de losbaer Rente naer de constitueerder zeluer; ende zal den voorschreue cooper voor de versekertheit van de Renten die hy in ascortinge als vooren 't zynen Laste nemen zal nyeuwe constitutie ende verleyt doen op 't zelue goet naer behooren, indient den Crediteuren Rentiers op hem verzoucken, ende dat in al zulcken geualle tot hueren coste.

Item dat de voornoemde cooper voor 't furnissement ende opleggen van de Penningen mitsgaders voor 't volbringen generalick ende specialick van alle de conditien alhier geroert, gehouden zyn binnen de voorschreue vystien daegen naer de voorschreue Zegelinge ende al voorens hem den eigendom van den voorschreve Huyse ende goeden eenichsins te onderwinden goede souffisante ende reseante cautie te stellen de selue goeden des niet min in desen geaffecteert ende verobligeert blyvende. Item oft gebeurde dat den cooper ten astrecke van den Zegel van den voornoemde Decrete niet en voldede stellende effectuelick de voorschreve cautie binnen de voorschreue XV daegen; Dat al zulcken cooper gehouden zal zyn niet alleene op

te

te leggen 't laeste hoochsel ende verdieren ne-
maer oock alle de costen schaeden ende Interes-
sen ter zaeke van dien gedaen ende geleden, te
doen en te lyden tot tauxatie van die van on-
sen voorschreue Grooten Raede ende gepriueert
zynde van den zeluen coope die als dan blyuen
zal op den laesten verhooger, ende indien 'er
geen voorgaende verhooger en waere, dat als
dan 't voorschreue Huys ende goet wederomme
vercocht zal worden by een Kerck-gebot al-
leenlick ten coste van den eersten coopere, en-
de wes de zelue min gelden dat zal den zeluen
eersten cooper suppleren ende goet doen ter Som-
me toe van zynen coop ende daer toe den Cre-
diteuren betaelen alle costen schaeden ende in-
tressen, geldet oock meer 't zelue zal commen
ten proffite van den voorschreue Sterfhuyse.

Insgelycx in geualle den voorschreue cooper
oft zynen borge in gebreke waeren de betaelinge
hier vooren 't elcken verschenen termynen ende
haluen Jaere promtelick te doen, daer toe ge-
sommeert wesende, zo zal men zyne oft huere
gereetste goeden voor de gebrekende Somme
metter daet mogen doen executeren, mitsgaders
oock voor d' Intereste van dien naer aduenante
den penninck zestiene, ende voorts gehouden
te reffundereen alle andere costen schaeden ende
Interesten die deur 't voorschreue gebreck op-
com-

commen zullen mogen totter effectuele voldoeninge toe al tot tauxatie als vooren, dat een yegelick soluent wesende 't voorschreue goet ten pryse zoude mogen stellen ende verhoogen zo hem goet duncken zoude tot dat de keerse ontsteken zoude wesen ende daer naer verhoogen tot den vuytgaen der zeluer ende den Sigillature met twaelf stuuers naer elcken gemet smaels niet met min maer wel met meer dat den cooper ten astrecken van den Zegel in zynen coop gestelt ende gedecreteert zoude worden by Sentencie van onzen voorschreue Grooten Raede, die oock gehouden wort in de Greffie aldaer te lichten de letteren van den *Decrete 't zynen coste*, eerst ende alvooren noch ten voorschreue cautie gestelt hebbende ende niet eer; Ende zouden alle derde persoonen ontfangen worden in oppositie jegens deze vercoopinge in materie van Decrete.

Op welcke conditien alle solempniteyten geobserueerd zynde als de voornoemde Deurwaerder relateerde, was cooper ende leste verhooger gebleuen ende hadden den Palmslach ontfangen ten vuytgaen van den bernende kersse tot dien eynde onsteken van den voorschreue Huyse ende Houe van Popkinsburch in Sinte Laureys metten Hondert ende 't zestich Gemeten laest vooren geroert Pieter Sebastiaensz. voor de Somme van drye Duyzent zes Hondert dertich

tich Guldens, ten gelage zes gulden ende eene Gulden van Lyfkoop ende quade costen, als van allen desen blycken mach by der relatie van den Deurwaerder gedaen hebbende de voorschreue vercoopinge, vuytroupingen, Kerckgeboden ende Subhastatien. Om tot welcke vercoopinge, vuytroupinge, Kerckgeboden ende Subhastatien te doen ende zien Interponeren onse auctoriteyt ende Decreet, hadden de voorschreue gemeene Crediteurs als Impetranten voorts gedaen dachuaerden zowel de voornoemde voochden van de Kinderen van den Heere van Cruiningen, den Heere van Abbencourt ende Vrouwe Anthoinette van Bourgoingnen zyne geselnede, mitsgaders den Heere van Bossu in de qualiteit als hem lieden respectiuelick d'insinuatien hier vooren gedaen waeren geweest, om by hem lieden 't zelve te zien doen oft ter contrarien te sustineren indien 't hemlieden goet dochte als den cooper bouen genoempt, om zyne handen te ydelen van de penningen van zynen coop, mitsgaders d'opposanten om te zien Interponeren onse voorschreue auctoriteyt ende Decreet, ende ter contrarien sustineren indien 't hemlieden goet dochte mitsgaders generalicken allen anderen die op de voorschreue goeden oft penningen daer van procederende eenich recht oft Actie zouden willen pretenderen, hechten-

de

de ten dien fyne diuersſche Billetten alle 't zelve inhoudende op de Kerckdeure van de voorſchreue Heerlichede, al op de pene oock by den voorſchreve Billeten geexpresſeert, dat de Defailjanten te compareren ten daege dienende verſteken zouden worden van huerlieden recht, ende ten daer op dienende in onſe voorſchreue Grooten Raede ('t welck was den lesten Octobris Anno XV^c. vyf en 't zestich;) Comparerende aldaer in Judicio de voornoemde Impetranten ter eenre, ende de voornoemde Curateur, de voochden van de Kinderen van Cruiningen de Graue van Bosſu, den Heere van Abbencourt, de Staeten van den Lande van Walcheren, Jan Adriaen ende Anna de Moy kinderen ende erfgenamen van wylen Jeronimus de Moy oppoſanten mitsgaders den coopere bouen genoempt ter andere zyde by huerlieden Procureus van wegen de Impetranten waeren genomen geweest concluſien pertinente in maniere van Interpoſitie van Decrete maekende jegens d' oppoſanten heesch van costen merckelicke die beuonden zullen worden hen zonder redene geoppoſeert te hebbene. Waer op tot diuersſche daegen procederende, ſommige van de voorſchreue gedaechde hadden, te weten de voornoemde Curateurs verclaert dat hy voor zo veele in hem ende van noode was conſenteerde

de dat 't voorschreue Decreet geinterponeerd zoude worden, behoudens den Crediteuren huerlieder gerechticheden naer vuytwysen der Sententie van preferencie ende Collocatie tusschen hemlieden gegeuen hier vooren gegroet. De Graue van Bosfu hadde doen verclaeren by zynen Procureur, dat de voorschreue ende meer andere Decreten hem niet en mochten prejudicieren ende wel bequaame den interpetranten daer inne te doene dat hemlieden goet dochte. Ende de voorschreue cooper hadde gepresenteert zyne handen te ydelen van de penningen van zynen coop mids hebbende zyne brieue van Decrete. Van wegen den voornoemde voochden van de Kinderen Wylen des Heeren en de Vrouwe van Cruiningen, ware gesustineert geweest dat de goeden ende Heerlicheden by Wylen Heer Adolf van Bourgondien Vader van de voorschreue Marcgraue beseten, niet en behoorde ten versoucke van de voornoemde Impetranten vercocht te worden, ten waere al vooren gedecideert ende geweten oft de voorschreue Kinderen gereputeert zullen worden erfgenamen van den voornoemde Heere Adolf huerlieder Grootvader, want zy in zulcken geualle wel middel zouden vinden, 't zy by separatie ende scheydinge van de goeden van de voorschreue huerlieder Grootvader vuyt de gene van de voorschre-

ſchreve Marcgraue huerlieder Oom oft anders-ſins, om den voorſchreue Impetranten te vernuegen ende contenteren, zeggende voorts dat alvooren te procederen totte voorſchreue vercoopinge, diuersſche procesſen al noch ſtaende ongedecideert, behooren ten eynde gebracht te worden, op dat de coopers zekere zouden coopen ende 't goet 't zyner weerde mochten gelden tot der Crediteurren voordeele ende proffyte. Van wegen den Heere van Abbencourt in qualiteyt als vooren ware geſëyt geweest, dat Vrouwe Anthoinette van Bourgondien zyne Huysvrouwe geen Erfgenaem was van wylen Heer Adolf van Bourgoindien hueren *Vadere*, zeggende voor redene van oppoſitie jegens deſen Decrete, dat de voorſchreue Anthoine als Zuster ende aldus naeſte van bloede beſtaende Wylen Heere Maximiliaen van Bourgondien Marcgraue van der Vere etc. gerechticht was ende op haer waeren geſucceedeert ende gedeuolueert de goeden Landen ende Heerlicheden leen weſende liggende in onſen Landen van Henegouwe ende Zeelant by den zeluen Marcgraue achtergelaten, ende dat volgende ende vuyt crachte van den Costumen aldaer notoirlick geobſerueert *by den welcken den naesten van bloede beſtaende den Ouerleden Vasſal* vermochten de voorſchreue Leenen 't apprehenderen ende aanueer-

den

den zonder daerom eenichsins gehouden te zyne te betaelene de schulden van den Ouerleden nyet behoirlick gerealiseert ende geypotecqueert op de voorschreuene Leenen, contenderende ende concluderende daeromme dat der voorschreue Vrouwe Anthonia de in questien, leen wesende, angewesen zouden zyn onbelast van eenige schulden nyet behoorlick gerealiseert als vooren ende de zelue aldus vuyten Decrete gehouden, makende in cas van contradictie ende processe heesch van costen, ende protesterende dat de zelue Vrouwe Anthonia niet en verstont hier omme haer eenichsins te fonderen erfgenaem van den voornoemden Wylen Marcgraue haren Broedere. *De voorschreve Staeten van den Lande van Walcheren* hadden huerlieden geopponeert jegens de verecopinge van Popkinsbourch voorschreue, sustineerende de *Hondert zestich Gemeten Lants* vooren geroert nyet vry te wesen van Waterpenningen ende Cauel-dyck, gemeret 't zelue altyt voor *Floris van Borsselens* tyde allodiaen Lant geweest es subject de Waterpenningen en andere ongelden als alle andere gemeen dyckbaer lant binnen Walcheren ende ouer zulex gecomphrehendeert zyn in de groote van de Oostwaeteringe, ende *al is't dat Floris van Borssele de zelue Hondert en zestich Gemeten duer Gratie van den Gra-*

ne heeft doen veranderen in Leene; 't zelve had-
de de Grave wel mogen doen in zyn respect,
maer geensins in prejudicie van de opposanten,
zonder huerlieder consent, waer van nyet blyc-
ken en zoude 't zelve geschiet te zyne met
huerluyder consente, nemaer ter contrarien, dat
in den Jaare XVc. drye ende veertich ende daer
te vooren de grootte van Hondert ende 't zestich
Gemeten in vurgeven gebracht es geweest ende
't zedert altyt tusschen de voorschreve oppo-
santen quereleux gebleven; Exhiberende tot Jus-
tificatie van dien, drye extracten van Rekenin-
gen ende makende heesch van costen. Van we-
gen Jan Adriaan ende Anna de Moye, Baltazar
van Wysenborch als manende Vooght van Jonck-
vrouwe Marie de Moy Kinderen des voorschre-
ve Wylen Jeronimus de Moy, ware oock ge-
seyt geweest, dat zy hemlieden opposeerden
jegens de vercooninge van de Heerlicheden van
Sint Laurens, Aggere, Badt ende Inkelnoey,
ende de zelve niet te behoore geschiene dan
met laste van eener Rente van Hondert Ponden
[illegible] ende thien Stuvers 't jaers mitsen achter-
stellen van dien, ter cause van welke Rente
proces hangende es jegens de gemeen crediteuren
alwaer zy lieden sustineren behoorende te condemne-
ne in zulke ordene ende collocatie als die van
den voorschreve grooten Raede bevinden zou-

den te behooren, makende insgelycx in cas van contradictie heesch van costen.

Alle welcke pretense redenen van oppositien van wegen de voornoemde Impetranten by diversche redenen en middelen wederleyt ende gecontradiceert waren geweest; ende jegens eenige andere opposanten oock by procureur gecompareert maer huerlieder redenen van oppositien niet overgegeven hebbende hoe wel hemlieden daar toe dach peremptoir ende op versteken betreckent hadde geweest, Deffault gegeven wesende, partien vorts hinc inde voor Replicque ende Duplicque respectivelick persisteerende in huerlieden voorschreven synen ende Conclusien; waere eyntelick by den voornoemde van onsen Grooten Raede geordonneert, dat de Relatie van de vuytroepinge Kerckgeboden ende subhastacien bouen geroert, redenen van oppositien van de opposanten, acten en andere bewysen daer mede partien hemlieden mede zouden willen behelpen, thone geleyt zouden worden, met van elcker zyde van de partien een corte memorie indien 't hemlieden goedt dochte, om op de voorschreve verzochte Interpositie van Decrete geappoincteert ende geordonneert te worden zo behooren zoude ende daer toe den zelven partien dach peremptoire lange overstreken betreckent waere geweest. Ten

wele

welcken gefurniert zynde zo hadden ons de voornoemde Impetranten zeer ernstelyk verzocht Recht ende Justicie hemlieden in desen gedaen ende geadministreert te worden, tot dien eynde te meer ende diversche stonden by hemlieden gecommitteerde Prokureurs ende Solliciteurs gecompareert zynde in onzen voorschreve Grooten Raede. DOEN TE WETEN, dat gesien ende gevisiteert in den zeluen onsen Grooten Raede 't proces van den Decrete zulck als vooren ende alle 't gene daer by gebleken is. Geconsidereert oock ende overgewegen dat in desen behoorde geconsidereert ende overgewegen te zyne ende heeft konnen ende moeten gemoveeren. *Wy met rype deliberaecie van Raede* rejecterende de redenen van den voornoemde Voochden van den Jonghen Heere *van Cruiningen*, van den Heere *van Abbencourt* in de qualiteit als vooren ende van de *Staeten van den Lande van Walcheren*, hebben geinterponeert, ende *by dese onse Sententie Diffinitive* ende voor Recht Interponeren, onse auctoriteyt ende Decret ter vercoopingen vuytroupingen ende subhastacien van den voorschreve goeden met haerlieden toebehooren ende dependentien breeder verclaert in de relatien van den Deurwaerder dezelve gedaen hebbende; Ende condemneeren de voorschreve Coopers oft anderen die bevonden zullen

wor-

worden leste verhoogers ter segelinge van de brieuen van Decrete, huerlieden handen te ydelen van de Penningen van huerlider coopen ende dezelue te betaelen ten daegen termynen ende alzo verclaert staet in de voorschreue relatien; Ende dat gedaen oft hebbende de voorschreue coopers cautie gestelt van 't zelve te furnieren naervolgende de conditien van de voorschreue vercoopinge, zullen de zelue coopers respectiuelick *gestelt ende geinstitueerd* worden *in de Re-eele* ende actuele posseslie van den goeden by hem lieden gecocht, om daer van by hen hueren erfuen ende naecomelingen te genieten als van hueren eygen goeden op de voorwaerden lasten ende bespreken als in de voorschreue relatien verclaert ende gespecififeert staet, welverstaende, dat afslach alleenlick gedaen zal worden op de Penningen van den voorschreue coopen van 't Capitael van zulcke losbaere Renten die beuonden zullen worden geypotecqueerd op de voorschreue vercochte goeden ende niet gelost te zyne ten daege van de Zegelinge van de voorschreue Decrete.

Ende angaende de redenen van oppositien van de Kinderen van Wylen Jeronimus de Moy, verclaeren dezelve niet ontfangelick om 't Decret te mogen beletten, behaluen huerlieden Recht op de Penningen procederende van de

 ver-

vercoopinge van Popkinsborch op dat zy luyden commen zullen in zulcke ordre als geseyt zal worden by Sentencie op 't proces in onsen voorschreue Grooten Raede hangende, tusschen de voorschreue Kinderen Impetranten tegens den Curateur ende de gemeen Crediteurs verweerders; *Ende versteken voorts* allen anderen Deffaillanten ende niet gecompareert zynde, van al zulcke Recht ende actie als zy luyden souden willen pretendeeren op de voorschreue gesubhasteerde goeden oft de Penningen daer van commende; *Ende condempneeren* de voorschreue Voochden van den Heere *van Cruiningen* den Heere *Abbencourt ende de Staeten van Walcheren* in de costen in huer luyder regard gedaen, ter taxatie van den Houe, d'andere gecompenseert tusschen partien om redenen ons daer toe porrende. Des 'toorconde hebben wy onsen Zegel hier an doen hangen. Gegeuen in onser stede van Mechelen den vier en twintichsten dach van Decembre in 't Jaar ons Heeren *Duysent vyf Hondert zes en 't zesticht*: Van Onsen Rycken te weten van Cecilien etc. 't XJe, ende van Napels, etc. 't XIIJe. onderstond gescreuen. By den Coninc ter relatie van den Raede onderteeckent Boullin, ende besegelt met eenen rooden vuythangenden Zegel in dobbel steerte.

Den

Den zeuentienften February Anno XVc. zesfen zestich procederende by myne Heeren van den Grooten Raede ter zegelinge van defen brieuen van Decrete ende ter finaele vercoopinge van diuerfche goeden toebehoorende den Sterfhuyse Wylen den Marcgraue van der Vere, ende onder andere van 't Huys ende Hoff van Popkinsborch in Sint Laurens met omtrent Hondert 't zestich Gemeten Lants gelegen binnen den Eylande van Walcheren. Item van ontrent een halfgemet vry Vroonen onder Grypskercke ende hondert twee roeden gelycke Vroonen in Schellacht. So es 't voorfchreue Huys ende Lant van Popkinsborch met zyne voorfchreue appendencien naer diuersfche verhoochfels by verfcheyden perfoonen daer op gedaen, ten lesten metten aftrecken des zegels van den Wasfe der zelue brieuen gebleuen op Jonckheer Arent van Valkenfteyn voor de fomme van Dry en tachentich gulden en twaelf ftuuers tot XL grooten Vlaems den gulden 't Gemet, te betaelen ten daegen ende termynen ende op zulcken voorwaarden, conditien ende befpreken als in de voorfchreue brieuen verhaelt zyn. Gedaen te Meechelen ten daege maende ende Jaere voorfchreve onderteeckent Boullin.

Ten zeluen daege Arent van Dorp Curateur van de voorfchreue Sterfhuyse compareerde in de

de Greffie van den Grooten Raede, heeft aldaer verclaert te vreden te wesen metten persoon van den voornoemden Joncker Arent van Valckensteyn zonder van hem ander borgen te begeeren. Gedaen te Mechelen ten daege maende ende Jaere voorschreue. Onderteekent Boullin.

Den veerthiensten Augusty Anno XVc. zeven en 't zestich compareerde voor my ondergeschreeue Greffier, Adriaen Waelbert in den naeme ende als in dezen Speciaalicken geconstitueert by Joncheer Arent van Valkensteyn by brieven van procuratien, onder zynen naeme ende zegele daer van den teneur ende inhouden hier na volgende is van worde te worde.

Ic Arent van Valkenstein woonende op 't Huys van Popkinsburch Leenman der Graeffelycheyt van Zeelant hebbe geconstitueert machtich gemaect ende in myne Stede gestelt constituere make machtig ende stelle in myne Stede mids desen, Adriaen Waelbert Thoonder dezer letteren, den zelven geuende volcommen macht last auctoriteit ende Speciael beuel, omme van mynen 't wegè ende in mynen naeme te verclaeren an den Greffier Boullin, Dat al zulcken coop als ic gedaen hebbe van 't huys en Lant van Popkinsburch, Dat Ic den zeluen coop gedaen hebbe voor my ende Joncheer Philibert van Serooskerke half ende half; Ende beloue te houden

ouer

ouer goet vast ende van weerden ten eeuwigen daege alle 't gunt by den voornoemden Adriaen Waelbert ten zaecke voorschreue verclaert ende anders gedaen ende gebesoigneert zal worden zonder daer jegens te doen ofte doen doene in eenigen manieren; onder 't verband van mynen persoon ende alle myne goeden roerende ende onroerende jegenwoordig ende toecommende. Des t'oorconde hebbe Ick mynen zegel dat Ick als Leenman gebruyke ende vsere hier an gehangen midsgaders myn gewoonlyk handteecken hier onder gesteld op den zesten Augusty Anno XVc. zeuen en 't zestich. Aldus geteekent onder den plooy A. van Valkensteyn ende besegelt met eenen Zegel van rooden Wasse vuythangende in dobbele steerte, heeft verclaert, dat al zulcken coop als den voornoemden van Valkensteyn gedaen hadde van 't Huys en Lant van Popkinsburch daer voren mentie af gemaect is, dat hy den zelven gedaen heeft voor hem ende Joncheer Philibert van Serooskerke half ende half, verzoukende daer of by my acte ende note gemaect te worden achter dese brieuen van Decrete om hemlieden van weerde te wesen ende daer mede te mogen behelpen zoo naer redene. Twelck Ic Greffier onderschreuen hem geaccordeert hebbe te weten dese tegenwoordige eenen yegelicken zyn Recht ende merckelick den Coninch-

lycke Majesteit zyne Recht van verheffen ende hergewaerden indien daer toe eenige staen. Gedaen te Mechelen ten daege ende Jaere voorschreue onderteeckent Boullin (onderstont) gecollationeert jegens zyn origineel By my (geteekend) Blankaert.

Accordeert met de authenticque Copie op Pergament geschreeven, berustende onder den Heere Mr. Jakob van Citters als Heer van dit Adelyk Leen Popkensburg.

B

Police welcke van wegen den Kerkenraet der Gemeinte in Sint Laurens met consent van de Eerweerde Magistraet der Stad Middelburg als Ambachtsheeren der selver Parochie gepresenteert wert te teyckenen aen alle Lidtmaten der seluer Gemeynte ende aen alle andere Godsdienstige Persoonen tot opbouw van de Parochiale Kercke aldaer, ende waer in wy die hier onderteeckenen sullen elck voor zyn hooft beloven deugdelyck op te brengen sulcken Somme gelts eens, als wy elck sullen geteyckent hebben, en dat soo ras als men tot het opbouwen van de voornoemde Kercke sal beginnen voort te treeden.

Walterus Formenois.	£ 100: —: —
Petrus van Essen.	16: 13: 4
Pieter Cornelis.	5: —: —
Wouter Laureys.	2: —: —
Bathelomeus Claessen.	2: —: —
Jan Leynsen.	1: —: —
Antony Malle.	4: —: —

Transpt. £ 130: 13: 4

Transpt.	£ 130:13: 4
De weduwe Jan Waignon.	1:—:—
Antheunis Teerlynck.	2:—:—
Cornelis Jansfins.	1:—:—
Adriaentje Poppe.	3:—:—
Jan Stevens.	1: 5:—
Pieter Antheunissen.	8: 6: 8
Claes Pieterse.	3:—:—
Adriaen Willemsen.	1:10:—
Laureys Leunissen.	3:—:—
Cornelis Blaas.	8:—:—
Joos Aldewerelt.	2:—:—
Lieuen Bruggeman.	1:10:—
Cornelis Machielsen.	1:—:—
De weduwe Lippens.	3:—:—
Gillis Goemaere.	1:10:—
Pieter Francke.	3:—:—
Otte Goemaere.	1:—:—
Claes Abrahamse.	2:—:—
Jacob Houuenagele.	2:—:—
Leunis Cornelisse Marsse.	—:10:—
Guilliam Hermans.	1:—:—
Daniël Hannotte.	3:—:—
Cornelis van der Mandere.	8: 6: 8
Weduwe van Marynus Geersen.	4:—:—
Cornelis Heyndricx.	4:—:—
Isaac Godin.	8: 6: 8
Transpt.	£ 208:18: 4

Transpt. - ƒ	208	18	4
Henry Godin.	4	3	4
M. van Nispen.	4	3	4
Andries van 't Goor, Schailie Decker.	2	—	—
Pieter Resen.	2	10	—
Pieter Biscop de Jonge.	8	6	8
Cornelis Claessen Elfsdyck.	8	6	8
Jaboob de Kuyser.	8	6	8
Jacob Claessen Hayman.	16	13	4
Hermannus Clingbyl.	4	3	4
Elisabeth van Essen weduwe van Geleyn Bogart.	8	6	8
Johan le Moyne.	8	6	8
Jacob Reinouts.	4	3	4
Adam van der Mandere.	4	—	—
J. Le Sage.	8	6	8
F. Moens.	5	—	—
Adriaen Lampsins.	16	13	4
Nicolaes Snellaert.	3	—	—
Jaecques van Hoorn.	1	—	—
Hendrik Somer.	4	3	4
Cornelis Arentsen Westdorp.	8	6	8
Jean Baseliers.	4	3	4
Abraham de Molier.	8	6	8
Francois Willieroens.	4	3	4
Andries van de Galisse.	1	—	—
Pieter Marynissen, Goudsmit.	1	—	—
Transpt. ƒ	357	11	8

	£	s	d
Transpt.	£ 357	11	8
Anthony Baclier.	3	—	—
Jeronimus Willemsen, Aschman.	3	—	—
Maarten Engels.	2	—	—
Pieter van de Voorde.	4	3	4
Zacharias Rooman.	2	—	—
Baptist Pieters.	2	—	—
Abraham Nachtegaal.	3	—	—
Bartholemeeus Segers.	4	—	—
Jan le Gouche.	10	—	—
Cornelis Jansen Boudewyns.	4	3	4
Pieter van de Velde.	3	—	—
David Arentsen	2	—	—
Pieter Muenincx.	[illegible]	6	8
Lucas Schorer.	[illegible]	[illegible]	4
Jan Rouys.	[illegible]	[illegible]	—
Susanna Becker.	[illegible]	[illegible]	8
Elisabet Monich.	18	[illegible]	8
Jacob van der Borcht.	3	[illegible]	[illegible]
Philip de Beaulieu.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Petrus van Thoor.	4	[illegible]	4
Pieter de Hubert.	8	[illegible]	8
Jan Speengracht.	[illegible]	6	8
Jacob Croock.	3	[illegible]	[illegible]
Jan Jolyt.	2	[illegible]	[illegible]
Johan Ferdeinant Visscher.	3	6	8
Jacobina van Mayluyck.	1	—	—
Transpt.	£ 470	14	—

	£	s.	d.
Transpt.	471 :	19 :	—
Margrita Verbeck.	4 :	9 :	4
Francois van der Beecke.	4 :	8 :	4
Reynier van der Beecke.	4 :	3 :	4
Gillis Maljaert.	6 :	13 :	4
De Huysvrouw van de Heer Bullestrate.	4 :	3 :	4
Adriaen van Bullestrate, de Jonge.	2 :	1 :	8
Willem Fransen Berts.	— :	10 :	—
Pieternella Willems.	2 :	— :	—
Adriaen Jansen.	8 :	— :	—
Lieuen Bruggeman.	— :	16 :	6
Den Molenaer.	6 :	15 :	—
	£ 515 :	19 :	10

Accordeert met een oude Lyst onder den Heer Mr. Jakob van Citters, Ambachtsheer van Sint Laurens, berustende.

VERBETERINGEN.

Pag.	regel	*ſtaat*	*lees*
183	9 en 10	gewreed	geneerd
190	16	en extra Markgraaf	en eerſte Markgraaf
191	11	maar het geheele goed	maar met het geheele goed
201	16	in is	is in
204	11	na deze	nadere
—	26	wezen	weren
205	2	in drie	in dier-
268	15	Carpentien	Carpentier
213	16	heb-	hebben.
214	6	die na haar dood	die het na haar dood
216	3	hier heeft	heeft hier
217	*in notis*	Verjaarbouck	Vergaarbouck
218	*in notis*	lanno	Anno
238	17	Saleris	Salins
239	6	gefygene	gecrygene
245	27	onguytbaere	onquytbaere
251	5	gegroert	geroert

AANHANGZEL
TOT DE
HEERLYKHEID
VAN
SINT LAURENS,
IN
WALCHEREN.

Men vindt in de beschryvinge dezer Heerlykheid bl. 226. hoe de Armenkas een groot te Ponde plagt te genieten van alle goederen die openbaar onder de heerlykheid van Brigdamme wierden verkocht, dan dat daar over verschil ontstaan was, dat Ao. 1776 een Rechtsgeding voor de vierschaar van laatstgemelde Ambacht hadt veroorzaakt, van welk men den uitslag niet hadt vernoomen. Sedert is my gebleken zulks ten voordeele van Sint Laurens is uitgewezen, waarom noodig hebbe geoordeeld het Dictum deswegen hier te laten volgen.

"Maandag den 20 Januari 1776. Predikant en Kerkenraad der Ambachts-

Heerlykheid van St. Laurens in dezen Eilande van Walcheren Eysſrs.

Contra

Johan de Klerk, in qualiteit als Secretaris van de Ambachts Heerlykheid van Brigdamme mede in dezen Eilande van Walcheren Gedn."

"Schout en Scheepenen der Ambachts Heerlykheid Brigdamme, gezien en geëxamineerd hebbende de ſtukken hinc inde ten procesſe overgelegd, en gehoord de mondelinge Pleidoöijen, na ingenoomen advys van twee neutraale Rechtsgeleerden, doende Regt, zonder reguard te neemen, op des gedaagdens preſentatie by zyne concluſie van antwoord gedaan, condemneeren den Gedn. in zyne qualiteit, om zoo nu als vervolgens Jaarlyks, immers om de twee Jaaren, aan de Eysſchers te moeten opgeeven, welke ſomme zy geprovenieert, of hadde behooren of konnen ontfangen worden van per Publicque Vendue verkogte goederen, op en onder Brigdamme, zeedert de laaste betaalinge in den Jaare 1771 over de Jaaren 1769 en 1770 en vervolgens, en van dezelve ſomme op den ouden voet en gewoone wyze en forme aan de eisſchers te moeten voldoen en betaalen één groote Vlaams te ponde ten behoeve van den

Ar-

Armen van St. Laurens voornoemt, ten einde het zelve na den ontfangst in hun reekeninge ten behoeve als vooren te kunnen worden verantwoord als naar ſtyle; en compenſeeren de kosten van den proceſſe om redenen."

Men heeft op bl. 225 aangeteekend, hoe aan den Ambachtsheer van Brigdamme Ao 1745, is toegeſtaan voor deszelfs vrouw in de Kerk van Sint Laurens, onder zekere bepaaling een bogt te maaken, ook hoe by beſluit der Heeren Staaten de Kerkenraad van Sint Laurens moest gecomponeerd wezen zoo wel uit Parochianen van Brigdamme, als van deze Heerlykheid. Sedert is my gebleeken hoe de Heer van Brigdamme, zyn pretentien ten aanzien van het Kerkelyk bewindt verder uitſtrekte, die alle by een Staats Reſolutie van 8 Mei 1758 reeds op bovengem. bl. aangehaald, zyn vernietigd. En om hier van een klaar denkbeeld te vormen; is dienſtig twee Extracten uit der Staaten Notulen te laaten volgen.

Extract uit het Register van de Reſolutie der Heeren Staaten van Zeelandt den 20 April 1758

"Is geleſen een Remonſtrantie van Mr. Nicolaas d'Asſonville, als Ambachtsheer van Brigdamme tegens de Requeste van d'Ambachts-

 vrouw

vrouw van St. Laurens, den 4 deezer loopende maand aan Hun Ed. Mog. gepresenteerd, waar by hy om verscheide redenen in voorf. Remonstrantie breeder geallegeert, verzoekt, dat Hun Ed. Mog. aan voornoemde Ambachtsvrouw van St. Laurens haar gedaan verzoek gelieven te ontzeggen, en integendeel den Supliant voor nu en altoos te vergunnen, over de Arme Rekening van St Laurens te zitten, dezelve te helpen opnemen en fluyten, mitsgaders over de belangens van den Armen te besoigneeren en concludeeren; voorts een Ambachts Heere- en Wet-Bank van tien Plaatsen in de Kerk op St. Laurens te mogen doen stellen, *op een convenabele Plaats*, onder betalinge van voor ieder plaats een gulden 's Jaars aan den Armen; en eindelyk, dat Hun Ed. Mog. uit aanmerking van de nauwe betrekkinge, die 'er in het Kerkelyke tusschen twee voornoemde Heerlykheden stand greep, den Predikant op St. Laurens, gelieven te gelasten en ordonneeren, dat dezelve in zyne gebeden in de Kerke zoo wel den Suppliant als Ambachtsheer van Brigdamme, en het Collegie van Wette aldaar, als de Ambachtsvrouw van de Parochie van St. Laurens, en die van der Wet derzelver, *Nominatim*, ook comprehendeeren en begrypen moet.

Waarop zynde gedelibereert, is goedgevonden

den en verstaan, 't zelve te renvoyëeren aan het Commissoriaal besoigne den 4 dezer loopende Maand op 't Request van de vrouw van St. Laurens gedecerneert."

Het leedt niet lang aan, of Heeren Commissarissen van Staat van derzelver gebesoigneerde rapport gedaan hebbende, wierdt by 's Lands Staaten deze differenten by de volgende Resolutie beslist.

Extract uit het Register van de Resolutien der Heeren Staaten van Zeelandt, den 8 Mei 1758.

"By Resumtie gedelibereert zynde op de Requeste van Vrouwe Cornelia Boddaert wed: Parker, Ambachtsvrouwe van Popkensburg en St Laurens den 4 April jongstleden aan Hun Ed: Mog. gepresenteert, mitsgaders op de Remonstrantie den 20 daar aanvolgende overgegeeven door den Heer Mr. Nicolaas d'Assonville de Brigdamme als Ambachtsheer van Brigdamme, is, conform het voorsz. rapport, goed-gevonden en verstaan, te declareeren, gelyk gedeclareerd word by deezen, dat voortaan de Kerkenraad van St. Laurens zal moeten bestaan uit twee Ouderlingen en twee Diakenen, zynde Parochianen van St. Laurens; mitsgaders uit twee Ouderlingen en twee Diakenen zynde Parochi-

aanen van Brigdamme: dat voorts de Directie over de Arme Rekening zal moeten gelaaten worden op den voet zoo als dezelve van ouds geweest is; en laastelyk dat belangende de overige verzoeken door den Heer van Brigdamme by zyne Remonstrantie gedaan, dezelve Heer van Brigdamme als geen Jurisdictie op St. Laurens hebbende, word gerenvoieerd aan de Ambachtsvrouw van St. Laurens voornoemd, om zig daar omtrent met dezelve in der Minne te verstaan; zullende deeser Extract Resolutie aan de beide voorsz. geinteresseerden tot derzelver naarrigt worden ter handt gesteld."

Accordeert met 't Voorf. Register
(geteekend)
W. VAN CITTERS.